Ek-2

SİVAS TÜRKÜLERİNİN DEĞERLER VE SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Eda Saygın

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Eda

Soyadı : Saygın

Bölümü : Türkçe Eğitimi

İmza :

Tarih :

TEZİN:

Türkçe Adı : Sivas Türkülerinin Değerler ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı : Analysis of Sivas Folk Songs in Terms of Values and Vocabulary

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Eda SAYGIN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Eda SAYGIN tarafından hazırlanan "Sivas Türkülerinin Değerler ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Necati DEMİR
(Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) ……

Başkan: Prof. Dr. Salim PİLAV
(Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) ……

Üye: Doç. Dr. Harun ŞAHİN
(Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) ……

Tez Savunma Tarihi: 06/12/2024

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ……

Eğitim yolculuğumun en değerli rehberi, ilkokul öğretmenim

İnci KAÇAN'ın aziz hatırasına…

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başından sonuna kadar bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Necati DEMİR'e; görüşleriyle tezimin şekillenmesine katkı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Salim PİLAV'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana farklı bakış açıları kazandıran, fikirleriyle ufkumu genişleten değerli hocam Doç. Dr. Harun ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Bilgisiyle, sabrıyla ve şefkatiyle hayatıma dokunan, üzerimde emeği olduğuna inandığım kıymetli öğretmenlerime ve desteğini eksik etmeyen kıymetli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Beni yetiştirip bugünlere getiren, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, bana her daim inanan ve hayır dualarını üzerimden eksik etmeyen kıymetli babam Hulusi SAYGIN'a ve canım annem Sadiye SAYGIN'a; varlıkları ile hayatı bana güzelleştiren ve kolaylaştıran, tez yazma sürecimde en büyük destekçim olan kız kardeşlerim Esma SAYGIN'a, Melisa SAYGIN'a ve Belinay SAYGIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eda SAYGIN

ANKARA, 2024

SİVAS TÜRKÜLERİNİN DEĞERLER VE SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eda Saygın
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Aralık 2024

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; Sivas türkülerinde 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde belirtilen değerlerden hangilerinin yer aldığını, yer alan değerlerin nasıl ve ne sıklıkta işlendiğini; söz varlığı unsurlarından deyim, atasözü, ikileme ve kalıp sözlerin hangilerinin yer aldığını ve ne sıklıkta kullanıldığını tespit etmektir. Bu amaca uygun olarak çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Türk halk müziği repertuvarında bulunan ve Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen 118 Sivas türküsü (101 uzun hava, 17 kırık hava) araştırmanın inceleme nesnesini oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında ve analizinde doküman incelemesi ile beraber betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma boyunca araştırmacı tarafından türküler incelenmiş ve değerler tespit edilmiştir. Güvenirliği sağlamak için araştırmacı dışında bir alan uzmanı ile birlikte çalışılmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacı ve alan uzmanı (2 kodlayıcı) arasındaki görüş birliği/görüş ayrılığı hesaplanmıştır. Bu aşamada Huberman- Miles Formülü kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Sivas türkülerinde 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan yirmi değerden on yedisinin farklı sıklık ve yüzdelerde yer aldığı tespit edilmiştir. Sivas türkülerinde tespit edilen 17 değerin sıklığı 368 (*f* 368) olarak belirlenmiştir. Bu değer Sivas türkülerinin değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Türkülerde atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözlerin (ilişki sözleri) kullanımı incelenmiştir. İncelenen türkülerde atasözlerinin yer almadığı; deyim, ikileme ve kalıp sözlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen 87 deyimin sıklığı 106 (*f* 106); 94

ikilemenin sıklığı 223 (*f* 223); 52 kalıp sözün (ilişki sözleri) sıklığı 108 (*f* 108) olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Değer, söz varlığı, Sivas, türkü, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türkçe Öğretim Programı
Sayfa Adedi : xvi+132
Danışman : Prof. Dr. Necati DEMİR

ANALYSIS OF SIVAS FOLK SONGS IN TERMS OF VALUES AND VOCABULARY

(M.S. Thesis)

Eda Saygın

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December 2024

ABSTRACT

The aim of this study is to determine which values specified in the 2024 Turkish Century Education Model are included in Sivas folk songs, how and how often these values are processed; which vocabulary elements such as idioms, proverbs, reduplications and formulaic words are included and how often they are used. In accordance with this purpose, the document review method was used in the study. 118 Sivas folk songs (101 unmetered folk song, 17 broken airs) in the Turkish Radio and Television Corporation Turkish folk music repertoire and compiled by Muzaffer Sarısözen constitute the object of the study. In the collection and analysis of data, document review and descriptive analysis method were used. Throughout the research, the folk songs were examined by the researcher and the values were determined. To ensure reliability, assistance was received from a field expert other than the researcher.The consensus/disagreement between the researcher and the field expert (2 coders) was calculated in the collection of data. The Huberman-Miles Formula was used at this stage. As a result of the research, it was determined that seventeen of the twenty values in the 2024 Turkey Century Education Model were present in Sivas folk songs at different frequencies and percentages. The frequency of the 17 values detected in Sivas folk songs was determined as 368 (f 368). This value shows that Sivas folk songs have a rich content in terms of values. The use of proverbs, idioms, reduplications and formulaic words (relation words) in the folk songs was examined. It was determined that proverbs were not included in the examined folk songs; idioms, reduplications and formulaic words were

included. The frequency of 87 idioms detected was determined as 106 (f 106); the frequency of 94 reduplications was determined as 223 (f 223); the frequency of 52 formulaic words (relation words) was determined as 108 (f 108).

Key Words : Values, vocabulary, Sivas, folk song, Turkish Century Education Model, Turkish Language Teaching Programme
Page Number : xvi+132
Supervisor : Prof. Dr. Necati DEMİR

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii

JÜRİ ONAY SAYFASI iii

TEŞEKKÜR v

ÖZ vi

ABSTRACT viii

İÇİNDEKİLER x

TABLOLAR LİSTESİ xiv

KISALTMALAR LİSTESİ xvi

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Çalışmanın Amacı 7

1.2.1. Problem Cümlesi 7

1.3. Çalışmanın Önemi 7

1.4. Varsayımlar 8

1.5. Sınırlılıklar 9

1.6. Tanımlar 9

BÖLÜM II 11

KURAMSAL ÇERÇEVE 11

2.1. Dil 11

2.2. Kültür 13

2.3. Değer 15

2.3.1. Değerlerin Sınıflandırılması 18

2.3.2. Değerler Eğitimi ve Önemi 21

2.3.3. Değerler Eğitiminde Türkçe Dersi ve Öğretim Programları 24

2.4. Söz Varlığı 28

2.4.1. Atasözleri 30

2.4.2. Deyimler 31

2.4.3. İkilemeler 33

2.4.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri) 33

2.5. Sivas İlinin Tarihçesi ve Konumu 35

2.5.1. Sivas Yöresi Türkü Geleneği 35

2.6. Muzaffer Sarısözen 36

2.7. İlgili Araştırmalar 37

2.7.1. Türkülerde Değerler ile İlgili Araştırmalar 37

2.7.2. Türkülerde Söz Varlığı ile İlgili Araştırmalar 43

BÖLÜM III 46

YÖNTEM 46

3.1. Araştırma Modeli 46

3.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi 47

3.3. Verilerin Toplanması 49

3.4. Verilerin Analizi 51

BÖLÜM IV 53

BULGULAR 53

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemi ile İlgili Bulgular 53

4.1.1. Sivas Türkülerinde "Adalet" Değeri ile İlgili Bulgular 55

4.1.2. Sivas Türkülerinde "Aile Bütünlüğü" Değeri ile İlgili Bulgular 58

4.1.3. Sivas Türkülerinde "Çalışkanlık" Değeri ile İlgili Bulgular 61

4.1.4. Sivas Türkülerinde "Dostluk" Değeri ile İlgili Bulgular 63

4.1.5. Sivas Türkülerinde "Duyarlılık" Değeri ile İlgili Bulgular 65

4.1.6. Sivas Türkülerinde "Dürüstlük" Değeri ile İlgili Bulgular 68

4.1.7. Sivas Türkülerinde "Estetik" Değeri ile İlgili Bulgular 70

4.1.8. Sivas Türkülerinde "Mahremiyet" Değeri ile İlgili Bulgular 74

4.1.9. Sivas Türkülerinde "Merhamet" Değeri ile İlgili Bulgular 77

4.1.10. Sivas Türkülerinde "Mütevazılık" Değeri ile İlgili Bulgular 79

4.1.11. Sivas Türkülerinde "Özgürlük" Değeri ile İlgili Bulgular 79

4.1.12. Sivas Türkülerinde "Sabır" Değeri ile İlgili Bulgular 81

4.1.13. Sivas Türkülerinde "Sağlıklı Yaşam" Değeri ile İlgili Bulgular 84

4.1.14. Sivas Türkülerinde "Saygı" Değeri ile İlgili Bulgular 84

4.1.15. Sivas Türkülerinde "Sevgi" Değeri ile İlgili Bulgular 87

4.1.16. Sivas Türkülerinde "Sorumluluk" Değeri ile İlgili Bulgular 91

4.1.17. Sivas Türkülerinde "Tasarruf" Değeri ile İlgili Bulgular 93

4.1.18. Sivas Türkülerinde "Temizlik" Değeri ile İlgili Bulgular 93

4.1.19. Sivas Türkülerinde "Vatanseverlik" Değeri ile İlgili Bulgular 95

4.1.20. Sivas Türkülerinde "Yardımseverlik" Değeri ile İlgili Bulgular 98

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemi ile İlgili Bulgular 100

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi ile İlgili Bulgular 100

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi ile İlgili Bulgular 102

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemi ile İlgili Bulgular 105

BÖLÜM V 108

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER 108

5.1. Sonuç ve Tartışma 108

5.2. Öneriler 116

KAYNAKLAR 118

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Spranger (1928) Değer Sınıflandırması* 18

Tablo 2. *Schwartz'ın Değer Sınıflandırması* 19

Tablo 3. *Harun Şahin'in Değer Sınıflandırması* 21

Tablo 4. *Muzaffer Sarısözen Tarafından Derlenen Sivas Yöresine Ait Türkülerin Repertuvar Numaraları (Kırık Hava)* 47

Tablo 5. *Muzaffer Sarısözen Tarafından Derlenen Sivas Yöresine Ait Türkülerin Repertuvar Numaraları (Uzun Hava)* 49

Tablo 6. *2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde Yer Alan Değerler* 50

Tablo 7. *Sivas Türkülerinde Tespit Edilen Değerlerin Sıklık ve Yüzdelik Dağılımı* 54

Tablo 8. *Sivas Türkülerinde Adalet Değeri ile İlgili Bulgular* 56

Tablo 9. *Sivas Türkülerinde Aile Bütünlüğü Değeri ile İlgili Bulgular* 59

Tablo 10. *Sivas Türkülerinde Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular* 61

Tablo 11. *Sivas Türkülerinde Dostluk Değeri ile İlgili Bulgular* 64

Tablo 12. *Sivas Türkülerinde Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular* 66

Tablo 13. *Sivas Türkülerinde Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular* 68

Tablo 14. *Sivas Türkülerinde Estetik Değeri ile İlgili Bulgular* 71

Tablo 15. *Sivas Türkülerinde Mahremiyet Değeri ile İlgili Bulgular* 75

Tablo 16. *Sivas Türkülerinde Merhamet Değeri ile İlgili Bulgular* 77

Tablo 17. *Sivas Türkülerinde Özgürlük Değeri ile İlgili Bulgular* 80

Tablo 18. *Sivas Türkülerinde Sabır Değeri ile İlgili Bulgular* 82

Tablo 19. *Sivas Türkülerinde Saygı Değeri ile İlgili Bulgular* 85

Tablo 20. *Sivas Türkülerinde Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular* 87

Tablo 21. *Sivas Türkülerinde Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular* 91

Tablo 22. *Sivas Türkülerinde Temizlik Değeri ile İlgili Bulgular* 94

Tablo 23. *Sivas Türkülerinde Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular* 96

Tablo 24. *Sivas Türkülerinde Yardımseverlik Değeri ile İlgili Bulgular* 98

Tablo 25. *Sivas Türkülerinde Yer Alan Deyimler ile İlgili Bulgular* 100

Tablo 26. *Sivas Türkülerinde Yer Alan İkilemeler ile İlgili Bulgular* 103

Tablo 27. *Sivas Türkülerinde Yer Alan Kalıp Sözler ile İlgili Bulgular* 105

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: Aktaran
f	:Frekans
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
No.	: Numara
rep.	: Repertuvar
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
THM	: Türk Halk Müziği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TYMM	: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
vb.	: ve benzeri
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, tarih boyunca hem insanlık için hem de insanlığın ilerleyebilmesi için önemli olmuştur. Her toplum kendi deneyimlerini, değerlerini, bilgi ve becerilerini gelecek nesillere aktarmayı hedefler. Bireylere millî ve insani değerler kazandırmak ve bu değerler temelinde güçlü ve sağlıklı toplumlar yaratmak eğitimin amaçları arasında yer almaktadır. Eğitim bireylerin sosyal, kültürel, duygusal ve düşünsel gelişimlerini desteklemekte, toplumlar arası etkileşim ve ilerlemeyi mümkün kılmaktadır. Toplumu oluşturan bireyler arasındaki birleştirici unsurların yetişen nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Bireyleri toplumun oluşturduğu ortak kültür, inanç, değer, gelenek ve görenekler etrafında birleştirmektedir.

Eğitim, aynı zamanda bireylerin davranışlarında istenilen yönde bir değişim meydana getirme sürecidir. Bu değişim bireyin kendi yaşam süreci ile birlikte kasıtlı olarak gerçekleşmektedir (Ertürk, 1982, s. 12). Toplumun bireylerde görmek istediği ideal kişilik özellikleri eğitim yolu ile bireylere aktarılmaktadır. Başka bir ifade ile eğitim, bireyin kişilik oluşumuna, davranışlarına dışarıdan istendik yönde bir müdahale sürecidir (Ergün, 2009, s. 39). Bireyin davranışlarında değişikliklere yol açan bu süreç yaşam boyu devam etmekte ve

bireylere tutum, beceri, bilgi ve değerler kazandırmaktadır (Erden, 2015, s. 13). Eğitim sürecinde yetişkinleri, yetişen nesillere karşı sorumlu kılan toplumsal bir yükümlülük mevcuttur (İ. Doğan, 2011, s. 5). Topluma ait inançların, değer yargılarının, kültürün, gelenek ve göreneklerin yetişen nesle doğru bir şekilde aktarılması bu yükümlülüğün gereğidir. Toplumu oluşturan bireyler arasındaki birlikteliğin sağlanması, topluma ait bu unsurların doğru bir şekilde aktarılması ile mümkündür.

Eğitimin birçok bileşeni bulunmaktadır. "Dil" eğitimin en önemli bileşenlerinden biri olarak görülmektedir. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en güçlü yapı dildir. İnsanların toplu halde yaşamalarını, iletişim kurmalarını ve topluma ait unsurların gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir araçtır. İnsanoğlu duygu ve düşüncelerini dil sayesinde ifade edebilmekte; onun sayesinde anlamakta ve anlatabilmektedir.

Dil, bireylerin doğduğu andan itibaren bulundukları çevrede mevcut olan, topluma ait bir üründür (Ergün, 2011, s. 105). Bu yüzden topluma ait pek çok unsuru barındırmaktadır. Duygu, düşünce ve istekleri toplum içerisinde başkalarına aktaran ve bu aktarım gerçekleşirken ortak öge ve kurallardan yararlanan dilin birçok farklı yönü bulunmaktadır (Aksan, 2020, s. 55). Dil yalnızca duyguyu, düşünceyi ve bilgiyi aktarmakla kalmaz; bir millete ait kültürün ve bu kültürün içerisinde bulundurduğu unsurların da gelecek nesillere ulaşmasını sağlar. Tarih boyunca yaşanmışlıklar ile şekillenen ve anlam elde eden dil, aynı zamanda hem kültürün oluşmasına hizmet eder hem de bir sonraki nesle kültürü ve tarihî mirası aktarır (Gül ve Soysal, 2009, s. 66; Güvenç, 2010, s. 107). Kültürün oluşmasına kaynaklık eden düşünce, bir ifadenin ürünüdür. İfadeyi yaratan ise dildir. Dil sayesinde oluşan bu ifade, bireylerin davranışını şekillendirir. Bireysel ve toplumsal ilişkileri düzenler (Melanlıoğlu, 2008, s. 67). Dil ve kültür sayesinde millet olma özelliği kazanan topluluklar kendilerine has düşünce, yaşayış yapısı, millî ve manevi değer yargılarını oluşturur. Bu yüzden kültürde olan her şeyin dilde karşılığı bulunmaktadır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, anlam ve dildeki yapılar arasında kültürel bir ilişki olduğu söylenebilir.

Milletler, varlıklarını uzun süre sürdürebilmek amacıyla kendilerine ait kültürel unsurları gelecek nesillere aktarır. Dil sayesinde gerçekleşen kültürel aktarım, bir millete ait

özelliklerin nesiller boyu yaşatılmasını sağlar. Günümüzde gelinen noktada dil ve kültürün gelecek nesillere aktarılamaması veya yanlış aktarılması toplumların karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardandır. Kültürün yanlış aktarımı, millî kimliğin oluşumuna zarar vererek toplumları yıkılmanın eşiğine getirmektedir.

Teknolojinin gelişmesi ile sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik alandaki gelişmeler hız kazanmıştır. Kitle iletişim araçlarının kullanımının artması dünyadaki sınırları kaldırmaktadır. Ancak küreselleşen dünya, insan hayatını kolaylaştırırken aynı zamanda birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Günümüz dünyasında teknolojinin gelişmesi ile birlikte kültürlerarası etkileşim, tarihin bütün dönemlerine oranla daha fazla gerçekleşmektedir. Millî, manevi ve ahlaki değerlerden yoksun televizyon yayınları, denetlenemeyen sosyal medya araçları toplumun değerlerine saldırmaktadır. Sosyal medya kullanımının yeteri kadar denetlenememesi birçok problemin temel sebebini oluşturmaktadır. Değer algısının yıkıldığı, sahte kimlikler arkasına saklanıldığı bir teknoloji dünyası bireyi ve toplumu giderek etkisi altına almaktadır. Günümüz dünyasında birey, sosyal medya kullanımı ile ailesinden, arkadaşlarından ve nihayetinde toplumdan uzaklaşmaktadır. Sosyal medyanın kendine özgü dili ve kültürü sayesinde bireyin ait olduğu dile ve kültüre yabancılaştığı görülmektedir. Bu yabancılaşma, zamanla bireylerin kültürel kimliğinde ve değerlerinde yozlaşmaya sebep olmaktadır. Tüm bunların yanı sıra günümüzde özellikle de gençler arasında popüler olan müzik türleri ve bu müziklerin sözleri, toplumda yaşanan bozulmanın bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Şarkı sözlerinde sıkça rastlanan aşağılayıcı, cinsiyetçi ya da şiddeti normalleştiren ifadeler, dinleyicilerin düşünce dünyasında olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu tür şarkıların bireylerin değer yargılarını, sosyal ilişkilerini ve kişilik oluşumlarını şekillendirdiğini gözlemlemekteyiz. Ayrıca bu sözlerin içerdiği temalar; madde bağımlılığı, şiddet, ilişki karmaşası ve aşırı tüketim gibi konular, gençlerin bilinçaltında bu durumları normalleştirmekte ve birey kaynaklı toplumsal sorunları derinleştirmektedir. Çoğu zaman basit birer eğlence unsuru olarak sunulan bu temaların arka planında ciddi toplumsal sorunlar yatmaktadır. Tüm bunlar

bireyi toplumdan koparırken milletleri de temelden sarsmaktadır. Değerler, kültür, gelenek ve görenekler unutulmakta; sağlıklı toplum yapısı bozulmaktadır.

Müzik, bir toplumun kültürel dinamiklerini etkileyen güçlü bir araçtır. Fakat bu güçlü araç, yanlış içeriklerle manipüle edildiğinde toplumsal normları ve ahlakı zedeleyebilir. İşte bu noktada gençleri daha sağlıklı ve yapıcı içeriklerle buluşturmak adına bazı sorumluklar ortaya çıkmaktadır. Eğitim içerisinde verilecek değerler eğitiminin önemi bu aşamada devreye girmektedir. Gelişen teknolojiden doğru bir şekilde faydalanarak toplumsal ilerlemeyi sağlamak, aynı zamanda da millî toplum yapısını güçlendirmek değerler eğitimi ile mümkündür. Bunun bilincinde olan toplumlar değerler eğitimine büyük önem vermektedir. Ailede ve okulda verilecek değerler eğitimi bireyin kişiliğini koruma altına almasını ve sağlıklı bireyler yetişmesini sağlayacaktır. Sağlıklı bireylerin yetişmesi, sağlıklı toplumların inşa edilmesini destekleyecektir.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan genel amaçlardan ilki "Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan" (MEB, 1973) nesiller yetiştirmektir. Bu ifadeler yetiştirilmek istenen neslin özelliklerini dile getirmektedir. Bu Kanun'da verilen amaca ulaşabilmek için okullarda verilecek eğitimin ve eğitimde kullanılacak her türlü araç gerecin bu amaca hizmet etmesi gerekmektedir.

Türkçe dersleri kültür aktarımının yoğun şekilde gerçekleştiği derslerdir. Türkçe öğretmenlerinin ders içerisinde kullanacakları materyallerin toplumun kültürünü yansıtan materyaller olmasına dikkat etmeleri gerekmektedir. Bu materyaller seçilirken kültürü yansıtan ve kültüre ait ürünler seçilmelidir. Derslerde kullanılan materyaller aracılığıyla öğrenciye hem dil hem de o dile yansıyan kültür sevdirilebilir. O topluma ait değerler ve kültür yine toplum tarafından oluşturulan eserler ile aktarılabilir (Bars, 2017; Bozkırlı, 2015, s. 1). Bu materyaller aynı zamanda kültürün ortaya çıktığı gerçek yaşamı gösterir. Dilin zenginliğini ve kültürel bağlamını ortaya koyan eserlerin kullanımı o dilin daha iyi öğrenilmesi ve öğretilmesi açısından büyük öneme sahiptir (Göçer, 2010, s. 345). Bir dilin geleneksel özellikleri, o toplumun oluşturduğu sözlü kültürel unsurlarda yaşar. Atasözü,

deyim, masal, tekerleme, türkü vb. türler milletin kimliğini ortaya koyan, dilin geleneksel özelliklerine ışık tutan, kültürü ve değerleri nesilden nesile aktaran sözlü kültür unsurlarıdır (F. Albayrak, 2017, s. 62; F. Sert, 2017, s. 66). Bu türler içerisinde türküler, millete ait birçok unsuru sözlerinde barındırmaktadır. Sözlerinde milletin düşünce dünyasını, sanata, tarihe ve dünyaya bakışını, değerlerini yansıtır. Türküler günlük hayatın izlerini yöresine has ağız özellikleri ve ezgileriyle bünyesinde taşır. Günlük hayatın içerisinde kullanılan birçok sözcük türkülerdeki söz varlığının içerisinde bulunur (F. Sert, 2017, s. 82).

Dilin ve kültürel mirasın en değerli unsurlarından biri olan türküler hem müzikal hem de sözlü bir arşiv işlevi görerek gelecek nesillere aktarılmaktadır. Kuşaklar boyunca özünü koruyarak gelen bu ezgiler, Türklerin tarih boyunca yaşadığı serüveni sesli ve şiirsel bir şekilde yansıtarak ait oldukları kültürel bağlamın derinliklerini içerisinde barındırmaktadır (H. Karataş, 2014, s. 145; Ö. Şahin, 2016, s. 104). Türküler; Türk milletinin kültürünün, acısının, sevincinin, derdinin, değerlerinin duru ve temiz bir Türkçe ile dile yansımış hâlidir. Dil öğreniminin aynı zamanda bir kültür aktarımı olduğu düşünüldüğünde türküler bu amaç doğrultusunda Türkçe derslerinde kullanılabilecek özel metinleri oluşturmaktadır. İçerisinde yer alan ulusal ve evrensel değerlere yönelik mesajlardan dolayı etkili bir eğitim aracı olarak değerlerin aktarımında öğretmenler tarafından kullanılabilir. Öğrencilerin Türk kültürünü derinlemesine tanıması, sevmesi ve kültür unsurlarını benimsemesi türkülerin Türkçe derslerinde metin olarak kullanılması ile gerçekleştirilebilir (Tekşan ve Süğümlü, 2018, s. 296).

Alan yazınında yapılmış çalışmalar için YÖK Ulusal Tez Merkezi ve Dergipark Akademik veri tabanında “değerler eğitimi”, “türkülerde değerler”, “Sivas türküleri” ve “söz varlığı” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda “değerler eğitimi” ile ilgili 1407 çalışma bulunmuştur ve bu çalışmalar içerisinde türkülere yönelik olanlar belirlenmiştir. Türkülerde değerlerin ele alındığı lisansüstü çalışmaların (A. Aslan, 2016; A. Karataş, 2023; Bayat, 2019; Bozbıyık, 2024; Börekçi, 2022; Budak, 2021; Dilek, 2019; Gökdemir, 2019; Göktürk, 2022; Güllü, 2022; İlhan, 2023a; Kahraman, 2023; Kızılkaya, 2011; Kova, 2014; Kömcü, 2023; Özçelik, 2021; Özer Yürük, 2019; Öztaş Değirmenci, 2023; S. Bulut, 2019;

Uyar Kara, 2023; Yığman, 2019; Yıldız, 2023) 2011- 2024 yılları arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmalar içerisinde Türkçe alanında yapılan beş çalışma (A. Aslan, 2016; Kızılkaya, 2011; Yığman, 2019; Yıldız, 2023; Yürük, 2019) bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda türküler, genellikle "kök değerler" açısından ele alınmıştır. "Sivas türküleri" anahtar kelimesi ile yapılan tarama sonucunda Sivas türkülerine yönelik lisansüstü çalışmalar tespit edilmiştir ancak bu çalışmaların (Çakır, 2016; E. Doğan, 2015; Ermahiş, 2022; Karakuş, 2018; Karaoğlu, 2019; Kayapınar, 2019; Kayapunar Kesgül, 2022; Sarıçiçek, 2023; Ş. Aydın, 2018; Temürtürkan, 2022) değerler eğitimi ve söz varlığından ziyade şekil, usul, makam, derleme üzerine yapılan çalışmalar olduğu belirlenmiştir. "Söz varlığı" anahtar kelimesi ile yapılan tarama sonucu birçok çalışma yapıldığı görülmektedir ancak sınırlı sayıda çalışma (H. Coşkun, 2019; N. Kaplan, 2020; Kama, 2019; Simen, 2024; Sarıgül, 2024; Suyer, 2023; Şen, 2018; Taşkın, 2022) türkülerde söz varlığını ele almaktadır.

Dergipark'taki çalışmalar incelendiğinde yine sınırlı sayıda çalışmanın konusunu (Arıcı ve Er, 2017; B. Bahşi, 2023; Güven, 2021; Karagöz Dursun ve Bahşi, 2023; Kiriş ve Ablak, 2023; T. G. Şahin ve Kayhan, 2023; Öztürk, 2019) türkülerde söz varlığı ve değerler oluşturmaktadır. Hazırlanan bu çalışmalarda Sivas türkülerinin, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan yirmi değer ve söz varlığı açısından incelenmediği tespit edilmiştir. Türkülerin değerler ve söz varlığı açısından incelendiği çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda Türkçe derslerinde türkülerin kullanımı üzerine yapılan çalışmaların da yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Türkçe derslerinin temelinde metinler yer almaktadır. Türkülerin halka ait kültürü yansıtan metinler olmaları nedeniyle derslerde kullanımının önemli olduğu düşünülmektedir. Türk kültürünün türkü arşivi açısından zengin olduğu düşünüldüğünde türkülere yönelik daha fazla çalışmanın yapılması gerekmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Sivas türkülerinde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (MEB, 2024a) belirtilen yirmi değerin ve söz varlığı içerisinde yer alan atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözlerin (ilişki sözleri) kullanımını tespit etmektir.

1.2.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi, *"Sivas türkülerinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (2024a) yer alan değerler ve söz varlığı açısından durumu nedir?"* şeklinde ifade edilmiştir. Bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır:

1. Sivas türkülerinde 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan yirmi değerden hangileri, nasıl ve ne sıklıkta yer almaktadır?
2. Sivas türkülerinde hangi atasözleri ne sıklıkta kullanılmaktadır?
3. Sivas türkülerinde hangi deyimler ne sıklıkta kullanılmaktadır?
4. Sivas türkülerinde hangi ikilemeler ne sıklıkta kullanılmaktadır?
5. Sivas türkülerinde hangi kalıp sözler ne sıklıkta kullanılmaktadır?

1.3. Çalışmanın Önemi

Türk milletinin derin hafızasının bir göstergesi olan türküler, içerisinde Türk milletine ait birçok değeri barındırır. Türküleri yalnızca müzik unsuru olarak görmek yanlıştır, onlar aynı zamanda bir millete ait kimlik ve değerler dizisidir. Melodi ve sözlerin bir araya gelmesinin ötesinde, bir halka ait yaşantının, duyguların ve değerlerin yansıtıldığı önemli birer kaynak görevi üstlenmektedir. Sözlü kültürü yaşatan ve taşıyan türküler, yüzyıllar boyunca süregelen yaşam tarzının, düşünce biçiminin, anlayışın ve olayları yorumlayışın ürünleridir. Türküler ait olduğu milletin değerlerini barındırır ve ait olduğu millete dair genel bir kanıya varılmasına yardımcı olur. İçerisinde barındırdıkları değerler ve bu değerleri ifade eden söz

varlığı unsurları ile kültürün asırlar boyunca yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Dil öğretiminin beraberinde kültür aktarımını sağladığı düşünüldüğünde şiirsel özellik taşıyan türkülerin Türkçe derslerinde edebî metinler olarak kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Birçok âşığa ve türküye sahip olan Sivas, Türk halkının acısını, sevincini, sevdasını, gelenek ve göreneğini türkülerde yaşatmıştır. Bu türküler halka ait söz varlığını içerisinde barındırmaktadır. Türk kültürünün yaşatılması gelecek nesillere Türk kültürünün tanıtılması ile gerçekleşmektedir. Kültürün tanıtılması ise o kültürün taşıyıcılığını yapan sözlü ve yazılı kaynakların derslerde materyal olarak kullanılması ile gerçekleştirilebilir. Başlı başına bir sözlü kültür unsuru olan türkülerin Türkçe eğitiminde kullanılması öğrencilerin söz varlığının geliştirilmesi, millete ait değerlerin ve sözlü kültürün gelecek nesillere aktarılması açısından önemlidir.

2024 yılında yayımlanan "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" ortak metninde öğrencilere aktarılması gereken yirmi değer bulunmaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan bu değerler Türkçe derslerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerdir. Bu değerler Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da yer almaktadır. Türkülere yönelik programda yer alan bu yirmi değerin tespit edilmesine dair henüz bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma Sivas türkülerinin 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan değerler ve söz varlığı unsurları açısından incelendiği ilk çalışmadır. Dilin kültür aktarımına hizmet eden türkülerin değerler ve söz varlığı açısından incelenmesi; Türkçe derslerinde kullanılabilecek türkülere örnekler sunması bakımından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada;

- Araştırmacının incelediği Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Türk halk müziği (THM) repertuvarında bulunan ve Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen türkülerin, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (2024a) belirtilen değerler ile uygunluk gösterdiği varsayılmıştır.

- Türküler aracılığıyla hedef kitleye değerlerin kazandırılabileceği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu çalışmada Sivas türküleri TRT THM repertuvarında bulunan ve Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen 118 türkü (101 kırık hava, 17 uzun hava) ile sınırlıdır.
- Bu çalışmada değerler 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ortak metninde yer alan "adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik" değerleri ile sınırlıdır.
- Bu çalışmada "söz varlığı" atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözler ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Dil: İnsanların zihinlerinde oluşturdurdukları duygu, düşünce ve fikirleri karşı tarafa aktarmak için kullandıkları temel bir araçtır (Ergin, 2013, s. 3; TDK, 2023, s. 1010).

Söz varlığı: "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler" (TDK, 2023, s. 3023).

Kültür: Bir topluluk ile bütünleşen sosyal davnışlar ve bu davranışlar doğrultusunda oluşturulan her türlü unsur kültürü oluşturmaktadır (Kafesoğlu, 1997, s. 16).

Değerler: Değerler, insan davranışını motive eden seçim ve karar vermede kriter olarak işlev gören iyi veya arzu edilen şeylere ilişkin kavramlardır (Schaefer, 2012, s. 11).

Değerler eğitimi: Bireylere etik, ahlaki ve sosyal değerleri öğretmeyi amaçlayan, topluma uyum sağlayan ve toplum için faydalı bireyler yetiştirmeyi hedefleyen eğitim sürecidir (Gökdemir, 2019, s. 7).

Türkü: Halkın öz kültüründe doğup gelişen ve halk ezgileriyle bestelenen, zamanla sözlerinde değişimler meydana gelen, halkın duygularını, yaşamını ve geleneklerini yansıtan ortak bir hafızanın ürünü olan halk müziği türüdür (TDK, 2023, s. 3360; Yücel, 2011, s. 3).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil

İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren başlayan yaşam serüveninde onun iletişim kurmasını sağlayan en önemli araç dildir. Dil, insanın sosyal ilişkilerini güçlendiren, kültürel mirasını aktaran, bireyler arasında etkileşimi ve iletişimi sağlayan temel bir araçtır. İletişim, yalnızca sözlü ve yazılı ifadelerle sınırlı kalmayıp, beden dili, mimikler ve çeşitli sembollerle de desteklenir. Bu bağlamda dil, bireyin kendini ifade etme biçimini şekillendirirken aynı zamanda toplumun değerlerini, normlarını ve inançlarını da taşır. Bir iletişim aracı olmanın ötesinde insanlık tarihinin bugün geldiği noktadaki ilerlemesinin temelini dil oluşturmaktadır (Kerimoğlu, 2019, s. 1). Dil zihinde düşünceleri yönlendiren ve şekillendiren çok yönlü bir yapıya sahiptir. Çok yönlü yapısından dolayı dile yönelik birçok tanım yapılmaktadır. Her tanımda dilin başka bir özelliği vurgulanmaktadır.

> "Dinamik sistemler arasındaki her türlü iletişimi ve denetimi sağlayan durağan / biçimsel dizgelere türüne ve düzeyine bakmaksızın en geniş anlamıyla dil denilmektedir. Bu açıdan bakıldığında dil, canlılarla canlılar, canlılarla canlı sayılabilecek varlıklar (makineler) ve canlılarla cansızlar (fizikoşimik dünya) arasındaki iletişimi sağlayan araç takımlarının genel adıdır" (Gemalmaz, 2010, s. 53).

Düşünen, sorgulayan, anlam arayan, bilimsel ve felsefi olarak araştıran ve araştırdıklarını yazan insanın tüm bunları birbiriyle paylaşması ve nesilden nesile aktarmasını sağlayan "dildir" (Ergin, 2013, s. 1; Mengüşoğlu, 1988, s. 212). Dil, bireye bulunduğu dünyadan bağımsız, yapay bir dünya kurar. Tabiata, tarihi ekleme olanağı verir. Semboller sistemi ve

ses- anlam ilişkisiyle dolu, nedensellikten uzak, seslerden oluşan ortak iğretilemelerin toplamından oluşur (Karaağaç, 2009, s. 15).

Dünyaya geldiği andan itibaren öğrenen insan, bu bilgi birikimini dil sayesinde kalıcı hâle getirmektedir. İnsanların hayat boyunca edindiği tecrübeler dil sayesinde zihinde yer almakta ve aktarılmaktadır (M. Kaplan, 2002, s. 208). Dil bu tecrübeleri aktarırken aynı zamanda bireyin dünya görüşünü, olayları algılama şeklini de ortaya çıkarır. İnsanların düşünceleri, dünyaya bakış açıları ve yaşadıkları olayları anlamlandırma süreci zihinde gerçekleştikten sonra dilde hayat bulur. Bu yüzden düşünce ve dil arasında önemli bir ilişki vardır. Heidegger dili düşüncenin evi (1997, s. 52.) olarak tanımlarken; Hengirmen (1998, s. 15) duygu, düşünce, inanç ve kültürün yansıdığı bir ayna olarak görmektedir.

Ünalan (2004), dili düşüncenin anlatımında kullanılan bir sembol ve vermek istediğimiz iletiyi karşı tarafa en uygun sembollerle anlatmak olarak tanımlamaktadır (s. 7-8). Develi, insanın oluşturduğu kültür toplumunun temelinde dil olduğunu ifade etmektedir (2012, s. 29).

İnsan dili var ederken aynı zamanda dili biçimlendirir ve kendisi de dil ile birlikte biçimlenir. Dil, anlamını insanın varoluşu ile kazanır (Dalmış, 2012, s. 1). İnsanı insan yapan, insanın duygularının, düşüncelerinin ve isteklerinin ortaya çıkmasını sağlayan, insana hayatını sürdürebilme imkânını sunan dildir (Aksan, 2020, s. 11). Dili yalnızca kelimeler ve bu kelimelerin oluşturduğu kurallar olarak görmek doğru değildir. Kültüre ait düşünce sisteminin ifadesidir (Ünalan, 2004, s. 11). Milletlerin yaşayış biçimi, kültürü, dünya görüşü, değer yargıları o milletin dilinde yaşar ve milletlerin kalıcılığını sağlar. Dilini iyi kullanabilen toplumlar kültürünü gelecek nesillere aktarmada başarılı olur. Gelecek nesillere aktarılan kültür ise devletlerin ve milletlerin varlığını güçlendirmesini sağlar. Kültürel değerler dile yansır ve dilde yaşar. Türk milleti için de Türkçe manevi değerler arasında gelmektedir. Ömer Seyfettin, Türkçeyi "Manevi Vatan" olarak tanımlamaktadır ve manevi vatanımızın sınırlarının iyi korunması gerektiğini dile getirmektedir. Ali Canip Yöntem "…Çünkü milliyetle lisan birdir." (Çetişli, 2016, s. 165) diyerek milletlerin dil ile var olduklarını vurgulamaktadır.

2.2. Kültür

Kültür kavramı, geniş sınırlara ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu kavramı tam olarak anlamak ve kapsamlı bir tanımını yapabilmek için onu oluşturan unsurları anlamak gerekmektedir. Tarih boyunca kültür kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Yapılan tanımlara bakıldığında kültürün incelendiği yere ve temel alana göre farklılıklar kazandığı ortaya çıkmaktadır. Tanımlarda yer alan tüm bu farklılıklar kültürün insan yaşamını her yönüyle saran zengin ve derin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Alan yazınında bulunan tanımlardan birkaçını buraya alıyoruz.

> "Kültür, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alâkaları, itiyatları, kıymet ölçülerini umumi atitüd, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususî bir hayat tarzı temin eder" (Turhan, 1987, s. 48).

Güngör (2007), maddi ve manevi bütün unsurları ile birlikte bir topluluk tarafından oluşturulan hayat tarzının o topluma ait kültürü ifade ettiğini (s. 68) belirtmektedir. Kültür milletleri millet yapan en önemli unsurların başında gelmektedir.

Gökalp kültürü, "bir milletin dinî, ahlaki, hukuki, muakalevi, bedii, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenktar bir mecmuası" (2019, s. 26) olarak tanımlamaktadır. Tüm bunlar bir milletin kimliğini, değerlerini ve toplumsal yapısını şekillendiren unsurların bütünüdür.

TDK Türkçe Sözlük'te (2023) kültür, bir milletin tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde ortaya koyduğu maddi ve manevi değerler ile bunların gelecek nesillere aktarımını sağlayan araçların tümü; hars veya ekin (s.2199) olarak ifade edilmektedir. Tarih boyunca nesilden nesile aktarılan, insan topluluğunun ilerlemesini sağlayan, toplumsal ve bireysel değerlerin tümü kültür olarak tanımlanmaktadır (Pilav, H. A. Demir ve Demir, 2015, s. 18).

> "Kültür, tarih bakımından mevcudiyeti kesin olarak bilinen bir toplumun, sosyal etkileşme yoluyla nesilden nesile aktardığı manevi ve maddi yaşayış tarzlarının temsil ve tecelli bakımından yüksek seviyedeki bir bileşiği olan, sebebi ve sonucu açısından ise, ferde ve topluma mensubiyet şuuru, özel bir kimlik kazandırma, bütünleşmiş kılma, yaşanan çevreyi ve şartları kendi hedefleri istikametinde değiştirme arzu ve iradesi veren, değer, norm ve sosyal kontrol unsurlarının belirlediği bir sistemdir" (Tural, 1988, s. 52).

Miyasoğlu (1999), kültürün aynı ülkede yaşayan insanlar tarafından oluşturulan ve daha çok dilde ifadesini bulan manevi bir değer (s. 13) olduğunu belirtmektedir. N. Demir (2017), bir topluma veya millete ait olan o toplumun fertleri tarafından oluşturulan düşünce ve sanat eserlerinin tamamının kültürü oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Kültür, bir toplumun veya bir grubun ortak değerleri, inançları, davranış biçimleri, gelenekleri, sanatı, dili, yaşam tarzı ve diğer sosyal pratiklerinin toplamıdır. Aynı zamanda eğitim, din, sanat, edebiyat, müzik, yemek, giyim, sosyal normlar ve davranış biçimleri gibi birçok unsuru içerir. Tüm bu unsurlar toplumların geçmişlerini, deneyimlerini ve dünya görüşlerini yansıtır. Bireylerin ve toplumların kimliklerini şekillendiren, onlara anlam veren ve sosyal bağlılık sağlayan önemli bir yapıdır.

Kültür, bireyler arasında iletişimi kolaylaştırmanın yanı sıra, toplumsal bir kimlik oluşturur. Maddi ve manevi kültürün, değerlerin işlenebilmesi için dile ihtiyaç vardır. Bir millete ait kültür o millete ait dilde hayat bulur.

Türkiye ve Türklüğün varlığı, iki ayrı sınırla tanımlanabilir. Bunlardan birisi siyasi, diğeri ise kültürel sınırdır. Siyasi sınır, içinde yaşanan vatanın topraklarıyla belirlenirken, kültürel sınır Türkçenin konuşulduğu her yerdir. Bu bağlamda Türk kimliği ve kültürü, yalnızca coğrafi bir alanda değil, dili ve değerleriyle benzerlik taşıyan tüm bölgelerde hayat bulur (N. Demir, 2021, s. 541). Kültürel sınırlar daha soyut bir anlayışa dayanmaktadır. Kültür bir millete ait dil, edebiyat, gelenek, görenek ve değerler gibi birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bir millete ait edebiyat, gelenek, görenek, değerler o milletin dilinde yaşar. Bu sebeptendir ki Türkçenin konuşulduğu her yer bu kültürel sınırın bir parçası olarak tanımlanabilmektedir. Türk dili tarih boyunca geniş bir coğrafyaya yayılarak farklı kültürler ile etkileşim içerisine girmiştir. Farklı kültürler tarafından hem etkilenmiş hem de farklı kültürleri etkilemiştir. Farklı kaynaklardan beslenen Türkçe zengin bir sözlü ve yazılı edebiyat geleneği oluşturmuştur. Aynı zamanda Türkçe sözlü ve yazılı kaynakları ile dilin geniş coğrafyalara yayılmasını sağlamıştır. Bu durum, Türk toplumunun sadece coğrafi değil, aynı zamanda kültürel bir varlık olarak da geniş bir yayılma alanına sahip olduğunu

göstermektedir. Türk toplumunun uzun yıllar boyunca ayakta kalmasında güçlü bir kültüre sahip olması önemli bir etkendir.

2.3. Değer

Değer kavramı ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde değer kavramının sosyal bilimler içerisinde yer alan eğitim, psikoloji, felsefe, sosyoloji gibi pek çok bilimin ilgi alanına girdiğini görmekteyiz. Farklı disiplinler içerisinde yer alan değer kavramına ait birçok tanım bulunmaktadır. Bu bölümde değer kavramına yönelik yapılan tanımlara yer verilmiştir.

Değer kelimesi Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (TDK, 2023, s. 937) bir nesnenin veya kavramın önemini belirtmeye yarayan ölçü, karşılık olarak ifade edilmektedir. Değer kavramının TDK'de yer alan bir diğer tanımı ise bir milletin bilimsel, sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerini oluşturan maddi ve manevi her şey olarak belirtilmektedir.

Güngör'e göre değer, bir nesnenin istenebilir veya istenemez olduğunu belirleyen bir yargı, değerde bir şeyin istenebilir ya da istenemez olduğu yönünde bireyin sahip olduğu inançtır (1998, s. 27). Schwartz (1994) değerlerin arzu edilen amaçlar olduğunu belirtmektedir. Değerler, bireylerin hedeflerine ulaşmak için benimsedikleri davranış biçimlerini belirlediği gibi, aynı zamanda toplumun genelinde kabul gören inanç ve davranış kalıplarını da yansıtır.

M. Aydın (2011) değer kavramını sosyolojik açıdan, birey veya topluluk için faydalı bulunan, istenilen ve beğenilen her şey (s. 39) olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda değerler sadece bireylerin kişisel tercihleri değil, aynı zamanda toplumun genelinde paylaşılan inançlar ve normlar olarak da ortaya çıkmaktadır.

Değerler, insanların, toplulukların ve ulusların kültürel yapısını oluşturan ve şekillendiren; onları bir araya getiren ve yakınlaştıran inançlar, düşünceler, gelenekler, görenekler ve bu çerçevede ele alınabilecek tüm somut ve soyut kuralların toplamına verilen isimdir (H. Şahin, 2019, s. 129). Bu kurallar bireylerin ve toplulukların davranışlarını yönlendirir, karar alma süreçlerini etkiler ve sosyal etkileşimlerde belirleyici rol oynar. Tüm bu sebeplerden

dolayı değerler sadece bireysel birer tercih değil, aynı zamanda toplumsal normların ve kültürel kimliğin de temel taşlarıdır.

Tural (1988) sosyal bir yapının varlığının, birliğinin, işleyişinin ve devamlılığının değerler sayesinde olduğunu vurgulamakta ve değerlerin kavramlara yüklenen anlamlar (s. 15) olduğunu dile getirmektedir. Bireylerin ve grupların sahip olduğu değerler, sosyal uyumun sağlanmasında önemli bir araçtır. Bu nedenle değerlerin sürekliliği ve korunması, sosyal yapının düzeni açısından önemlidir.

Püsküllüoğlu (1995) değerleri, bir nesne veya durumun bir toplum, sınıf veya birey açısından taşıdığı önemi belirleyen özelliği ya da bir toplum, sınıf ya da birey için öneme sahip olan nesne ya da durum (s. 424) olarak tanımlamaktadır. Bir olay veya durum karşısındaki davranışımızın, seçimlerimizin, tutumumuzun temelinde değerler yer almaktadır. Fichter (2001, s. 143), kişi ve ait olduğu toplumun beğenilerini karşılayan, yarar sağladığı düşünülen, kişi tarafından arzu edilen şeylerin değere sahip olduğunu belirtmektedir.

Turan ve Aktan değerlerin insanların tutum ve davranışlarında, düşüncelerinde ortaya çıkan ölçütler (2008, s. 228) olduğunu ifade etmektedir. Tüm bunlar bireyin davranışının şekillenmesinde önemli bir işleve sahiptir. Bu doğrultuda her birey sahip olduğu değerler çerçevesinde davranışlarını belirler. Kısacası değerler insanlara ve toplumlara rehberlik eder.

Değerler, bireylerin olaylar karşısında sergiledikleri sürekli davranışları oluşturan inançlardır. Başka bir ifadeye göre değerler, insanların karşılaştıkları bir hadise, kişi veya durum karşısında göstermiş olduğu hassasiyetlerdir (E. Yaman, 2012, s. 17).

Değerler bireyin düşüncelerini ve hareketlerini etkileyerek bir durum karşısında diğerine yönelmesine sebep olan zihinsel olgular ve anlayışlardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 71; Dilmaç, 1999; Ulusoy ve Arslan, 2014, s. 5). Bu anlayışlar birey ve toplum tarafından oluşturulmakta (Akçay ve Tunagür 2017, s. 54) ve yaşam boyunca bireyin hareketleri üzerinde etkisini sürdürmektedir. Değerlerin sosyal bilimlerde bu kadar önemli olmasının sebebi insan davranışlarının temelinde yer alıyor olmasıdır.

Davranışların temelinde yer alan değerler, birey ve toplum tarafından oluşturulan temel ilke ve inançlara dayanmaktadır. Bu ilke ve inançlar davranışlarımızın ahlaki durumunu, güzelliğini, iyi ya da istenilen olup olmadığını belirleyen ölçütler olarak görülmektedir (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169; Hökelekli, 2011, s. 85). Bu sebepten dolayı insan davranışlarının yorumlanmasında ve açıklanmasında değerler temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bireysel veya toplumsal olarak benimsenen değerler insan ilişkilerinin güçlenmesine ve derinleşmesine katkı sağlamaktadır.

Değerler insanın insanla insanın toplumla olan her türlü ilişkisini düzenlemekte ve düzenle birlikte huzur ve mutluluğu getirmektedir (H. Şahin, 2018, s. 26). Toplumsal bütünlüğün oluşmasında ve bu bütünlüğün güçlü bir şekilde sürdürülmesinde önemli bir unsurdur. Aynı zamanda bireylerin birbirleriyle olan etkileşimlerini ve toplum içindeki rollerini belirlemekte; toplumsal dayanışma ve birlikteliği güçlendirmektedir. Bireylerin kimliklerini oluşturmasında ve toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirmesinde önemli bir rol oynar.

Genel itibariyle değerler toplum içerisinde yaşayan insanlar tarafından oluşturulmakta ve insanlar arasındaki ilişkileri ve insanların toplum ile ilişkilerini düzenleyici rol üstlenmektedir. Toplumun tamamını ilgilendiren değerler, bireyleri iyiye yönlendiren ahlaki, millî ve manevi bütün ögelerdir (Pilav ve Erdoğan, 2016, s. 353).

Değerler evrensel özellikler taşıdığı gibi ulusal özellikler de taşımaktadır. Evrensel değerler, insanların ortak değerleri olduğu gibi aynı zamanda bu değerler kültürden kültüre farklı yorumlama ve uygulamalara maruz kalabilir. Evrensel ve ulusal değerlerin yanı sıra bireylerin kendi benimsedikleri değerleri de bulunmaktadır. Bu değerler bireylerin, karar alma süreçlerini, yaşam felsefelerini ve toplumsal ilişkilerini derinden etkileyebilir.

Değerler insanların bir arada yaşamalarında ve sosyal olarak birbirlerine uyum sağlayabilmelerinde önemli bir işlev görmektedir. Ortak değerler etrafında birleşen insanlar, sağlıklı ve huzurlu bir yaşam alanın oluşmasına katkı sağlayacaktır.

2.3.1. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerine yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Alan araştırmacıları zamanla değerleri farklı başlıklar altında sınıflandırmışlardır.

Psikoloji alanında değer testi ilk olarak Spranger tarafından 1928 yılında kullanılmıştır. Spranger (1928) değerleri; dini, ekonomik, bilimsel, politik, estetik ve sosyal olarak altı başlık altında ele almıştır. Tablo 1'de Spranger'in sınıflandırması ile ilgili bilgiler yer almaktadır (Spranger 1928'den aktaran, Akbaş, 2004, s. 56; Güngör, 1998, s.90).

Tablo 1.
Spranger (1928) Değer Sınıflandırması

1.Bilimsel değerler	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
2.Ekonomik değerler	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
3.Estetik değerler	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
4.Sosyal değerler	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempatiktir, bencil değildir.
5.Politik değerler	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
6.Dini değerler	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güngör (1998), Spranger'in değer sınıflamasına "Ahlaki Değerler" başlığını da ekleyerek değerleri yedi başlık altında sınıflandırmıştır. Spranger'in değer sınıflandırması 1951 yılında Allport, Vernon ve Lindzey tarafından ölçek hâline getirilmiştir (aktaran, Akbaş, 2004, s. 55).

1973 yılında Rokeach yaptığı çalışmalar sonucunda değerleri amaç değerler ve araç değerler olarak iki gruba ayırmıştır. Her iki başlık içerisinde toplam on sekiz alt başlık yer almaktadır.

Rokeach amaç değerlere ulaşmanın yolunun araç değerlerden geçtiğini ifade etmektedir (Rokeach 1973'ten aktaran, Akbaş, 2004, s. 57; Çelikkaya, 2022, s. 28; H. Şahin, 2018, s.29; Kağan, 2020, s. 33).

Schwartz kültürel ve bireysel olmak üzere ikiye ayırdığı değerleri on başlık altında ele almaktadır. Bu başlıklar Tablo 2'de verilmiştir (Schwartz 1996; aktaran, Akbaş, 2004, s. 57; H. Şahin, 2018, s. 29; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s.61).

Tablo 2.
Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Değer Sınıfları	Değerler
Güç (Power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	"Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü korumak, insanlar tarafından benimsenmek"
Başarı (Achievement): Toplumsal "standartları temel alan kişisel başarı yönelimi"	"Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak"
Hazcılık (Hedonism): Bireysel zevk ve hazza yönelim	"Zevk, hayattan tat almak."
Uyarılım (Stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	"Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak"
Öz yönelim (Self Direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	"Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak"
Evrenselcilik (Universalism): Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	"Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum"
İyilikseverlik (Benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	"Yardımseverlik, dürüstlük, affedici olma, sadık olmak, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi ve anlamlı bir hayat, alçakgönüllülük"
Gelenekseverlik (Tridition): Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	"Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın kendine verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat"
Uyma (Confirm): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	"Kibarlık, itaatkârlık, anne, babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek"
Güvenlik (Security): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin huzur ve sürekliliği	"Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak"

Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

1999 yılında Fernandes, hazırlamış olduğu çalışmada değerleri sekiz başlık altında ele almıştır. Fernandes'in belirlediği başlıklar şöyledir: Ekonomik değerler, etik değerler, politik değerler, organik değerler, bireysel değerler, dinlenme ile ilgili değerler, manevi değerler, entelektüel değerlerdir (Fernandes, 1999'dan aktaran, H. Şahin, 2018, s.30). Nelson'un değer sınıflandırması ise "sosyal", "bireysel" ve "grup" olmak üzere üç başlıktan oluşmaktadır (Nelson'dan aktaran, Kağan, 2020, s. 34).

İnsan Felsefesi kitabında Mengüşoğlu (2015) değerleri yüksek değerler, araç değerler ve davranış değerleri başlıkları altında ele almaktadır. Mengüşoğlu ayırdığı bu değerlerin hangi gruba girmiş olursa olsun insan eylemleri üzerinde etkisi olduğunu ve insan eylemlerini yönettiğini belirtmektedir (s.160).

Akbaş (2004), Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarından yola çıkarak değerleri beş gruba ayırmıştır. Akbaş değerleri "demokratik değerler", "çalışma-iş değerleri", "bilimsel değerler", "temel değerler" ve "geleneksel değerler" olmak üzere beş başlık altında sınıflandırmıştır. Bu çalışmada değer gruplarının belirlenmesi, ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerindeki gerçekleşme durumuna göre tespit edilmiştir.

Acat ve M. Aslan (2012) değerleri beş başlık altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada yer alan başlıklar ulusal- millî değerler, sosyal- toplumsal değerler, muhafazakâr-geleneksel değerler, öze dönük-kişisel değerler, bilimsel-yenilikçi değerler olarak belirlenmiştir.

Ülken değerleri tabiatları, kökenleri ve gerçek dereceleri açısından incelemiştir. Değerleri öz karakterleri açısından gruplandırmıştır. Öz karakterleri açısından değerleri gruplandıran Ülken (2016), ilk grubu içken değerler, ikinci grubu aşkın değerler, üçüncü grubu ise normatif değerler olarak isimlendirmiştir. Ülken içkin değerleri sanat, bilgi ve teknik değerler olarak belirtirken; aşkın değerleri ise dini ve ahlaki alandaki aşkınlık hâli olarak belirtmiştir. Üçüncü değer sınıflandırması olan normatif değerlerin görevinin ise değerleri birbirleriyle karşılaştırmak ve ölçmek olduğunu belirtmiştir. Bu değer grubuna lisani, iktisadi ve hukuki değerler girmektedir (s. 364-367).

H. Şahin (2018), oluşturduğu değer sınıflandırmasını "Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserlerindeki Değerler ve Bu Değerlere Yönelik Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi" isimli doktora tezinde kullanmıştır. Bu sınıflandırmada "Ulusal" ve "Evrensel" olmak üzere iki temel başlık yer almaktadır. Bu iki temel başlık altında ise "kişiye özgü ilişki değerleri", "kişiler arası ilişki değerleri", "kişiler ve doğa ile ilgili ilişki değerleri" olmak üzere üç başlık bulunmaktadır. H. Şahin "kişiye özgü ilişki değerleri" başlığında yer alan değerlerin tüm bireyler tarafından kazanılması gereken değerler olduğunu; bu değerlerin bireyler arası ilişkileri güçlendirdiğini ve derinleştirdiğini dile getirmektedir (s. 66). Şahin'e ait değer sınıflandırması Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3.
Harun Şahin'in Değer Sınıflandırması

Değerler	
Evrensel Değerler	Ulusal Değerler
E. A. Kişiye Özgü İlişki Değerleri	U. A. Kişiye Özgü İlişki Değerleri
E. B. Kişilerarası İlişki Değerleri	U. B. Kişilerarası ilişki değerleri
E. C. Kişiler ve Doğa Arasındaki İlişki Değerleri	U. C. Kişiler ve Doğa Arasındaki İlişki Değerleri

Şahin, H. (2018*). Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

2.3.2. Değerler Eğitimi ve Önemi

Eğitim, sadece öğrencilerin akademik bilgi açısından donatılmasını değil, aynı zamanda onların toplumsal hayatta etik değerleri gözeten bireyler olmasını amaçlar. Bu sebeple, öğrencilere kazandırılmak istenen akademik becerilerin yanı sıra, onların kişisel ve sosyal becerilerinin gelişmesi için de değerler eğitiminin önemi yadsınamaz. Bireyleri ahlaki, sosyal ve etik boyutta geliştiren ve destekleyen değerler eğitimi toplumlar için önemlidir. Topluma ait kültürel değerler, ahlaki tutum ve davranışlar eğitim yoluyla bireylere aktarılmaktadır (Cihan, 214, s.431). Toplumu oluşturan bireylerin bir arada uyum içerisinde, huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi bireylere verilecek değerler eğitimi ile mümkündür.

> "Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi

> gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu kazanma/kazandırma süreçlerine "değerler eğitimi" denilmektedir" (E. Yaman, 2012, s. 18).

Robb değerler eğitimini, "İnsanların kendi davranışlarının altında yatan değerleri açıklığa kavuşturmak, bu değerlerin etkinliğini ve ilişkili davranışlarını değerlendirmek için otorite veya daha deneyimli olabilecek diğer kuruluşlar tarafından desteklenen herhangi bir organizasyonda gerçekleşebilen bir faaliyet" (Robb, 1998'den aktaran, Karagöz, 2018) olarak tanımlamaktadır.

Bireylerin davranışlarında ve karar verme süreçlerinde devreye giren değerler sosyal ilişkilerde bireye rehber olmaktadır. Değerler eğitimi genç nesillerin sorumlu, bilinçli ve yararlı bireyler olarak yetişmesini sağlamaktadır. Bireyin kişilik gelişiminin istendik yönde iyileştirilmesi, etik ve ahlaki değerler açısından geliştirilmesi değerler eğitiminin hedefleri arasındadır. Toplum tarafından kabul görmüş güzel davranış ve düşüncelerin artması; olumsuz, kötü davranış ve düşüncelerin tersine dönüştürülmesi değerler eğitimi ile gerçekleşmektedir (Ulusoy ve Arslan, 2014, s. 5).

Değerler eğitimi, bireylere değerlerin kazandırılmasını ve bireylerin bu değerleri içselleştirmesini sağlar. Aynı zamanda kazandırılan değerlerin davranışa dönüştürülmesi için yapılan eğitim ve öğretim çalışmasıdır. Eğitim sürecinde değerlerin kazandırılması, akademik başarının yanı sıra sosyal ve duygusal gelişimi de desteklemektedir. 2010/53 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının İlk Ders Genelgesi'nde değerler eğitiminin tanımı yapılmaktadır:

> "Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insanî değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlakî, insanî, sosyal, manevî değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimdir. Bu kazanımların öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimini oluşturmaktadır" (A. Sağlam, 2016, s. 728).

Her toplumun kendine has değerleri bulunduğu gibi, bazı temel ve insani değerler bütün toplumlar için önemli sayılmaktadır. Bu sebepten ötürü değerler eğitimi hem dünyada hem de ülkemizde giderek önemini artırmakta ve eğitim politikalarının temel konularından birini

oluşturmaktadır (Dönmez ve Uyanık, 2022, s. 75). Bireyler ait oldukları çevre ve kültüre bağlı olarak farklı değerlere sahip olmaktadır. Bu unsur göz önüne alındığında, değerler eğitiminin çeşitliliği de önem kazanmaktadır. Toplumsal barışın ve uzlaşmanın sağlanması, bireylerin farklılıklara saygı duyması ile gerçekleşmektedir. Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirildiği, problem çözme yeteneklerinin artırıldığı bir eğitim sisteminde daha bilinçli vatandaşlar yetişmektedir. Değerlerin aktarımı bireylerin davranışlarını istendik yönde şekillendirmeyi amaçlar. Davranışa dönüşmeyen değerler birey ve toplum için bir şey ifade etmez (H. Şahin, 2018, s. 31). Toplumu oluşturan bireylerin kişilik sahibi, karakterli ve ahlaklı bir şekilde yetiştirilmesi değerler eğitimi ile mümkündür (Deniz ve Karagöl, 2018, s. 246). Değerler eğitimi bireylerin hem sosyal hem de kişisel ilişkilerinin daha sağlıklı temeller üzerine kurulmasını sağlamaktadır. Toplumu oluşturan bireyler arasında sağlıklı temeller üzerine kurulan iletişim, toplum yapısını da güçlendirmektedir. Bireylerin duygusal yönlerinin geliştirilmesi aynı zamanda karar verme, sorun çözme ve stres yönetimi becerileri üzerinde de etkili olmaktadır. Tüm bu sebepler göz önüne alındığında değerler eğitiminin eğitim kurumlarında yaygınlaştırılmasının büyük öneme sahip olduğu görülmektedir. Programlar ve müfredatlar, öğrenciler için sadece akademik bilgi sunmaz, aynı zamanda duygusal ve sosyal yönden öğrencileri geliştirmeyi hedefler.

Sınıf içerisinde yapılacak etkinliklerde sadece akademik başarıya odaklanmamalı, grup çalışmaları ve değerlere yönelik yapılacak etkinlikler ile de değerler eğitimi desteklenmelidir. Değerler eğitimine yönelik yapılacak etkinliklerde öğrencilerin birlikte çalışmaları ve ortak hedefler belirleyerek bu hedeflere ulaşmaları sağlanmalıdır. Dostluk, iş birliği, takım ruhu gibi değerler de bu şekilde öğrencilere kazandırılmalıdır. Bireyin sosyal ve ahlaki gelişiminde değerler eğitimi temel unsurdur. Değerler eğitimi bireysel sorumluluğun yanı sıra toplumsal bir sorumluluk olarak görülmelidir. Toplumun her kesimi değerler eğitiminin önemini kavrayarak bu süreci desteklemelidir. Sağlıklı ve uyumlu bir toplumun inşa edilmesi güçlü bir değerler eğitiminin verilmesi ile mümkündür. Bireylerin aldıkları bu eğitimi özümsemelerinin sonucu olarak toplumsal değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır.

2.3.3. Değerler Eğitiminde Türkçe Dersi ve Öğretim Programları

Değerler eğitimi bireylerin ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerini geliştirmeyi amaçlayan bir süreçtir. Türkçe dersi, okullarda bu sürecin verimli bir şekilde gerçekleşmesinde büyük bir öneme sahiptir. Türkçe derslerinin temelinde yazılı ve sözlü kaynaklar yer almaktadır. Edebî eserlerin en çok kullanıldığı dersler Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı dersleridir. Türkçe derslerinde kullanılan edebî metinler ile birlikte öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmek ve bu eserlerde yer alan değerleri öğrencilere aktarmak hedeflenmektedir (H. Yaman, Taflan ve Çolak, 2009, s. 108). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse Türkçe dersi, dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra kültür ve değer aktarımının hedeflendiği bir derstir. Ancak kültür aktarımının ve değerler eğitiminin doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi Türkçe derslerinde kullanılacak edebî eserlerin doğru seçilmesi ile mümkündür. Çünkü Türkçe dersinin temelinde dile ait edebî metinlerin kullanımı vardır ve bu edebî metinler aracılığıyla tutum, davranış ve değerler aktarılabilir (Sallabaş, 2012, s. 59). Sanat anlayışı ve zevki aracılığıyla edebî eserler kültürel değerleri, yaşamın gerçekliği üzerinden somut bir şekilde ifade eder. Bu eserler bireyin estetik algısının gelişmesine ve ait olduğu toplumun değerlerini benimsemesine yardımcı olur (Kurudayıoğlu ve Çakıcı, 2013, s. 48). Bu metinler, evrensel ve ulusal değerlerin öğrencilere aktarılmasında kullanılabilecek araç olma özelliğinden dolayı önemlidir (Pilav, H. A. Demir ve Demir, 2015, s. 16). Edebî eserlerin kullanımı, değerlerin aktarılması noktasında öneme sahiptir. Birey, edebî eserlerde kendi milletine ait değerleri okuyarak öğrenir (Tekşan, 2012). Derste kullanılacak her türlü metin öğrencileri sosyal ve duyuşsal açıdan beslemelidir. Türk edebiyatına ait metinlerin kullanılması kültürün aktarılmasını sağlamaktadır. Türk edebiyatı tarih boyunca millete yön veren, ahlaki ve etik ilkeleri içerisinde barındıran eserler açısından zengindir. Bu eserler arasından seçilecek örneklerin derslerde kullanımı ile öğrenciler dil becerilerini geliştirmenin yanı sıra, birçok evrensel ve ulusal değer ile de tanışacaktır. Halk edebiyatı ürünlerinin Türkçe derslerinde kullanılması kültür ve değer aktarımının gerçekleşmesi için önemlidir (Bağcı Ayrancı ve Pilav 2017; Göçer, 2010; T. G. Şahin ve Kayhan, 2023; Tekşan, 2012).

> "Karakterli bir toplum oluşturabilmenin yolu sağlam bir değerler eğitiminden geçer. Değerler eğitiminde başarılı olmanın yolu ise bu değerlerin işlendiği nitelikli edebiyat ve sanat eserlerinin ortaya konulması ve muhataplarıyla buluşturulması gerekmektedir. Bu hususta Türk edebiyatının zengin mirasından yararlanılmalı, tarihi ve modern metinler, bu açılardan da değerlendiren özgün çalışmalarla yeni nesillere ulaştırılmalıdır" (Kurtoğlu, 2017, s. 119).

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda yer alan ifadeler Türkçe dersinin kültür ve değer aktarımındaki önemini ve görevini vurgulamaktadır.

> "Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe derslerinde karşılaşacaktır" (MEB, 1981, 328-329).

2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda değerlere yönelik ifadeler yer almaktadır. Program'ın genel amaçlar bölümünde 9, 10 ve 11. maddelerde yer alan ifadeler değerlerin aktarımına ve Türkçe dersinin bu alandaki önemine vurgu yapmaktadır. Öğrencilerin "Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları"; "Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri"; "Millî, manevi, ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri" (MEB, 2006, s. 4) hedeflenmektedir.

2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın genel amaçlarında da değerleri vurgulayan maddeler yer almaktadır. Yetiştirilecek nesle evrensel ve millî değerleri tanıtarak duygu ve düşüncelerinde millî kimliğin güçlendirilmesi, belirtilen amaçlar arasında yer almaktadır. Bu amaçların gerçekleşmesinde izlenecek yolda dünya ve Türk kültüründen seçkin sanat eserlerinin kullanılması gerektiği ifade edilmektedir (MEB, 2015, s. 5).

2017 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından "Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları üzerine" bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor içerisinde on kök değere (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) ve bu değerlerin açıklandığı tabloya yer verilmiştir (s. 22). Raporda aynı zamanda değerler eğitimi ve değerler eğitiminin öneminden bahsedilmiştir. Eğitimin asıl

amacını ve ruhunu oluşturan unsurun değerler eğitimi olduğu, değerlerin öğrencilere davranış olarak da kazandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur (TTKB, 2017, s. 7). Raporda belirtilen değerlerin 2018-2019 eğitim öğretim yılında tüm öğretim programlarında yer alacağı ve tüm sınıf düzeylerinde uygulanacağı duyurulmuştur.

2018-2019 yılında yayımlanan tüm öğretim programlarında kök değerlere ve "değerlerimiz" başlığına yer verilmiştir. Bu on kök değer "adalet, yardımseverlik, dostluk, sabır, öz denetim, saygı, sevgi, sorumluluk, dürüstlük, vatanseverlik" tir. Eğitim sisteminin yalnızca akademik başarıya odaklanan ve belirli bilgi, beceri ile davranışları kazandıran bir yapı olmadığı; asıl amacının, temel değerleri benimseyen bireyler yetiştirmek olduğu dile getirilmektedir. Böylece eğitim sisteminin yeni neslin değerleri, alışkanlıkları ve tutumları üzerinde etkili olması gerektiği vurgulanmaktadır (MEB, 2018a, 2019, s. 4).

2024 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında öğretim programları yenilenerek, öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerin sayısı çoğaltılmış ve başlıklar yeniden düzenlenmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metninde yer alan ifadelerde bireyin ruh ve beden birliğine vurgu yapılmaktadır. Genel olarak bütüncül bir eğitim anlayışı benimsenmektedir. Bu modelde "yetkin ve erdemli insan" profili oluşturmak hedeflendiği görülmektedir. "Yetkin ve erdemli insan" hedefinin gerçekleşmesi için bireyde bulunması gereken özellikler olduğu ifade edilmiştir. Bu özellikler maddeler halinde "ahlaklı, sağlıklı, estetik, iradeli, vatansever, sorgulayıcı, merhametli, üretken ve bilge," (MEB, 2024a, s. 5-10) başlıkları ile belirtilmiştir. Bu başlıklar alt başlıklar ile detaylandırılarak açıklanmıştır.

"Erdem- Değer- Eylem" modeli programda yer alan yeni başlıklardan biridir. "Erdem- Değer- Eylem" modelinin amacı "Eylemlerden değerlere, değerlerden erdemli insana, erdemli insandan ise nihai hedef olan 'Huzurlu Aile ve Toplum' ile 'Yaşanabilir Çevrede Huzurlu İnsan'a ulaşmak" (MEB, 2024a, s. 54) olarak belirtilmiştir. Bu modelde çatı değerler ve alt değerler bulunmaktadır. "Saygı, sorumluluk ve adalet" olarak belirlenen çatı değerlerin alt değerleri "Tasarruf, sabır, mahremiyet, mütevazılık, sağlıklı yaşam ve çalışkanlık değerleri insan; sevgi, dostluk, özgürlük, dürüstlük, vatanseverlik,

yardımseverlik ve aile bütünlüğü değerleri aile ve sosyal çevre; temizlik, duyarlılık, estetik ve merhamet değerleri ise fiziksel çevre alanlarında yer almaktadır." (MEB, 2024a, s. 54).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yenilenen "Ortaokul Türkçe Öğretim Programı'nın Temel Yaklaşımı ve Özel Amaçları" başlığında genç nesillerin dünyayı kavrayabilmeleri için dili en etkili şekilde kullanabilmelerini sağlamak, Türk dilinin zenginliklerini keşfetmelerine yardımcı olmak, Türk kültürünü ve değerlerini doğru bir şekilde edinmelerini desteklemek (MEB, 2024b, s. 5) ifadeleri yer almaktadır.

Öğretim programları, öğrencilerin ait olduğu toplumun kültürel değerlerini ve zenginliklerini anlamalarını, farklı kültürleri tanımalarını ve böylece kendi kültürlerini ayırt etmelerini; evrensel değerlere ulaşmalarını hedeflemektedir (N. Demir ve Kurt, 2019, s. 139). Öğretim programlarıyla desteklenen ve değerlere odaklanan Türkçe dersleri, öğrencilerin toplumsal ve evrensel değerleri tanımasına yardımcı olmakta ve bu süreç, onların kendi değerlerini ve kimliklerini oluşturmalarına katkı sağlamaktadır. Eğitim süreci boyunca yapılacak tüm etkinlikler, grup çalışmaları, yaratıcı yazma etkinlikleri, tartışmalar, öğrencilerin değerler üzerine düşünmesine ve bu değerler üzerinden kendi düşünce ve görüşlerini geliştirmesine yardımcı olacaktır. Türkçe dersleri temel dil becerilerinin geliştirilmesini sağlayan bir derstir. Bu açıdan bakıldığında dört temel dil becerisi ile ilgili yapılacak etkinliklerde kültüre ait unsurların kullanılması kültür aktarımının gerçekleşmesinde etkili olmaktadır. Türkçe dersi dil öğretiminin yanı sıra millî kimliğin pekiştirilmesini ve kültürün taşınmasını da sağlamaktadır. Türk kültürünün ve geleneklerinin tanıtılması Türkçe dersinde gerçekleşmektedir. Türkçe dersinde işlenen konular bireylerin köklerine bağlı kalmalarını ve ait oldukları kimliğin özelliklerini tanımalarına katkıda bulunmaktadır. Genç nesillere millî değerlerin aktarılması aynı zamanda bu değerlerin yaşatılmasını da etkilemektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin toplumsal ve kültürel değerleri benimsemiş olmaları ve bunları öğrencilere aktarabilmeleri gerekmektedir.

Kültür aktarımında önemli bir yere sahip olan Türkçe dersleri bu kültürün içerisinde yer alan değerleri aktarması açısından da büyük öneme sahiptir. Dil becerilerinin geliştirilmesinin

yanı sıra ahlaki, kültürel ve toplumsal değerlerle donanmış, duyarlı bireyler yetiştirmek Türkçe öğretim programlarının hedefleri arasında yer almaktadır. Türkçe derslerine verilen önem yetişecek nesillerin kültürüne, milletine, değerlerine bağlı nesiller olmasına verilen önem ile doğrudan ilişkilidir.

Türkçe eğitimi yalnızca bireylerin değil tüm toplumun ve milletin geleceği açısından hayati öneme sahiptir. Bu sebepledir ki değerler eğitiminin Türkçe derslerinde doğru bir şekilde ve istendik yönde işlenmesi eğitim sisteminin ve yetişecek neslin kalitesini artıracaktır.

2.4. Söz Varlığı

Toplumun kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan birçok unsur, o topluma ait dilde karşılık bulur. Bir toplumun tarihi, değerleri, kimliği ve dünya görüşü o toplumun konuştuğu dile yansır ve tüm bunlar dil ile birlikte şekillenir. Dil, kültürel kimliğin oluşumuna katkı sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Bu açıdan bakıldığında bir dile ait söz varlığı, o dile ait kültürel kimliğin ipuçlarını bize sunar.

Anlam ifade eden sesler ve bu seslerin anlamlı birlikteliğine sözcük, kelime (Hengirmen, 1998, s. 371; Kantemir, 1981, s. 194; TDK, 2023, s. 1972) denir. Bir dilde yer alan sözcüklerin tamamı ise o dile ait söz varlığını oluşturmaktadır (TDK, 2023, s. 3023).

Korkmaz (2003) söz varlığını, kelime hazinesi olarak belirtmektedir. Kelime hazinesini ise "bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı" (s. 144) olarak tanımlamaktadır.

Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğünde sözcük dağarcığı, bireye ait olan ve kullanılan, tümcede bulunan sözcüklerin tamamı (Vardar, 2002, s. 182) olarak tanımlanmaktadır. TDK Türkçe Sözlük'te yer alan söz varlığının açıklamasında vokabüler, kelime kadrosu, kelime hazinesi (2023, s. 3023) terimleri bulunmaktadır.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde söz varlığı, kelime serveti, kelime hazinesi, kelime dağarcığı, sözcük varlığı, sözcük serveti ve sözcük dağarcığı, vokabüler gibi farklı

kullanımların olduğu tespit edilmiştir (Karatay, 2007; Korkmaz, 2003; Özbay ve Melanlıoğlu, 2008). Söz varlığı ile ilgili çalışma yapan araştırmacılar söz varlığı kavramının, kelime hazinesinden daha geniş bir anlam ifade ettiğini dile getirmektedir (Baş ve Karadağ, 2012, s. 81; B. Bulut, 2013, s. 16; Kurudayıoğlu, 2005, s. 9; Pilav, 2008, s. 40).

Aksan (2006), söz varlığının "temel söz varlığı, atasözleri, deyimler, kalıplaşmış sözler, terimler, yabancı sözcükler, ilişki sözleri (kalıp sözler) ve çeviri sözcükler" (s. 7) gibi başlıklardan oluştuğunu belirtmektedir. Aksan, bu ifadesinde kelime hazinesinin söz varlığı içerisinde yer aldığını ortaya koymakta ve söz varlığının kapsamının daha geniş olduğunu göstermektedir.

Söz varlığı, "sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar- ya da dil bilimdeki terimiyle göstergeler- olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti" (Aksan, 2006, s. 7) olarak ifade edilmektedir. Bir dile ait söz varlığı o dili konuşan toplumun kültürü, tarihi ve sosyal yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Bir dilin zenginliği, yalnızca kelime sayısı ile değil, aynı zamanda kelimelerin derinliği ve anlam katmanları ile de ölçülür. Söz varlığı o dilin zenginliğini, ifade gücünü ve kültürel derinliğini yansıtan önemli bir unsurdur. Aynı zamanda o dilin tarihi ile ilgili bize önemli bilgiler sunar. Yüzyıllar boyunca şekillenen ve ortaya çıkan seslerin, biçimlerin, söz dizimlerinin ve anlam değişiminin izlerini yansıtır. Hangi dillerin etkisi altında, ne tür dönüşümlerin yaşandığına dair ipuçları verir. Her kelime, geçmişin bir parçasını taşırken dilin zamanla nasıl bir yolculuk yaptığını gözler önüne serer (Aksan, 2006, s. 11).

Söz varlığı o dili konuşan toplumun kültürü, tarihi ve sosyal yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Zamanla değişen sosyal ve kültürel yaşam dilin söz varlığına yansır. Yeni kavramlar ve teknolojiler ortaya çıktıkça, diller bu değişimlere uyum sağlamak için yeni kelimeler türetebilir ya da mevcut kelimeleri yeni anlamlarla zenginleştirebilir. Bunun yanında bazı kelimelerin kullanımı azalırken, bazıları ise tamamen yok olabilir. Bu da dilin dinamik doğasının bir yansımasıdır. Bir toplumun ortak olarak kullandığı dilde, geçmişten günümüze gelen, gelişen, evrilen, yok olan veya yeni türetilen birçok kelime ve söz varlığı unsurları

bulunmaktadır. Bu kelimelere sözlü olarak günümüze kadar ulaşmış kaynaklarımızda rastlamaktayız. Türkçe zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu zengin söz varlığı Türklerin kültür zenginliğini de göstermektedir.

2.4.1. Atasözleri

Atasözleri, toplumların kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturan ve nesiller boyunca aktarılan özlü sözlerdir. Bu özlü sözler, bireylerin yaşamlarını şekillendiren değerleri, normları ve bilgileri yansıtır. Atalar sözü, darbımesel, deme, sav, mesel olarak da (TDK, 2023, s. 281) adlandırılmıştır.

> "Ortak tarih ve kültür gibi manevi unsurların yanında, toprak birliği ve konuşulan ortak dil gibi maddi unsurlar da göze çarpar. Bu unsurlar içinde şüphesiz en önemlilerinden biri de dil ve kültür birliğidir. İşte bu dil ve kültür birliğinin de en önemli aynası şüphesiz atasözleri ve deyimlerdir" (Tergip, 2014, s. 275).

Atasözleri, atalarımızın uzun yıllar boyunca edindikleri tecrübe ve gözlemlerinin genel kurallar çerçevesinde, tavsiye veya hüküm şeklinde ifade edilmesidir. Kalıplaşmış biçimleri bulunan, genel kurallara sahip olan, anonim, halk tarafından benimsenmiş, doğruluğu kanıtlanmış, özlü sözlerdir (Aksoy, 1978a, s. 36; Bilgin, 2006, s. 63; M. Bulut, 2013, s. 563; M. Y. Sağlam, 2001, s. 46; N. Albayrak, 2009, s. 3; N. Demir, 2020, s. 345; Püsküllüoğlu, 2004, s. 7). Bir topluma ait kültürel birikimin, değerlerin, gözlemlerin kısa ve özlü bir şekilde ifadesidir. Zamanla söyleyeni unutularak halka mal olmuştur. Tüm bu niteliklerinden dolayı atasözleri, ulusal varlıklar arasında yer alır (Aksoy, 1978a, s. 19). Söz varlığı unsurları içerisinde yer alan atasözleri aynı zamanda toplumun düşünce yapısının, dünya görüşünün, inancının, değerlerinin de bir yansımasıdır. Ait olduğu ulusun duygu ve düşünce dünyasının, kıvrak zekâsının ve bilgeliğinin bir göstergesidir (Pilav, 2008, s. 45).

Atasözleri, toplumun kültürel unsurlarına ve sosyal yapısına dair çıkarımlarda bulunmamıza yardımcı olur. Örneğin; "Bir elin nesi var, iki elin sesi var" atasözü toplum içerisinde iş birliği ve dayanışmanın önemini dile getirmektedir. Toplumun kültürel yapısında, birlikte

hareket etmenin, dayanışmanın ve yardımlaşmanın değerli olduğu mesajını taşımaktadır. Buradan sosyal ve kültürel yapıya yönelik çıkarımlarda bulunmak mümkündür.

Geçmişten günümüze kadar gelen atasözleri yaşayan birer kültürel öge olarak varlıklarını sürdürmektedir. Atasözleri, sadece birer öğüt değil içerisinde barındırdıkları anlamlardan dolayı toplumsal bilincin oluşmasında bir araç olarak görülmektedir. Aksan (2006) atasözlerini, bir toplumun bilgi birikimini, tecrübelerini, bakış açısını ve anlatım gücünü ortaya koyan, asırlar boyunca varlığını sürdüren sözler (s. 33) olarak tanımlamaktadır. Bizden önceki nesillerin gözlem ve yargılarını, hayatımızda bize yol gösterecek kurallar olarak dilsel bir imge şeklinde sunar (M. Y. Sağlam, 2001, s. 46). Atasözleri derin anlamları içerisinde barındırmaktadır. Toplumsal değerlerin ve normların güçlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Toplumu oluşturan bireyler arasında sosyal ilişkileri güçlendirirken aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da teşvik eder. Bireylerin ve toplumların birbirleriyle olan ilişkilerini belirleyen, sosyal normları ve değerleri pekiştiren birer rehber niteliğindedir. Toplumsal hafızayı canlı tutarak bireylerin çevreleriyle uyum içerisinde yaşamalarını sağlar. Yaşanmışlıklar ve tecrübelerin ürünleri olmasından dolayı hayata dair birçok öğüt içerir. Toplumların ruhunu yansıtır.

Günümüzde atasözleri günlük yaşamda sıkça kullanılmakta, insanlara rehberlik etmekte ve toplumsal ilişkileri güçlendirmektedir. Bu nedenle, atasözleri sadece birer söz değil, aynı zamanda yaşamın içindeki anlamları, değerleri ve bilgeliği temsil eden bir hazinedir. Toplumlar, bu değerli mirası gelecek nesillere aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda çağın gereksinimlerine uygun olarak yorumlamakta ve yaşatmaya devam etmektedir.

2.4.2. Deyimler

Deyimler bir dilin kültürel ve sosyal yapısını yansıtan, genellikle mecaz anlamlar taşıyan, sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan kalıplaşmış ifadelerdir. Bir durumu, duyguyu veya düşünceyi daha etkili bir şekilde ifade etmek için kullanılır. Genellikle anlamları, içerdikleri kelimelerin bireysel anlamlarından farklıdır.

Deyim, ifadenin akıcılığını ve etkisini artıran, çoğu zaman gerçek anlamından farklı bir anlama sahip olan, genellikle birden fazla kelimeden oluşan, kalıplaşmış dil ögeleridir (Püsküllüoğlu, 1995, s. 16). Korkmaz (2003)'da deyimlerin gerçek anlamı dışında kullanımını dile getirmekte ve etkileyici bir anlatım özelliğine sahip olmasına dikkat çekmektedir (s. 43). Dilin zenginliğini ve derinliğini gösteren önemli unsurlardır. Bir konuşmada ya da yazıda deyim kullanmak, ifadenin akıcılığını artırmakla kalmaz, aynı zamanda dinleyici veya okuyucu üzerinde daha etkili bir izlenim bırakır. Deyimler, genellikle kültürel ve sosyal bağlamlar içinde şekillendiği için, bir dilin kimliğini ve geçmişini yansıtır.

Toplumu oluşturan bireylerin dili konuşmadaki gücünü ve başarısını ortaya koyan deyimler aynı zamanda toplumun nükteye ve benzetmeye olan becerisini ve ilgisini de göstermektedir (Aksan, 2006, s. 31). Gerçek anlamını kaybeden ve farklı anlamlar kazanan deyimler başka dile tam olarak çevrilemez (Eker, 2012, s. 370).

Aksoy (1978b) deyimlerin amacının bir ifadeyi, özel bir kalıp hâlinde, hoş ve güzel bir anlatımla dile getirmek (s. 40) olduğunu belirtmektedir. Pilav (2008) deyimlerin anlatımı güçlendirdiğini, anlatılması güç durumları benzetmeler ve kinayeleri kullanarak başarılı bir şekilde ifade ettiğini, bir millete ait tarihi, değerleri, kültürü öğrettiğini dile getirmektedir (s. 44).

Deyimler kalıplaşmış ifadelerdir. Bu sebepten dolayı parçalanamaz ve bölünemez. Deyimler dilin derinliğini ve zenginliğini yansıtan ifadelerdir. İçerisinde kültürel değerleri ve gelenekleri barındırır. Dilin estetik yönünü ortaya koyar. Genellikle mecazi anlam taşıyan deyimler, günlük hayattaki konuşmalarda durumların, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesini sağlar. Konuşmaya incelik ve derinlik katar. Kullanılan deyimler ifadenin güçlenmesini sağlar.

2.4.3. İkilemeler

İkilemeler dilin zenginliğini ve ifade gücünü artıran söz varlığı unsurlarıdır. En az iki kelimenin bir araya gelmesi ile oluşan bu yapılar hem dilin akıcılığını sağlar hem de ifadeye derinlik kazandırır. N. Demir (2020), bir sözcüğün anlamını güçlendirmek, pekiştirmek ve daha etkileyici hâle getirmek için yanına karşıt, eş, bir sözcüğün getirilmesini ikileme olarak tanımlamaktadır (s. 344). İkilemeler bir sözcüğün art arda tekrarlanması, yakın anlamlı, karşıt anlamlı veya birbirine benzeyen sözcüklerin beraber kullanılmasıyla birlikte anlatımın güçlendirilmesini, anlamın pekiştirilmesini ve kavramın zenginleştirilmesini sağlayan sözcük gruplarıdır (C. Coşkun, 2020, s. 114; Hatiboğlu, 1981, s. 9; Püsküllüoğlu, 1995, s. 16; TDK, 2024) İkilemelerin oluşturulmasında ses benzerliği ve ses uyumu önemli bir rol oynamaktadır. Ünlü uyumu ve ünsüz benzeşmesi gibi ses uyumu kuralları bulunmaktadır. Anlatımı daha etkili kılmak amacıyla ya aynı ses veya kelimeler tekrarlanır ya da sesleri andıran kelimeler bir arada kullanılır (Çoraklı, 2001, s. 55-56). Yapılan bu kelime tekrarı dilin müzikalitesini artırır, akıcılığı sağlar ve anlatımda bir çeşit ahenk yaratır. Aynı zamanda, dinleyicinin dikkatini çekerek duygu ve düşüncelerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur.

Aksan (2021), Türkçenin her döneminde ikilemelerin yaygın olarak kullanıldığını belirtmektedir. Türkçenin söz varlığı içerisinde ikilemelerin önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedir (s. 67).

2.4.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)

Dilin zenginliğinin göstergesi olan kalıp sözler iletişimde sıklıkla kullanılmaktadır. Kalıp sözler toplumsal hafızada önemli bir yere sahiptir. İnsanların duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini aktarırken kullandıkları bu sözler, aynı zamanda aidiyet duygusunu artırır ve iletişimi derinleştirir. Bir topluluk içinde kullanılan kalıp sözler, bireylerin birbirlerine olan bağlarını güçlendirir ve ortak bir dil oluşturur.

Kalıp sözler iletişimde duygu ve düşüncelerin aktarımını kolaylaştırarak etkili bir şekilde ifade edilmesini sağlamaktadır. Bu sözler bir toplumu oluşturan insanlar arasındaki etkileşimlerde yaygın olarak kullanılan ve bir nevi âdet olarak görülen bazı ifadelerdir (Aksan, 2006, s. 34). Atasözü, deyim ve ikilemelerden yapı olarak farklı olmamakla birlikte tek sözcükten oluşan kullanımlarının mevcut olması kalıp sözleri atasözü, deyim ve ikilemelerden ayırmaktadır (Gökdayı, 2008, s. 105). Hem yazılı hem de sözlü iletişimde kalıp sözlerin kullanımı yaygındır. Günlük konuşmalarda, edebî eserlerde, hitabet sanatında ve halk arasında sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

> "Kalıplaşmış ifadeler; belirli bir biçime girdikten sonra toplumun hafızasında o şekliyle korunan, gerektiğinde baştan üretilmeyip olduğu gibi kullanılan, çekirdek kısmı sabit kalmak üzere sınırlı bir değişime izin veren yapılardır. Belirli durumlarda söylenmesi toplumca benimsenmiş bu dil birimleri; bireyin iletişim kurmasına, devam ettirmesine ve sonlandırmasına yardım eder. Bu özellikleriyle birlikte çalışmamıza da konu olan yönüyle kalıplaşmış yapılar, toplumun kültürünü en belirgin şekilde aktaran dil birimleridir" (Uysal, 2021, s. 227).

Kalıp sözler aynı zamanda kültürel aktarımın önemli bir parçasıdır. Atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler her kültürün kendine has özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Karmaşık düşünceler ve duygular kalıp sözler sayesinde etkili bir şekilde ifade edilebilmektedir. Kalıp sözler topluma ait ipuçlarını da sunmaktadır. Toplumun inançları, değer yargıları kalıp sözlere yansımaktadır. Kalıp sözler ile oluşturulan ifadeler kültürel bir miras olarak gelecek nesillere aktarılmaktadır. Kalıp sözler aynı zamanda toplum kimliğinin bir parçasıdır.

Uysal (2021) doktora tezinde kalıp sözleri (ilişki sözleri) Gökdayı (2008)'nın "Türkçede Kalıp Sözler" isimli çalışmasında yer alan başlıklardan faydalanarak 16 başlık altında ele almıştır. Uysal'ın ele aldığı başlıklar sırasıyla aşağıda yer almaktadır:

> "İyi dilek bildirenler, ilenç bildirenler, istek bildirenler, duygusal tepkileri dile getirenler, tanışma- selamlaşma ve ayrılma bildirenler, batıl inanç bildirenler, yüceltme bildirenler, kabul ve red bildirenler, eleştiri- uyarı ve tehdit bildirenler, yemin bildirenler, yalvarma ve rica bildirenler, dini inanç bildirenler, soru yöneltenler, özür dileme bildirenler, minnet ve teşekkür bildirenler, sevgi bildirenler" (Uysal, 2021)

Çalışmamızda kalıp sözlerin (ilişki sözler) tespitinde bu başlıklar göz önünde bulundurulmuştur.

2.5. Sivas İlinin Tarihçesi ve Konumu

İç Anadolu bölgesinde yer alan Sivas, tarihî ve kültürel zenginlikleriyle ön plana çıkan bir şehirdir. Kızılırmak, Yeşilırmak ve Fırat Havzası içerisinde Sivas ilinin topraklarının bir bölümü bulunmaktadır (Karaöngel, 2022, s. 167). Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Karadeniz illeri ile yer yer kesişim hâlinde bulunan sınırlara sahiptir. Tarihî İpek Yolu üzerinde konumlanmaktadır. Coğrafi özelliklerinin yanı sıra Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait pek çok eseri bünyesinde barındırması Sivas ilinin zengin kültürel mirasına katkı sağlamaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde pek çok medeniyetin tarih boyunca yöreye yerleştiği, şehrin farklı devletler tarafından yönetildiği ve farklı isimler aldığı tespit edilmiştir. Şehrin kuruluş tarihi ve yeri tam olarak bilinmemekle birlikte günümüzde bulunduğu sınırlar içerisinde kurulduğu tahmin edilmektedir (Karaöngel, 2022, s.168). Gök Medrese, Buruciye Medresesi ve Sivas Kalesi gibi tarihsel açıdan önemli pek çok yapının bulunduğu Sivas aynı zamanda bu yapılar ile bölgenin tarihine de ışık tutmaktadır.

2.5.1. Sivas Yöresi Türkü Geleneği

Türkü, Türk kelimesine nispet i'sinin eklenmesi ile türetilmiştir. Türkü Türk'e ait Türk'e dair anlamlarındadır (Sever, 2013 s. 92). Bu yüzden Türküler içerisinde Türk milletine ait birçok unsuru barındırır. Türküler, Anadolu'da söyleneni unutulan ve bu unutulma neticesinde sözlerinde ekleme, çıkarma ve bozulmalar meydana gelerek günümüze ulaşan, ezgili söylenen şiirlerin geneline denir. Belirli bir şekli olmayan türküler; semai, koşma, mâni, destan gibi belli şekilde olabildiği gibi başka şekillerde de gruplandırılabilir (Sever, 2013, s. 93). Türküler bir milletin ortak değerlerini içerisinde barındırır. Türküler aynı zamanda milletimizin kimliğini oluşturmaktadır.

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Sivas, bu medeniyetlerden kültürel olarak beslenmiştir. Tüm bu unsurların oluşturduğu çeşitlilik Sivas yöresine ait müziğe de kültürel olarak büyük ölçüde yansımaktadır. Sivas âşıklık geleneğinin önde gelen illerindendir. Kayıtlara geçmiş birçok aşığa sahip olan, Anadolu'nun türkü geleneğini

yaşatan önemli bir ildir. Sivas'ın yetiştirdiği âşıklar ve o âşıklara ait türküler il sınırlarını aşarak birçok türkünün oluşumuna kaynaklık etmiştir ve etmeye de devam etmektedir. TRT Türk halk müziği repertuvarı incelendiğinde, repertuvar içerisinde Sivas türkülerinin büyük bir bölüme sahip olduğu görülmektedir. Herfene gecesi ismi verilen toplantılar, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya katkıda bulunmakta; düğünler, festivaller, halk oyunları, oyun havaları, köy seyirlik oyunları Sivas yöresine ait türkülere kültürel açıdan kaynaklık etmektedir (Karaöngel, 2022, s. 170). Nesiller boyu sürdürülen sözlü eğitimin ve bu eğitime katkı sağlayan kültürel birikimin bu bölgede önemli derecede var olması ve şekillendirici özelliğe sahip olan bu unsurların çevre tarafından desteklenmesi Sivas yöresinde çok fazla âşığın bulunmasını açıklayan sebeplerdendir (Kaya, 2007, s. 1-2). Kaya bu yörede âşıkların sayısının fazla olmasında çevrenin yanı sıra bu bölgede doğan insanların şair yaradılışlı olması ve "aile âşıklığı" yani irsiyet boyutunun da etkili olduğunu dile getirmiştir (2007). Bu sebeplerden dolayı âşıklık geleneği açısından zengin bir mirasa sahip olan Sivas aynı zamanda âşıklık geleneğine ocaklık yaparak bu geleneğin sürdürülmesini ve günümüzde dahi âşıkların yetişmesini sağlamaktadır.

2.6. Muzaffer Sarısözen

Sivas'ın yetiştirdiği önemli değerlerden biri olan Muzaffer Sarısözen Türk halk müziğinin derlenmesinde ve kayıt altına alınmasında büyük emeğe sahiptir. Muzaffer Sarısözen Sivas'ta 1900 yılında dünyaya gelmiştir (Özarslan, 2019, s. 24). Annesi Zeliha Hanım, Babası Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi'dir. Asıl isminin Muzaffereddin Mazhar olduğu bilinmektedir. Muzaffer Sarısözen'in yetiştiği ailede kültür, bilim, tarih bilincinin üst seviyede olduğu ve bu sayede müziğe ait kültürü ve terbiyeyi aldığı, erken yaşlardan itibaren klasik Türk musikisi ve halk musikisi ile büyüdüğü bilinmektedir (Ceylan, 2021). Muzaffer Sarısözen tıpkı türküler gibi başlı başına bir kültür aktarıcısıdır. Eğitim öğretim yıllarını Sivas'ta geçiren Muzaffer Sarısözen Sivas Lisesinde öğrenciyken Çanakkale Savaşı'na katılmıştır. Savaştan döndüğünde eğitimini tamamlayarak Sivas'ta öğretmenlik yapmıştır. Muzaffer Sarısözen'in Ahmet Kutsi Tecer ile tanıştıktan sonra dostlukları ilerlemiştir.

Birlikte Halk Şairlerini Koruma Derneğini kurmuşlardır. 5-8 Kasım 1931 tarihlerinde bir ilk olarak kayda geçen Sivas Âşıklar Bayramı olarak da bilinen Halk Şairleri Bayramı'nı birlikte düzenlemişlerdir (Ceylan, 2021). Sarısözen yeni kurulan Ankara Devlet Konservatuvarının derleme gezilerinde yer almak amacıyla 1936'da Ankara'ya davet edilmiştir (Özarslan, 2019, s. 24). Türk halkının bağrından kopan pek çok türkünün derlenmesinde ve TRT radyolarından halka duyurulmasında büyük emeğe sahiptir. Bütün yörelere dair türkü derlemeleri yapıp bizlere zengin bir arşiv miras bırakmıştır. "Memleketin şarkını garbına, şimalini cenubuna gönül bağıyla bağlayan türkülerden, ulusun bağrında ortak bir vatan yaratan Muzaffer Sarısözen 4 Ocak 1963 tarihinde vefat etmiştir" (Ceylan, 2021).

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Türkülerde Değerler ile İlgili Araştırmalar

Alan yazını incelendiğinde değerler ve değerler eğitimi üzerine pek çok çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Ancak değerler eğitiminde türkülere yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Türküler üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla müzik alanında yoğunlaştığı; Türkçe eğitimi alanında ise sınırlı sayıda çalışmanın mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Kızılkaya (2011), "Âşık Mustafa Ruhani'nin Şiirlerinde Yer Alan Eğitsel Temalar" isimli yüksek lisans tezinde âşıklık geleneğinin toplum eğitimine olan katkısını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Âşık Mustafa Ruhani'ye ait 195 şiir ve bir kaseti inceleyerek bu şiirlerde yer alan eğitsel unsurları tespit etmiştir. Kızılkaya bu çalışmasında metin çözümleme ve derleme metodunu kullanmıştır. Şiirlerde yer alan eğitsel temaları *formal eğitim temaları*, *informal eğitim temaları* ve *çırak yetiştirme* olmak üzere üç başlık içerisinde ele almıştır. Her bir başlığı kendi içerisinde alt başlıklara ayırmıştır. Bu çalışmada Âşık Mustafa Ruhani'nin nasihat, atasözü, deyim, özdeyiş, hiciv, gelenek ve görenekleri kullanarak değer aktardığı, değer oluşturduğu, toplumun eğitimine dolaylı yoldan katkı sağladığı ve kültürlenmeyi gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kova (2014), "TRT Repertuvarında Bulunan Deyiş ve Semahların Müzikal Analizi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinin ilk bölümünde 74 deyiş ve 31 semahı ritmik yapı ve seyir- makam açısından incelemiştir. Çalışmanın değerler bölümünden oluşan ikinci bölümünde örneklem olarak seçilen on deyiş ve sekiz semaha yer verilmiştir. Seçilen eserler söz ögelerinin taşıdığı değerler açısından incelenmiş tespit edilen değerler tablo hâlinde sunulmuştur. İncelenen deyiş ve semahların içerisinde birçok değer unsuru barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

A. Aslan (2016), "Âşık Şeref Taşlıova'nın Şiirlerindeki Değerler Eğitimi Unsurlarının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde Âşık Şeref Taşlıova'ya ait 203 şiiri incelemiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Şiirlerde tespit edilen unsurlar sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmadan yola çıkarak 10 ana başlık (millî kültür, yaşayış, vatan sevgisi ve tarih, davranış, doğa ve evren, dil ve eğitim, zaman ve mekân, toplum hayatı, beşerî duygular, dinî eğitim) ve 47 alt başlık oluşturulmuştur. Âşıklık geleneğinin toplum eğitimine olan katkısı çalışmada vurgulanmıştır. İncelenen şiirlerin içerisinde birçok değeri barındırdığı, toplumun kültür aktarımına ve nesillerin bilinçlenmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dilek (2019), "Neşet Ertaş Türkülerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Değerleri" isimli yüksek lisans tezinde sözleri Neşet Ertaş'a ait olan 285 türküyü incelemiştir. Nitel olarak hazırlanan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Türküler 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 10 kök değere göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda 260 türküde toplam 1065 kök değer olduğu, en çok yer alan değerin sevgi değeri en az yer alan değerin ise adalet değeri olduğu tespit edilmiştir.

Yığman (2019), "Değerler Eğitimi Açısından Âşık Veysel'in Şiirleri" isimli yüksek lisans tezinde Âşık Veysel'e ait 181 şiiri inceleyerek Spranger'in değer sınıflandırmasına göre tasnif etmiştir. Âşık Veysel'in şiirleri içerisinde en çok sosyal değerlerin yer aldığı, sosyal değerler içerisinde de en çok "sevgi" değerine yer verildiği tespit edilmiştir. Politik, dini, bilimsel değerlerin de şiirlerde ağırlıklı olarak ele alındığı belirlenmiştir. Şiirlerin içerisinde

barındırdıkları değerler açısından keskin bir çizgiye sahip olmadıkları, değerlerin şiirlerde homojen şekilde yer aldığı görülmüştür.

Özer Yürük (2019), "Âşık Murat Çobanoğlu'nun On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirlerindeki Değerler Eğitimi Unsurlarının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde doküman analizi yöntemini kullanmıştır. Araştırmanın veri kaynağını Âşık Murat Çobanoğlu'na ait olan 208 şiir oluşturmaktadır. Şiirlerin inceleme sürecinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temalara bağlı kalınmış ve değerler, MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının öğretim programları esas alınarak belirlenmiştir. Çalışmada şiirlerde birden fazla değerin yer aldığı görülmüştür.

Bayat (2019), "TRT Türk Halk Müziği Repertuvarında Bulunan Van Yöresi Türkülerinin Ortaöğretim Müzik Derslerinde Kullanılabilirliği" isimli yüksek lisans tezinde Van yöresine ait makam özelliği taşıyan 45 türküyü incelemiştir. Nitel özellik taşıyan bu araştırmada belgesel tarama tekniği ile tespit edilen türküler içerik çözümlemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular grafik ve tablolar ile gösterilmiştir. Müzik dersleri ve değerler eğitimi açısından uygun olduğu ve uygun olmadığı düşünülen Van türküleri çalışma sonunda tablolar ile belirtilmiştir.

Gökdemir (2019), "7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türkülerle Değerler Eğitimi" isimli yüksek lisans tezinde değerler eğitiminde türkülerin kullanımının mümkün olup olmadığını ve türkülerin değerler eğitimi üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada eylem araştırması kullanılmıştır. 7.sınıf öğrencilerinin bulunduğu 25 kişilik bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırma günlüklerinin tutulduğu bu çalışma 10 hafta sürmüştür. Video kayıtları, çalışma etkinlikleri ve görüşmelerden yararlanılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde türkülerin kullanımının değerler eğitimi açısından etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

S. Bulut (2019), "TRT Türk Halk Müziği Repertuvarındaki Türkülerin Müzik Öğretim Programlarındaki Değerlere Göre Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinde türküleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nda yer alan on kök değere göre incelemiştir. Genel tarama

yönteminin kullanıldığı bu çalışmada incelenen 4272 türkünün içerisinde 151 türkünün değer içerdiği tespit edilmiştir. İncelenen türkülerin nota ve ses aralıklarına bakılarak hangi sınıf düzeyine uygun olduğu belirlenmiştir.

Budak (2021), "TRT Türk Halk Müziği Repertuvarında Bulunan Elâzığ- Harput Türkülerinin İlköğretim Müzik Derslerinde Kullanılabilirliğinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde Elâzığ- Harput yöresine ait repertuvarda bulunan 84 türküyü incelemiştir. Tarama modelinde yürütülen araştırmada türküler usul, makam, değerler eğitimi, söz ve sınıf düzeyine uygunluğu açısından incelenmiştir. MEB Değerler Yönergesi türkülerin değerler eğitimi açısından incelenmesinde temel alınmıştır. Elde edilen veriler tablolar ve grafikler ile gösterilmiştir. İncelenen türküler arasında 14 türkünün değerler eğitimine uygun olmadığı, 70 türkünün uygun olduğu tespit edilmiştir. "Sevgi" değeri en çok kullanılan değerdir.

Özçelik (2021), "Elâzığ Türkülerindeki Ahlaki Değerler" isimli yüksek lisans tezinde genel tarama modelini kullanmıştır. TRT THM repertuvarında yer alan Elâzığ- Harput türküleri, Salih Turhan'ın "Harput Elâzığ Musiki Folklörü", Osman Yücesu'nun "Harput Türküleri" adlı tezi ve Fikret Memişoğlu'nun "Harput Ahengi" isimli kitabı çalışmanın inceleme nesnesini oluşturmaktadır. Türkülerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde değerler eğitimine yönelik kullanılıp kullanılamayacağı incelenmiştir. Çalışma evrensel olarak belirlenen on değer (sabır, sevgi, hoşgörü, sorumluluk, fedakârlık, kanaatkarlık, merhamet, yardımseverlik, vefa, saygı) üzerinden yürütülmüştür.

Yıldız (2023), "Âşık Şenlik'in Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde Ali Berat Alptekin ve M. Nizameddin Coşkun tarafından hazırlanan *Çıldırlı Âşık Şenlik Divanı "Hayatı-Şiirleri-Atışmaları ve Hikâyeleri"* (2006) isimli eseri kullanılmıştır. Eser içerisinde yer alan 180 şiiri inceleyerek içerisindeki değerleri tespit etmiştir. Tespit edilen değerler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 10 kök değer ve programda yer almayan diğer değerler açısından ele alınmıştır. Tespit edilen değerler frekans ve yüzde tabloları ile gösterilmiştir. Türkülerde yer alan değerlerden örnekler verilmiş ve bu örnekler yorumlanmıştır.

İlhan (2023a), “TRT Türk Halk Müziği Repertuvarının Değerler Eğitimi, Müzikal Boyutlar ve Müzik Derslerinde Kullanılabilirliği Açısından İncelenmesi” isimli doktora tezinde TRT Türk halk müziği repertuvarında sözleri bulunan türküleri incelemiştir. Bu çalışmada türküler Müzik derslerinde kullanılabilirliği açısından ele alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda türkülerin müzikal boyutlarına, Müzik derslerinde kullanılabilirliğine ve içerisinde barındırdıkları değerlere bakılmıştır. Çalışmada değerlerin tespiti için “Değerler Eğitimine Uygunluğunu Tarama Formu” geliştirilmiştir. Alt tema ve kodların yer aldığı çalışmada değer tespiti Müzik Dersi Öğretim Programı (2018b)’nda yer alan on kök değere göre yapılmıştır. Elde edilen bulgular il il tablolaştırılarak verilmiştir.

Kahraman (2023), “Malatya Arguvan Yöresi Türkülerinin Ortaöğretim Müzik Eğitiminde Kullanılabilirliği” isimli yüksek lisans tezinde TRT repertuvarında bulunan Arguvan yöresine ait 24 türküyü incelemiştir. Tarama yönteminin kullanıldığı çalışmada verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Eserler, değerler eğitiminde kullanılabilirliğinin yanı sıra ses aralığı, makam ve usul yönünden de incelenmiştir. Elde edilen veriler tablolar ve grafikler ile yorumlanmıştır.

Uyar Kara (2023), “Yozgat Türkülerinin Makam, Değerler Eğitimi ve Söz İçeriği Bakımından Ortaöğretim Müzik Derslerinde Kullanılabilirliği” isimli yüksek lisans tezinde TRT THM repertuvarında bulunan Yozgat yöresinden derlenen 98 türküyü incelemiştir. İncelenen türkülerde 15 farklı makam olduğu tespit etmiştir. Türküleri sınıf düzeyine uygunluğu bakımından gruplandırmıştır. Değerler eğitimi açısından incelendiğinde 67 türkünün değerler eğitimine uygun olmadığı, 31 türkünün ise değerler eğitimine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkülerde en çok yer verilen değerin sevgi değeri olduğu tespit edilmiştir.

A. Karataş (2023), “Erzurum Türkülerinin Ortaöğretim Müzik Dersinde Değerler Eğitimi Kapsamında Kullanılabilirliğinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde Repertükül veri tabanında bulunan Erzurum yöresine ait 275 türküyü incelemiştir. Türkü sözlerinin analizinde MEB tarafından belirlenen on kök değer esas alınmıştır. İncelenen türkülerin makamsal özellikleri ve ses aralıkları açısından öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine ve

sınıf düzeylerine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler sonucunda 59 türkünün sözlerinde on kök değer ile ilişkilendirilecek ifade tespit edilmiştir. Ancak bu 59 türkü içerisinde sadece 44 türkü anlam bakımından değerler ile ilişkili bulunmuştur. Müzikal açıdan da öğrenci düzeyine uygun olduğu belirlenen bu türkülerin Müzik dersi etkinliklerinde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Öztaş Değirmenci (2023), "Değerler Eğitimi Boyutuyla Kültürel ve Yapısal Bakımdan Arguvan Türküleri" isimli yüksek lisans tezinde TRT THM repertuvarında bulunan 74 uzun hava, 10 kırık hava olmak üzere Arguvan yöresine ait 84 türküyü incelemiştir. Türkülerin ses aralığı, usul rakamı, makam dizisi ve karar sesi tablolar ve grafikler ile sunularak yorumlanmıştır. Değerlerin tespitinde MEB tarafından belirlenen on kök değer esas alınmıştır. Bu on kök değer arasında yer almayan türkülerde tespit edilen değerler "diğer" başlığı altında belirtilmiştir. Tespit edilen değerlerin yüzde ve frekans bilgileri tablolar hâlinde verilmiştir. Güvenilirliği artırmak için alan uzmanları tarafından incelemeler yapılmıştır.

Bozbıyık (2024), "Âşık Ruhsati'nin Şiirlerinde Geçen Kök Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde Doğan Kaya'nın "Âşık Ruhsati" isimli kitabında yer alan 474 şiiri incelemiştir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Âşık Ruhsati'nin şiirlerinin on kök değeri de içerisinde barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazınında yapılan çalışmaların çoğunlukla müzik eğitimi alanında olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda türkülerin genellikle kök değerler açısından incelendiği tespit edilmiştir. Öğretim programlarının yenilenmesi sonucu öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlere yeni değerler eklenmiştir. Bu açıdan bakıldığında türkülerde değerlerin ele alındığı daha kapsamlı çalışmalara gerek duyulmaktadır. Türküler halka ait kültürel unsurları sözlerinde barındıran şiirsel özelliğe sahip edebî metinlerdir. Bu özellikleri göz önüne alındığında türküler Türkçe derslerinde de kullanılabilir. Türkçe eğitimi alanında sınırlı sayıda türküler üzerine çalışma yapıldığı görülmektedir. Türkçe eğitimi alanında türküler üzerine daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. Sivas türkülerinde programda yer alan 20 değere yönelik bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

2.7.2. Türkülerde Söz Varlığı ile İlgili Araştırmalar

Şen (2018), "Antalya Yöresi Türkülerinin Söz Varlığı" isimli yüksek lisans tezinde disiplinler arası bir çalışma yapmıştır. Yöreye ait türküler dil bilim, ait oldukları coğrafya ve bu coğrafyada kazandıkları anlam açısından incelenmiştir. Filolojik açıdan sözcükler incelenmiş, morfolojik ve etimolojik açıdan detaylı bir biçimde araştırılmıştır.

Kama (2019), "Türkülerde deyimler (İç, Doğu, Güneydoğu Anadolu bölgeleri)" isimli yüksek lisans tezinde TRT repertuvarında bulunan "Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi" isimli eserin iki cildini incelemiştir. Toplam 4200 türküde 1252 deyim tespit etmiştir. Eserleri incelenen iller arasında en fazla deyimin tespit edildiği il, 297 deyim ile Sivas olmuştur.

H. Coşkun (2019) "Türkülerde Deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgeleri)" isimli yüksek lisans tezinde TRT repertuvarında bulunan "Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi" isimli eserde yer alan 4200 türküyü incelemiştir. Bu türküler içerisinde toplam 1320 deyim; sözlüklerde yer almayan 609 deyim tespit etmiştir. Deyimlerin en fazla kullanıldığı türkülerin Karadeniz bölgesine ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

N. Kaplan (2020), "Denizli Yöresi Türkülerinin Söz Varlığı" isimli yüksek lisans tezinde Denizli yöresine ait türküleri incelemiştir. Çalışmanın giriş bölümünde Denizli yöresine dair genel bilgiler verilmiştir. Bu bölümde aynı zamanda Denizli ilinin türkü geleneği ve söz varlığından bahsedilmiştir. İnceleme bölümünde türkülerdeki söz varlığının hangi sınıflamaya göre inceleneceğinden bahsedilmiştir. Ad, ad soylu fiiller ve sözcükler sınıflamada temel alınmıştır. Tespit edilen söz varlığına örnekler verilmiştir. Türkülerin yöreye ait ses ve şekil özellikleri belirlenmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen veriler sunulmuş ve metin bölümünde incelenen türkülere yer verilmiştir.

Suyer (2023), "Hikâyeli Türkülerin Söz Varlığı" isimli yüksek lisans tezinde Merdan Güven'e ait olan "Kırık Sazın Türküsü" ve "On Bin Yılın Türküsü" isimli eserlerde yer alan 50 türküyü incelemiştir. Türkülerde söz varlığı unsurlarını konularına göre, sözcük gruplarına göre, fiil soylu sözcükler ve ad soylu sözcükler olmak üzere dört temel başlık

altında incelemiştir. Çalışmada bu dört başlığın her biri alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. İnceleme sonucunda elde edilen veriler örnekler, tablo ve grafikler ile sunulmuştur. Türkülerin söz varlığı unsurları açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu, kullanılan sözcüklerin özgün bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türküler dil bilimsel açıdan incelenmiş, türkülere ait yerel ve özgün özellikler ortaya konmuştur.

Simen (2024), "Ege Türkülerinin Dili 'Söz Varlığı" isimli yüksek lisans tezinde Ege bölgesinde yer alan illere ait olan toplam 1032 türküyü incelemiştir. Türküleri içerisinde yer alan ad soylu sözcükleri temel alarak incelemiştir. Ad soylu sözcükler başlığı altında zamir, eşya adları, kişi adları ve unvanları, akrabalık adları, hayvan adları, bitki adları, renk adları, yer adları, boy- ırk adları yer almaktadır. Çalışmada, sözlük başlığı içerisinde tespit edilen sözcüklerin anlamları belirtilmiştir.

D. Yıldırım (2024), "Çukurova Yöresi Türkülerinde Söz Varlığı Unsurları" isimli yüksek lisans tezinde bu yörede bulunan farklı illere ait toplam 184 türküyü incelemiştir. İncelenen türkülerde atasözleri, ikilemeler, deyimler, ünlem, edat, bağlaç, fiil, zamir, isim, sıfat, zarf, kargış, alkış bildiren sözcükler belirlenmiştir. Türkülerde tespit edilen söz varlığı unsurları örnek olarak verilmiştir.

Sarıgül (2024), "Malatya Türkülerinin Dil Özellikleri" isimli yüksek lisans tezinde Avukat Selami Yücel'e ait olan "Kayısı Kent Malatya Türküleri Sözler" kitabında bulunan 382 türküyü 35 başlık altında incelemiştir. Tespit edilen söz varlığı unsurları frekans ve yüzde tabloları ile sunulmuştur. Ses ve şekil bilgisi açısından da incelenen türkülerin arkaik ses olaylarına çalışmada yer verilmiştir. Arkaik ses olaylarına yer verilerek Malatya ağzında Türkçenin arkaik unsurlarının devam ettiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmada yöreye özgü kelimelerden oluşan bir sözlük oluşturulmuştur. İncelenen bütün türküler çalışmada referans numaraları ile belirtilmiştir.

Tanyıldız (2024), "TRT THM Repertuvarında Bulunan Hatay Türkülerinin Söz ve Müzik Unsurlarının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde yöreye ait 28 türküyü incelemiştir. Çalışmada söz unsurları ve müzik unsurları olmak üzere iki başlık altında türküleri ele

almıştır. Türkülerin notaları ve sözleri analiz edilmiştir. Söz varlığı unsurları için 26 başlık belirlenmiştir. “Zaman ifadeleri, vasıta, yer, sayı, renk, meyve ve sebze, meslek, maden, il-ilçe- köy, hayvan, giyim- kuşam, eşya, cinsiyet” ele alınan başlıklardan bazılarıdır. İncelenen söz varlığı tablolar hâlinde sunulmuştur. Türküler aynı zamanda makam dizileri, ritmik usuller ve formları açısından da incelenmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde türkülerin söz varlığı üzerine sınırlı sayıda lisansüstü çalışmanın bulunduğu görülmektedir. Söz varlığı geniş bir kavram olmasından dolayı yapılan çalışmalarda genellikle söz varlığının alt başlıklarından bazılarının ele alındığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar içerisinde Sivas türkülerinin söz varlığını inceleyen bir çalışma tespit edilememiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, inceleme nesnesi, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Sivas türkülerinin değerler ve söz varlığı açısından incelendiği bu çalışma nitel bir çalışmadır. Bu tür çalışmalar, araştırmacıların belirli bir olgu ya da durumu, insanların o olguya atfettiği anlamlar çerçevesinde, doğal ortamlarında inceleyerek yorumlamaya veya anlamlandırmaya çalıştıkları çalışmalardır (Denzin and Lincoln 2005'ten aktaran, Aspers ve Corte, 2019, s. 142). Nitel araştırmada veriler direkt kaynaktan toplanabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2021, s .254). Nitel araştırmalarda genellikle nitel veri toplama teknikleri olarak fotoğraflar, görüntü kayıtları, ses kayıtları ve doküman, görüşme, kişisel yorumlar, günlükler, gözlem kullanılmaktadır (Baltacı, 2019, s. 370; Büyüköztürk vd., 2021, s. 254). Doküman analizi bu çalışmada yöntem olarak kullanılmıştır. Doküman analizi mevcut kayıt ve belgelerin gözden geçirilmesiyle elde edilen yazılı materyallerin içeriğini dikkatli, titiz ve sistematik bir şekilde analiz etmek amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir (A. Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 189; Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil ve Nas, 2021, s. 230; Wach, 2013, s. 1). "Dokümanlar da bulunan verileri

bulma, seçme, anlamlandırma ve değerlendirme ve sentezlemeyi içermektedir" (Kıral, 2020, s. 175).

3.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan ve Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen 118 türkü (101 kırık hava, 17 uzun hava) oluşturmaktadır. Sivas yöresine ait 118 türkünün (101 kırık hava ve 17 uzun hava) isimlerine ve repertuvar numaralarına ait bilgilere Tablo 4 ve Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 4.
Muzaffer Sarısözen Tarafından Derlenen Sivas Yöresine Ait Türkülerin Repertuvar Numaraları (Kırık Hava)

Rep. No.	Türkünün İsmi	Rep. No.	Türkünün İsmi	Rep. No.	Türkünün İsmi
498	Açıl Mor Menevşem	1020	Ekini Biçer Oldum (Irgat Havası)	224	Keklik İdim Vurdular
774	Ağılın Altı Kenger	3914	Elif'im Yar Beyim Yar	755	Kırata Vurdum Kaşağı
909	Akşam Olur Karanlığa Kalırsın	999	Emine'm Dağdan Kar Getir	463	Kiremit Bacaları
308	Alçacık Duvar Üstü	263	Endim Davet Ettim (Koç Baba)	740	Koyun Seni Güde Güde Getirdim
301	Aman Ecel Aman Üç Gün Ara Ver	244	Eşimden Ayrıldım Yoktur Kararım	428	Köprüye Varınca (Kızılırmak)
402	Anam Beni Soğuk Suya Yolladı	1016	Evlerinin Önü Üç Ağaç Üzüm	1735	Kul Olayım Kalem Tutan Ellere
303	Aşağıdan Gelir Eli Develi	3046	Ey Bülbül'ü Şeyda	595	Madımah Bitti M'ola
919	Aşan Bilir Karlı Dağın Ardını	512	Ezim Ezim	269	Mecnun'um Leyla'mı Gördüm
319	Atladı Geçti Eşiği (Gelin Ağlatma Havası)	315	Fincanı Taştan Oyarlar	309	Nasip Olsa Gine Gitsem Yaylaya
292	Bahçelerde Vez Olur	1506	Gelin Ağlayalım (Ata'ya Ağıt)	784	Ne Ötersin Dertli Dertli (Dertli Bülbül)
336	Ben De Şaştım Bu Gönlümün Elinden	215	Geline Bak Geline	223	Ocakta Kahve Pişirir

667	Ben Yürürüm Yane Yane	1581	Gine Gam Yükünün	779	Ördek Çalkalanır Göllerde
259	Beni Şad Etmedi Bu Çarkı Felek	686	Gitme Yârim Uzağa	203	Ötme Bülbül Ötme
273	Bico Nerden Geliyon	394	Gitti Gelirim Deyi (Guguk Durnalar)	836	Pınardan Dudu Geçti (Halay Havası)
967	Bir Güzel Şuha Dedim (Sürmelidir)	332	Güllüm Güle Darılmış	396	Sabah Güneşi Doğmuş
477	Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez	450	Havalanma Telli Turnam	650	Sabahtan Bizim Pınara
543	Bugün Ben Güzeller Şahını Gördüm	607	Hey Güzeller (Halay)	1822	Sarardım Ben Sarardım
953	Bülbül Bir Yumurta Guzlar	626	Horozumu Kaçırdılar	826	Seherde Ağlayan Bülbül
544	Çamlıbel'e Süreydim Yolunu (Köroğlu- Kır At Güzellemesi)	3909	Irmağın Geçeleri	819	Su Bulanık İçilmez
547	Çaya İndim Taşı Yok	277	İnce Eleğim Duvarda	1234	Suya Giden Bacılar
589	Çekin Halay Dizilsin	256	İpek Mendil Dane Dane	443	Şu Benim Divane Gönlüm
603	Çemberimi Çaldım Taşa	210	İreyhan Eker Misin (Lili Yar)	449	Şu Karşıki Karlı Dağlar (Bilbil)
297	Çiğdem Der Ki Ben Elayım	1431	İzmir'in İçinde Al Yeşil Bayrak	314	Tevekte Üzüm Kara
247	Dağlar Siz Ne Dağlarsınız	246	İzzet'i Çağırın	5162	Türk Milleti Türk Milleti Cumhuriyet Türküsü
568	Dedim Dilber (Emrah'tan)	1172	Kahpe Felek Şaşırttırdı Yolumu	3907	Türkmen Kızı
437	Değirmen Üstü Çiçek	1732	Kale Kaleye Karşı	748	Türkmen Kızı Bar Oynuyor (Halay)
349	Deniz Kenarında Bir Ev Yapmışam	1633	Kaleden İniş M'olur	290	Türkmen Kızı Un Eliyor
324	Dere Geçit Vermezse	1166	Karşıda Fiğ Otlanır	697	Yakışır Allar Sana (Halay)
4964	Derman Arardım Derdime	856	Karşıdan Karşıya Herg Eden Komşu	1135	Yandım Allah
668	Derman Arardım Derdime	250	Kaşların Dedi Beni	1146	Yârimin Kaşları Kalem
1680	Diyarbekir Ocaktır	1719	Kaşların Karasına	305	Yaz Gelince İrençberler Herg Eder

440	Dost Dost Diye Hayalına Yeldiğim (Yahyalı Kerem)	820	Kavun Elmanın Yılı	331	Zeynep Bu Güzellik Var Mı Soyunda
538	Dumluca'nın Bayırına	279	Kaya Dibi Kar İmiş (Şıkırdım)	1825	Zeynep Nerden Geliyon
555	Durnamın Kanadı Yeşil (Yeridir Durna)	785	Kekliğidim Vurdular (Eğmeler)		

Tablo 5.

Muzaffer Sarısözen Tarafından Derlenen Sivas Yöresine Ait Türkülerin Repertuvar Numaraları (Uzun Hava)

Rep. No.	Türkünün İsmi	Rep. No.	Türkünün İsmi	Rep. No.	Türkünün İsmi
9	Ağgül Seni Camekanda Görmüşler	87	Benim Mecnun Kim Ol Hayranı Leyli	336	Sefil Baykuş Ne Gezersin Bu Yerde
19	Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir	104	Bir Pınar Yaptırdım Dipten Kaynatma	344	Sökülün Durnalar Zamanı Geldi
45	Aşığa Ser Vermek Dostuna Kolay	43	Çığrışır Bülbüller	345	Sökün Ayı Geldi Çiğdemler Bitti
359	Baba Bugün Ter Sinemi	587	Çubuğu Asma Yârim	383	Yastadır Ey Deli Gönül Yastadır
508	Ben Böyle Yaylaya Yayla Mı Derim	136	Dağlar Ağardı Kardan	0396	Yola Gel Sevdiğim Yola Gel Yola
76	Ben De Bu Yaylaya Yayla Mı Derim	272	Karlı Dağlar Karanlığın Bastı Mı (Bir Bulut Kaynıyor Sivas Elinden)		

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman analizi yazılı dokümanların içeriklerini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmeye yönelik bir araştırma yöntemidir" (Wach ve Ward, 2013, s. 1). TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen Sivas türküleri belirlenmiştir. Repertuvarda Sivas yöresine ait 383 kırık hava, 134 uzun hava bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Muzaffer

Sarısözen tarafından derlenen Sivas yöresine ait 101 uzun hava ve 17 kırık hava tespit edilmiştir. Tespit edilen türkülerin isimleri ve repertuvar numaraları Tablo 4 ve Tablo 5'te belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında yayımlanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması hedeflenen yirmi değer yer almaktadır. Bu değerler öğretim programlarının içerisinde "D1, D2, D3…" şeklinde kodlanmıştır. Veri setinin değerler açısından çözümlenmesinde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan 20 değer esas alınmıştır. Esas alınan değerler Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6.
2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde Yer Alan Değerler

Değerler				
Adalet	Duyarlılık	Merhamet	Sağlıklı Yaşam	Tasarruf
Aile bütünlüğü	Dürüstlük	Mütevazılık	Saygı	Temizlik
Çalışkanlık	Estetik	Özgürlük	Sevgi	Vatanseverlik
Dostluk	Mahremiyet	Sabır	Sorumluluk	Yardımseverlik

Tablo 6'da yer alan değerler Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yenilenen Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2024b)'nda öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerdir.

Araştırmacı tarafından türkülerde yer alan değerler ve söz varlığı unsurları için ayrı incelemeler yapılmıştır. Değer ifadelerinin tespitinde ilk aşamada türkü sözleri bütün olarak ele alınmıştır. Daha sonra türkülerde yer alan cümleler, sözcükler tek tek analiz edilmiştir. Türkü sözlerinde değerlere yönelik sözcük ve/veya ifadeler tespit edilmiştir. İnceleme sürecinde notlar alınmış ve bu notlar sürekli olarak gözden geçirilmiştir.

Güvenirliğin sağlanması için araştırmacı dışında bir alan uzmanı ile birlikte çalışılmıştır. Veri setinin çözümlenmesinde kullanılan değer listesi ve türkülerin yer aldığı dosya alan uzmanına gönderilmiştir. Alan uzmanı araştırmacıdan bağımsız olarak kodlamalar yapmıştır. Daha sonra bu kodlamalar araştırmacının kodlamaları ile karşılaştırılmıştır. Alan

uzmanı ve araştırmacı arasındaki görüş birliği sağlanan kodlar araştırmanın verileri olarak belirlenmiş, sağlanamayan kısımlar için başka bir uzman görüşü alınmıştır. Güvenirlik için nitel verilerin analizinde kullanılan Miles ve Huberman (2021, s. 64) formülü kullanılmıştır. Verilerin güvenirliği "Güvenirlik =görüş birliği/ (toplam görüş birliği+ görüş ayrılığı sayısı)" formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Formül sonucunda kodlayıcılar arasında %88 oranında güvenilir bir sonuç olduğu ortaya çıkmıştır.

Atasözleri ve deyimlerin tespitinde Türk Dil Kurumu'na ait internet ortamında bulunan "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" ile birlikte Aksoy (1978a, 1978b)'un hazırlamış olduğu "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2" ve alan yazındaki lisansüstü çalışmalar referans alınmıştır.

Kalıp sözlerin tespitinde Aksan (2021)'a ait "Türkçenin Sözvarlığı" isimli kitaptan, Gökdayı (2008)'nın "Türkçede Kalıp Sözler" isimli çalışmasından ve Uysal tarafından 2021 yılında hazırlanan "Türkiye Türkçesindeki Kalıplaşmış İfadelerin Kültür Dil Bilimi Açısından İncelenmesi" isimli doktora tezinden faydalanılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Doküman analizi ile elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir.

> "Çoğu betimsel analizde veriler önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, sınıflandırılan verilere ilişkin bulgular özetlenir ve özetler ise araştırmacının öznel birikimi ile yorumlanır. Ayrıca araştırmacı bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurar ve gerekirse olgular arasında yapısal farklılık analizleri ile karşılaştırmalar yapar" (Kitzinger, 1995 ve Kvale, 1994'ten aktaran, Baltacı, 2019, s.379).

Önceden belirlenen temalara uygun olarak kodlamalar yapılmıştır. Yapılan bu kodlamalar hem verilerin toplanma aşamasında hem de daha sonrasında analiz edilmiştir. "Nitel araştırmalarda analiz hem veri toplama sürecinde hem de veri toplama süreci bittikten sonra yapılabilir" (Büyüköztürk vd., 2021, s. 258). Tespit edilen değerlere yönelik sıklık ve yüzde tablosu oluşturulmuştur. Değerlerin tespit edildiği türkülerin repertuvar numaraları

tablolarda belirtilmiştir. Tespit edilen her değer için bulgular kısmında üç örnek verilmiş ve bu örnekler yorumlanmıştır.

Türküler; atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözler (ilişki ifadeleri) başlıkları altında tekrar incelenmiştir. Bu başlıklar içerisinde yer alan söz varlığı unsurları tespit edilmiştir. Tespit edilen söz varlığına ait bilgilerin yer aldığı tablolar oluşturulmuştur. Oluşturulan tablolarda türkülerin repertuvar numaraları kullanılmıştır.

Betimsel analizin kullanıldığı çalışmalarda elde edilen verilere dair doğrudan alıntılara yer vermek geçerliğin sağlanması için önemlidir (A. Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 282).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın ele aldığı problemlere dair elde edilen bulgulara ve yorumlara bu bölümde yer verilmiştir. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yenilenen Ortaokul Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2024b) yer alan değerlerin Sivas türkülerinde nasıl ve ne sıklıkta işlendiğine, türkülerde söz varlığı unsurlarının nasıl ve ne sıklıkta kullanıldığına dair elde edilen bulgulara ait bilgiler tablo ve alıntılarla belirtilmiş, elde edilen bulgulara örnekler verilerek yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemi ile İlgili Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, *"Sivas türkülerinde 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan yirmi değerden hangileri, nasıl ve ne sıklıkta yer almaktadır?"* sorusuyla ifade edilmiştir. Bu alt probleme yönelik elde edilen bulgulara Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7.
Sivas Türkülerinde Tespit Edilen Değerlerin Sıklık ve Yüzdelik Dağılımı

Değerler	Sıklık *(f)*	Yüzde (%)
Adalet	6	1,63
Aile Bütünlüğü	3	0,82
Çalışkanlık	14	3,80
Dostluk	11	2,99
Duyarlılık	5	1,36
Dürüstlük	4	1,09
Estetik	84	22,83
Mahremiyet	12	3,26
Merhamet	22	5,98
Mütevazılık	0	0,00
Özgürlük	2	0,54
Sabır	12	3,26
Sağlıklı Yaşam	0	0,00
Saygı	5	1,36
Sevgi	164	44,57
Sorumluluk	5	1,36
Tasarruf	0	0,00
Temizlik	4	1,09
Vatanseverlik	10	2,72
Yardımseverlik	5	1,36
Toplam	368	100

Tablo 7'de Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen Sivas yöresine ait türkülerde yer alan değerlerin sıklığı ve yüzdeleri verilmiştir. İncelenen 118 türküde toplam 368 değer ifadesi tespit edilmiştir. Bazı türkülerde birden fazla değer yer aldığı görülmüştür. Türkülerde "*adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, özgürlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik"* değerlerine ait ifadeler farklı oranlarda yer almaktadır. Türkülerde en çok "sevgi" (*f 164*, %=44,57), "estetik" (*f 84*, %=22,83), "merhamet" (*f 22*, %=5,98); en az

"özgürlük" (*f 2*, %=0,54), "aile bütünlüğü" (*f 3*, %=0,82), "temizlik" (*f 4*, %=1,09), "dürüstlük (*f* 4, %1, 09) değerlerine yönelik ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. İncelenen türküler arasında "mütevazılık, sağlıklı yaşam ve tasarruf" değerlerine ait bulgu tespit edilememiştir.

Tablo 7'de yer alan verilerden yola çıkarak her bir değere yönelik ifadelerin tespit edildiği türkülere ait bilgiler Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10, Tablo 11, Tablo 12, Tablo 13, Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16, Tablo 17, Tablo 18, Tablo 19, Tablo 20, Tablo 21, Tablo 22, Tablo 23 ve Tablo 24'te verilmiştir. Tabloların devamında değerlerin tespit edildiği türkülerden örnek alıntılar yapılarak bu alıntılar yorumlanmıştır. Tablolarda türkülerin repertuvar numaraları ve tespit edilen değerin sıklık bilgisi yer almaktadır.

4.1.1. Sivas Türkülerinde "Adalet" Değeri ile İlgili Bulgular

TDK adalet kavramını "hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme (2023, s. 42) olarak tanımlamaktadır. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde adalet değerinin hak ve özgürlük, eşitlik, etik davranış, adalet, tarafsızlık, ölçülülük ve liyakat gibi kavramları içerdiği (MEB, 2024a, s. 75) belirtilmiştir. Tanımlardan anlaşılacağı üzere adalet içerisinde birçok unsuru barındıran çok yönlü bir değerdir.

İnsanlığın temel evrensel değerleri arasında yer alan adalet kavramı insanlar arası ilişkilerde, toplumsal düzenin sağlanmasında ve devletlerin yönetiminde önemli bir yere sahiptir. Toplumsal bir varlık olan insan adalet kavramını öncelikle kendi yaşantısında, davranışlarında, düşüncelerinde ortaya çıkarmaktadır. Daha sonra bunu toplumsal hayata uygulamaktadır. Toplumu oluşturan bireyler arasındaki genel inanç; bireylerin yetenekleri, becerileri ve çabaları doğrultusunda hak ettiklerini alması yönündedir. Bu durum toplum içerisinde adalet ve hakkaniyet duygusu olarak ifade edilmektedir. (Hökelekli, 2011, s. 51). Adalet aynı zamanda insanlar arası ilişkilerde ve toplum düzeni içerisinde bir denge unsuru oluşturmaktadır. Bu denge unsuru sağlanamadığı zaman toplum içerisinde güvensizlik hâkim olur. Adalet toplum içerisinde yasalar ve kanunlar ile korunmaktadır. İnsanların

haklarının devlet tarafından korunması toplumda huzur ortamını oluşturur. Adaletin varlığı insanların hukuk sistemine güven duymasını, toplumsal barış ve huzurun oluşmasını sağlar.

Sivas türkülerinde "adalet" değerine yönelik ifadeler yer almaktadır.

"Adalet" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8.
Sivas Türkülerinde Adalet Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
210	1
359	1
428	1
443	1
686	1
785	1
Toplam	6

Tablo 8 incelendiğinde "adalet" değerine yönelik ifadelerin 6 türküde yer aldığı görülmektedir. "Adalet" değerinin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "210" (*f* 1), "359" (*f* 1), "428" (*f* 1), "443" (*f* 1), "686" (*f* 1) *ve* "785" (*f* 1)'tir. 6 türkü içerisinde adalet değerinin sıklığı 6 (*f* 6) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan adalet değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 210 olan "İreyhan Eker Misin" isimli türkünün ilk bölümünde *"*adalet*"* değeri ile ilişkilendirdiğimiz ifadeler yer almaktadır. Adaletin dünyada yapılan eylemlerin karşılığı olarak ahirette alınacağına dair bir vurgu bulunmaktadır. "Dünyada ettiğini" ifadesi, dünya üzerindeki davranışların, tercihlerin önemine dikkat çekmektedir. "Ahrette çeker misin" ifadesi dünyada yapılan eylemlerin sonuçlarının ahirette yaşanacağını vurgulamaktadır. Dünya hayatında yapılan davranışların sorumluluğunun olduğu ve bu

sorumluluğun bir şekilde karşılığının olduğu, hesabının verileceği mesajı verilmektedir. Bu bölümde dünya hayatındaki eylemlerin karşılığının bir ebedî boyutu olacağı da ifade edilmektedir. Kişi, eylemlerin karşılığının iyi ya da kötü olsun ahirette bir karşılığı olması gerektiğine inanmaktadır. Bu dizelerde adalet vurgusunda iki aşamalı bir süreç ele alınmaktadır: Dünyadaki eylemler ve ahiretteki sonuçları.

"İreyhan eker misin
Balınan şeker misin
Dünyada ettiğini
Ahrette çeker misin (Rep. No.: 210)

TRT THM rep. no. 428 olan "Köprüye Varınca -Kızılırmak-" isimli türkünün üçüncü bölümünde "adalet" değeri ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Kızılırmağa bir sitem dile getirilmektedir. Kızılırmak türkülerde genellikle kayıpların sebebi olarak görülmektedir. Suya kapılıp ölen insanların arkasından yakılan ağıtlar ile anılmaktadır. Türkünün bu bölümünde de kızılırmağın sebep olduğu bir kayıp ele alınmıştır. Kişi yaşadığı kaybın ve acının aynısını, sebep olanın da yaşamasını istemektedir. Burada adalet dileği ele alınmaktadır. Haksızlık ve kayıplar üzerinden bir adalet isteği dile getirilmiştr.

"Kızılırmak parça parça olasın
Her parçanı bir diyara salasın
Sen de benim gibi yarsız kalasın" (Rep. No.: 428)

TRT THM rep. no. 443 olan "Şu Benim Divane Gönlüm" isimli türkünün dördüncü bölümünde *"*adalet*"* değerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Türküde ifadelerin yer aldığı bölümde insanın üzerinde kaderin etkisi ve hayatın adaletsizliği ele alınmaktadır. "Felek birgün cana kıyar" ifadesi, zamanın ve kaderin beklenmedik durumlar getireceğini ifade eder. "Bizi kabdan kaba koyar" kısmı ise hayat boyunca insanların sürekli bir değişim içerisinde olacağını, kimi zaman iyi kimi zaman kötü durumlarla yüzleşmek zorunda kalabileceğini anlatır. "Kimi atlas libas giyer" ifadesi, insanlar arasındaki fırsat eşitsizliğine vurgu yapmaktadır. "Yardan bize aba düştü" ifadesi ile birlikte ele alındığında kimi insanların zorluklar içinde yaşarken kimilerinin daha şanslı olduğu dile getirilmektedir.

Hayatta adil bir dağılım olmadığı, kimilerinin zorluklarla sınanırken kimilerinin sınanmadığı anlatılmaktadır. İnsanlar arasındaki bu farklılıklar adaletin sağlanamadığını, eşit adil bir dağıtım gerçekleşmediğini hissettirir.

"Felek birgün cana kıyar
Bizi kabdan kaba koyar
Kimi atlas libas giyer
Yardan bize aba düştü" (Rep. No.: 443)

Adalet değerine yönelik ifadelerin yer aldığı türkülerde bireylerin yapılan her türlü eylemin bir gün karşılık göreceğine yönelik olan inancı dile getirilmiştir. Adalet değerinin türkülerde ilahi adalet kavramı ile dile getirildiği tespit edilmiştir. İncelenen türkülerde adaletsizlik karşısında bireylerin adalet isteğini dile getiren ifadeler de yer almaktadır.

4.1.2. Sivas Türkülerinde "Aile Bütünlüğü" Değeri ile İlgili Bulgular

Toplumun en önemli birimini aile kurumu oluşturmaktadır. Toplumu oluşturan en küçük yapı olarak bilinen aile kurumu kan bağı ve evliliğe dayanmaktadır (TDK, 2023, s. 92). Aile kurumu aynı zamanda toplumun temelidir. "Aile bütünlüğü" ailenin bir arada olması, aile içindeki bireylerin karşılıklı destek ve dayanışma içerisinde olmasıdır. Bu değer bireylerin duygusal, sosyal ve psikolojik gelişimleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Aile bütünlüğü, bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine, kimliklerini geliştirmelerine ve toplumsal ilişkilerini sağlamlaştırmalarına yardımcı olur. Sağlıklı bireylerin oluşturduğu güçlü toplum yapısının inşası aile kurumunun korunması ile mümkündür. Değerler eğitiminin ilk olarak ailede verildiği göz önünde bulundurulduğunda aile hem birey için hem de toplum için büyük önem taşımaktadır.

Türk toplumunda aile kurumu tarih boyunca önemini korumuştur. Kültürel açıdan aile kutsal bir kurum olarak görülmüştür. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde "aile bütünlüğü" öğrencilere aktarılması gereken değerler arasında yer almaktadır. Aileyi oluşturan bireyler arasında iş birliğini ve iletişimi artırmak, aile bireylerinin sorumluluklarını yerine

getirmesini ve birlikte zaman geçirmesini sağlamak; sevgi, saygı ve güven temelinde ilişkiler geliştirmek aile birliği için önemlidir (MEB, 2024a, s. 76). Sivas türkülerinde "aile bütünlüğü" değerinin dolaylı olarak verildiği ifadeler yer almaktadır. Yer alan ifadeler daha çok "aile bütünlüğünün" bozulduğu durumlarda bireylerin yaşadığı üzüntünün dile getirilmesine yönelik ifadelerdir.

"Aile bütünlüğü" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 9'da belirtilmiştir.

Tablo 9.
Sivas Türkülerinde Aile Bütünlüğü Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
319	1
402	1
1172	1
Toplam	3

Tablo 9 incelendiğinde "aile bütünlüğü" değerine yönelik ifadelerin 3 türküde yer aldığı görülmektedir. "Aile bütünlüğü" değerinin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "319" (*f* 1), "402" (*f* 1) ve "1172" (*f* 1)'dir. 3 türkü içerisinde "aile bütünlüğü" değerinin sıklığı 3 (*f* 3) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "aile bütünlüğü" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 402 olan "Anam Beni Soğuk Suya Yolladı" isimli türkünün ikinci bölümünde "aile bütünlüğü" değerine ait ifadeler tespit edilmiştir. "Anneme babama ben hasret kaldım" dizesinde aile bireylerine olan hasret dile getirilmektedir. Bu dize kişisel bir özlem ve ayrılık duygusunu ifade ederken aynı zamanda anne ve babanın bir arada bulunduğu bir aile yapısına atıfta bulunmaktadır. Aile bireylerinin birbirine olan bağlılığı, ifade edilen hasret duygusu ile daha belirgin hâle getirilmektedir. Özlem duyulan bireyler,

ailenin birliğini temsil eden figürlerdir. Bu da "aile bütünlüğüne" olan özleme vurgu yapıldığını göstermektedir.

"Bakraç suya gitdi ben burada kaldım
Sırmadan saçlarım söğüde sardım
Anneme babama ben hasret kaldım" (Rep. No.: 402)

TRT THM rep. no. 319 olan "Atladı Geçti Eşiği" isimli türkü TRT Türk halk müziği repertuvarında gelin ağlatma havası olarak yer almaktadır. Türkünün tamamı ele alındığında, türküde gelinin aile evinden ayrılıp yeni bir yuva kurmaya hazırlanması dile getirilmektedir. Türküde aile bireylerine bir sitem de bulunmaktadır. Aileden ayrılık ve yeni bir aile kurmaya hazırlık olarak düşünüldüğünde "aile bütünlüğü" değer olarak alınmıştır.

"Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldığı kaşığı
Mehlenin bir yakışığı
Şen anam şen babam
Evin şen olsun " (Rep. No.: 319)

TRT THM rep. no. 1172 olan "Kahpe Felek Şaşırttırdı Yolumu" isimli türküde yer alan ifadelerde aile bütünlüğünden ziyade aile bütünlüğünün bozulduğu dile getirilmektedir. Türküde aile bütünlüğünün bozulması karşısında bireyin yaşadığı acı ifade edilmektedir. Aile bütünlüğünün bozulması karşısında kişinin duyduğu acının dile getirilmesi "aile bütünlüğü"nün önemini ortaya çıkarmaktadır.

"Parça parça oldu ona yanarım
Hanem harab oldu buna yanarım" (Rep. No.: 1172)

Türkülerde aile bütünlüğünün bozulmasının bireyler üzerindeki olumsuz etkisine değinilmiştir. Tespit edilen ifadelerde ailenin dağılması üzerine bireylerin hissettikleri acının dile getirildiği görülmektedir.

4.1.3. Sivas Türkülerinde "Çalışkanlık" Değeri ile İlgili Bulgular

Bireyin hayatta ilerleyebilmesi için önemli olan değerlerden biri çalışkanlıktır. "Çalışkanlık" bireylerin hedeflerine ulaşmak için gösterdikleri çaba, özveri ve disiplin olarak tanımlanabilir. Bu değer, birçok alanda önemli bir rol oynar ve bireylerin başarılarını doğrudan etkileyebilir. Çalışkanlık disiplinli, planlı ve sürekli bir yaklaşım benimsemeyi ve bilimselliği öncelik hâline getirmeyi gerektirmektedir. Birey öz denetim ve içsel motivasyon sahibi olmalı ve öz denetimini geliştirmeli, hayat boyu öğrenme anlayışı benimsemelidir. Çalışkanlık, görev ve sorumluluk alma bilincine sahip olmak anlamına da gelir (MEB, 2024a, s. 77). TYMM'de yer alan tanımda "çalışkanlık" değerinin birçok unsuru içerisinde bulundurduğunu görmekteyiz.

Çalışkanlık değeri Sivas türkülerinde dolaylı olarak ifade edilmiştir. Bireylerin yöreye ait işleri yerine getirmesi ve genellikle yapılan işlerden bahsedilmesi alt metinde çalışkanlık değerine vurgu olarak ele alınmıştır.

"Çalışkanlık" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10.
Sivas Türkülerinde Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
223	1
305	2
349	1
437	2
1020	2
1431	1
3046	1
3907	3
5162	1
Toplam	14

Tablo 10 incelendiğinde 9 türküde "çalışkanlık" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Çalışkanlık" değerinin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "3907" (*f* 3*),* "305" (*f* 2), "437" (*f* 2), "1020" (*f* 2), "223" (*f* 1), "349" (*f* 1), "1431" (*f* 1), "3046" (*f* 1) ve "5162" (*f* 1)'dir. 9 türkü içerisinde "çalışkanlık" değerinin sıklığı 14 (*f* 14) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "çalışkanlık" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 437 olan "Değirmen Üstü Çiçek" isimli türkünün birinci ve üçüncü bölümünde "çalışkanlık" değerine ait ifadeler tespit edilmiştir. "Orak getirin biçek" ifadesi çalışkanlık ve emek vurgusu taşımaktadır. Tarım işçiliğine dair ifadeler Sivas türkülerinde sıklıkla yer almaktadır. Çalışkanlık, üretkenlik ve doğayla ilişki ön plana çıkarılmaktadır. Kişinin tarıma olan ilgisi çalışkanlık temasının altını çizmektedir. Bu bağlamda bakıldığında bu ifadeler insanların emek vermesi, çalışması ve üretkenliğini simgelemektedir.

"Değirmen üstü çiçek (haydi de)
Orak getirin biçek (ey)
(paşam) Orak getirin biçek (ey)"(birinci bölüm)
"Değirmenin bendinde (haydi de)
Kalayladım kazanı (ey)
(paşam) Kalayladım kazanı (ey) (üçüncü bölüm) (Rep. No.: 437)

TRT THM rep. no. 1020 olan "Ekini Biçer Oldum" isimli türkünün ilk bölümünde ve son bölümünde "çalışkanlık" değeri yer almaktadır. "Ekini biçer oldum" ifadesi tarımsal bir işçiliği, emek harcamayı, toprağı işleyerek ürün elde etmeyi dile getirir. Ekin biçmek sabır, emek ve çaba gerektirmektedir. Bu bağlamda türkü çalışkanlık ve üretkenlik anlamında bir mesaj taşımaktadır. "Eğilin ekin biçek" ve "bizi ırgattan sayalar" ifadelerinde yine çalışkanlık vurgusu yapılmaktadır. Emek ve mücadele bu ifadelerde de dile getirilmiştir. Genel olarak tarım ile ilgili bir çalışkanlık, emek verme ve üretken olma temaları ön plandadır. Toplumun geçim kaynağı olan tarımın önemine ve bireylerin çalışma azmine vurgu yapılmaktadır.

"Ekini biçer oldum

Desteyi seçer oldum" (Birinci bölüm)

"Eğilin ekin biçek

Biz ırgattan sayalar" (Üçüncü bölüm) (Rep. No.: 1020)

TRT THM rep. no. 223 olan "Ocakta Kahve Pişirir" isimli türkünün ilk bölümünde "çalışkanlık" ifadesi yer almaktadır. Türküde çalışkanlık aynı zamanda bir güzelleme olarak işlenmiştir. "Ocakta kahve pişirir" ve "çıkmış bahçeyi devşirir" ifadeleri kişinin sürekli hareket hâlinde olduğunu ve bir işle meşgul olduğunu dile getirmektedir. "Çıkmış bahçeyi devşirir" ifadesinde kişinin çevresine özen gösterdiği ve çalışkan bir tutum sergilediği vurgulanmıştır. "Gören aklını şaşırır" ifadesi ise yapılan işin veya kişinin diğer insanlar üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Genel olarak bu dizelerde bir kişinin çalışkanlığı ve düzenli yaşam tarzının başkaları üzerindeki olumlu etkileri dile getirilmiştir.

"Ocakta kahve pişirir

Gören aklını şaşırır"

"Çıkmış bahçe de devşirir

Susam mıdır sümbül müdür

Güle de (gül) gül müdür bilmem" (Rep. No.: 223)

Sivas türkülerinde çalışkanlık değerine yönelik tespit edilen ifadeler genellikle yöreye özgü işlerin düzenli olarak yapılmasını vurgulamaktadır. Tarımın bu bölgede yoğun olmasının türkü sözlerine yansımış olduğunu görmekteyiz.

4.1.4. Sivas Türkülerinde "Dostluk" Değeri ile İlgili Bulgular

Bireyin duygularını ve düşüncelerini paylaştığı, kendisine yakın gördüğü ve hissettiği, onunla birlikteyken mutlu olduğu kişiler arkadaş olarak tanımlanmaktadır. Dostluğa giden yolun başlangıcı arkadaşlıktan geçmektedir (Altın, 2010, s. 16). Dostluğun temelinde sevgi, anlayış ve güven duygusu yer almaktadır. Evrensel bir özelliğe sahip olan dostluk değeri farklı inançlara, dünya görüşüne ve değerlere sahip bireyler arasında yakınlık kurulmasını

sağlayacak kadar güçlü bir etkiye sahiptir (H. Şahin, 2018, s. 182). Dostluk değeri aynı zamanda bireylerin psikolojik, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde dostluk; saygı, sevgi ve güven temelinde kurulan ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ilişkilerde duyarlı olmak ve dayanışma içinde hareket etmeyi kapsamaktadır. Kaliteli zaman geçirmek ve evrensel bağlantılar oluşturmakta dostluk değerinin tanımı içerisinde verilmiştir (MEB, 2024a, s. 78). Sivas türkülerinde dostluk değerine yönelik ifadeler bulunmaktadır.

"Dostluk" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 11'de belirtilmiştir.

Tablo 11.
Sivas Türkülerinde Dostluk Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
43	1
45	2
345	1
440	3
449	1
3046	1
4964	2
Toplam	11

Tablo 11 incelendiğinde 7 türküde "dostluk" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Dostluk" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "440" (*f* 3), "45" (*f* 2), "4964" (*f* 2), "43" (*f* 1), "345" (*f* 1), "449" (*f* 1), "3046" (*f* 1)'dır. 7 türkü içerisinde "dostluk" değerinin sıklığı 11 (*f* 11) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "dostluk" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 4964 olan "Derman Arardım Derdime" isimli türkünün ikinci ve üçüncü bölümünde "dostluk" değerine dair ifadeler tespit edilmiştir. "Dost yüzünü görsem deyü" ifadesinde dostun yüzüne hasret kalındığı ve dosta olan özlem anlatılmaktadır. Bu türküde dostluk ve onun getirdiği duygular işlenmektedir.

"Sağı solu gözler idim
Dost yüzünü görsem deyü" (ikinci bölüm)
...
"Öyle sanırdım ayrıyam
Dost gayrıdır ben gayrıyam" (üçüncü bölüm) (Rep. No.: 4964)

TRT THM rep. no. 3046 olan "Ey Bülbül-ü Şeyda" isimli türkünün ikinci bölümünde "dostluk" değerine yönelik ifadeler yer almaktadır. "Dost yoluna can vermeye" ifadesi, dost için yapılan fedakarlığı vurgulamaktadır. Dost için can vermek, dosta verilen önem ve sevginin göstergesidir.

"Yağmur gibi yağarsa bela sen baş açarsın
Dost yoluna can vermeye gurbane mi geldin" (Rep. No.: 3046)

TRT THM rep. no. 449 olan "Şu Karşıki Karlı Dağlar Bilbil" isimli türkünün dördüncü bölümünde "dostluk" değerine ait ifadeler bulunmaktadır. "Armağan sunarlar dosta" ifadesi, dostluğun önemini ve dosta verilen değerin gösterilmesine vurgu yapmaktadır.

"(Ah) Gül dererler deste deste
Armağan sunarlar dosta" (Rep. No.: 449)

Sivas türkülerinde "dostluk" değerine yönelik tespit edilen ifadelerde genellikle dosta olan sevginin dile getirildiği görülmektedir.

4.1.5. Sivas Türkülerinde "Duyarlılık" Değeri ile İlgili Bulgular

Duyarlılık Türkçe Sözlük'te "Duyarlı olma durumu; duygunluk, duyarlık, hassaslık, hassasiyet" (TDK, 2023, s. 1096) olarak tanımlanmaktadır. Duyarlılık kendisine, yaşadığı topluma, tüm varlıklara ve kültürel zenginliklere değer vermeyi kapsamaktadır. Ayrıca,

sürdürülebilirlik konusuna önem vermeyi gerektirir. Bunun yanı sıra, doğal afetlere karşı hazırlıklı olmak da bu değer içerisinde büyük bir öneme sahiptir (MEB, 2024a, s. 79).

Duyarlılık değeri toplumu oluşturan bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin duygularını önemsemesi olarak da ele alınmaktadır. Bireyin çevresinde gelişen olaylara veya durumlara karşı ne kadar dikkatli ve hassas olduğu duyarlılık değeri ile ilgilidir. Başkalarının hislerini anlama, onlara saygı gösterme ve bu duyguları önemseme, duyarlılığın temel unsurlarındandır. Bireylerin birbirlerinin duygularına karşı olan duyarlılığı, sosyal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gelişmesine yardımcı olur ve kişiler arası anlayışı artırır. Karşısındaki kişinin derdi ile dertlenmek, o derde karşı duyarlı olmak sosyal ilişkileri güçlendirmektedir. Duyarlılık değeri, insana ve topluma değer vermek ile ilgili olarak görülmektedir. Sivas türkülerinde "duyarlılık" değerine yönelik ifadeler bulunmaktadır.

"Duyarlılık" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 12'de belirtilmiştir.

Tablo 12.
Sivas Türkülerinde Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
336	3
774	1
919	1
Toplam	5

Tablo 12 incelendiğinde 3 türküde "duyarlılık" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Duyarlılık" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "336" (*f* 3), "774" (*f* 1), "919" (*f* 1)'dur. 3 türkü içerisinde "duyarlılık" değerinin sıklığı 5 (*f* 5) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "duyarlılık" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 774 olan "Ağılın Altı Kenger" isimli türküde duyarlılık değerine yönelik tespit edilen ifade aslında karşıdaki kişinin duyarlı olmadığı vurgusunu içerisinde barındırmaktadır. "Duyarlılık" pek çok şeye karşı olduğu gibi insan duygularına karşı da hassas olmayı gerektirmektedir. Yardıma ihtiyacı olana, muhtaç ve hasta insanlara yardım etmek; insanların acılarını, mutluluklarını, sevinçlerini paylaşmak duyarlılık gerektirmektedir. Bu türküde yer alan "Dedim ki tez gelesin, tez geldiğin bu mudur" ifadesinde kişiye karşı bir sitem vardır. Burada karşıdaki kişinin duyarlı olmadığı vurgulanmaktadır.

"Zara yolu bu mudur
Harkı dolu su mudur
Dedim ki tez gelesin
Tez geldiğin bu mudur" (Rep. No.: 774)

TRT THM rep. no. 919 olan "Aşan Bilir Karlı Dağın Ardını" isimli türkünün ilk bölümünde "duyarlılık" değerine yönelik ifadeler yer almaktadır. "Aşan bilir karlı dağın ardını" ve "çeken bilir ayrılığın derdini" ifadelerinde ayrılık acısını ancak yaşayan kişinin bildiği dile getirilmiştir. Aynı acıyı yaşayan insanlar birbirinin acısına karşı duyarlıdır. Bu türküde duyarlılık değeri tespit edilmiştir.

"Aşan bilir karlı dağın ardını
Çeken bilir ayrılığın derdini"(Rep. No.: 919)

TRT THM rep. no. 336 olan "Sefil Baykuş Ne Gezersin Bu Yerde" isimli türküde duyarlılık değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. "Hasta mısın hâlin hatırın sorayım" dizesi, karşıdaki kişinin durumunu önemseyen, onun durumuna karşı duyarlı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Türküde karşıdaki kişinin durumunu önemseyen bir tavır sergilenmektedir. İnsan ilişkilerindeki sıcaklık ve karşılıklı destek olma durumu bu dizelerde hissettirilmektedir. Özellikle sağlık durumu sorma ifadesi, başkalarının iyiliğine duyulan özeni gösterir. Bu dizelerde duyarlılık, hem sosyal bağların kuvvetliliğini hem de insanların birbirlerine karşı olan sorumluluklarını ifade eden önemli bir değerdir.

"Emmim kızı aç kapıyı gireyim

Hasta mısın hâlin hatırın sorayım"(Rep. No.: 336)

Sivas türkülerinde "duyarlılık" değeri genellikle başkalarının duygularına, ihtiyaçlarına karşı gösterilen ilgi olarak ele alınmıştır. Türkülerde duyarlılık hem bireysel duyguların hem de toplumsal ilişkilerin göz önünde bulundurulmasıyla ortaya çıkmaktadır.

4.1.6. Sivas Türkülerinde "Dürüstlük" Değeri ile İlgili Bulgular

Toplumların ve bireylerin temel değerlerinden biri "dürüstlük" değeridir. Dürüstlük, eğitimden iş hayatına, aile ilişkilerinden arkadaşlıklara kadar her alanda vazgeçilmez bir değerdir. MEB tarafından bireylere kazandırılmak istenen değerler arasında "dürüstlük" değeri de yer almaktadır. Bireyin söylemleri ve eylemleri arasında uyumlu, doğru ve güvenilir olması (MEB, 2024a, s. 80) dürüstlük değeri olarak tanımlanmaktadır. Dürüstlük; güvenin, saygının ve adaletin temelini oluşturmaktadır. Dürüst bir insan sözlerinde ve davranışlarında tutarlıdır. İncelenen Sivas türkülerinde dürüstlük değerini vurgulayan ifadeler bulunmaktadır.

"Dürüstlük" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 13'te belirtilmiştir.

Tablo 13.
Sivas Türkülerinde Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
104	2
437	1
1633	1
Toplam	4

Tablo 13 incelendiğinde 3 türküde "dürüstlük" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Dürüstlük" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin

repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "104" (*f* 2), "437" (*f* 1), "1633" (*f* 1)'tür. 3 türkü içerisinde "dürüstlük" değerinin sıklığı 4 (*f* 4) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "dürüstlük" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 437 olan "Değirmen Üstü Çiçek" isimli türkünün son bölümünde "dürüstlük" değeri "hakikatlı yar ise" ifadesi ile dile getirilmiştir. Burada aynı zamanda bir şeyin zorla yaptırılamayacağı dile getirilmekte ve samimiyet vurgulanmaktadır.

"Hakikatlı yar ise
(haydi de) Gelir kendi kendine (ey)
(paşam) Gelir kendi kendine (ey)" (Rep. No.: 437)

TRT THM rep. no. 104 olan "Bir Pınar Yaptırdım Dipten Kaynatma" isimli türkünün iki bölümünde de "dürüstlük" değeri ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bağlam ve duygusal içerik açısından güven duygusuna bir vurgu yapıldığı görülmektedir. "Gurbete gidiyom beni aldatma" ifadesi güven arayışında olduğunu ve sadakat isteğini dile getirmektedir. Verilen sözlerin tutulması da dürüstlük değeri ile ilişkilendirilmektedir. Türküde yer alan "söz verdi caydı" ifadeleri verilen sözün tutulmadığını ve dürüst davranılmadığını ifade etmektedir. Sadakat, güven ve dürüstlüğün ilişkilerde temel unsur olarak öne çıktığı da bağlamdan çıkartılabilmektedir.

"Gurbete gidiyom beni aldatma (gürcüm ben ölem)
İşin gücün düzen imiş nazlı yar (yar haydi haydi söz verdi caydı)"(birinci bölüm)
"Seni beni yaradanın aşkına (gürcüm ben ölem)
Seni benden başka saran oldu mu (yar haydi haydi söz verdi caydı)" (ikinci bölüm) (Rep. No.:104)

TRT THM rep. no. 1633 olan "Kaleden İniş M'olur" isimli türkünün ilk bölümünde dürüstlük değeri tespit edilmiştir. "Evvelden ikrar verip" ifadesi bir kişinin geçmişte bir taahhüt veya söz verdiğini göstermektedir. Kişinin ilişkiye dair bir yükümlülük ve sorumluluk üstlendiği ifade edilmektedir. "Sonradan dönüş m'olur" ifadesi ile birlikte verilen sözden dönüldüğü ima edilmektedir. "Yad ele bakma ciğerim yakma" kısmı bu

sözlerin arkasında duygusal bir bağ ve bağlılık olduğunu gösteririr. Bu da sorumluluğun yalnızca maddi değil manevi bir yükümlülük olduğunu düşündürebilir. Bu türküde sorumluluk ilişkilere ve bireylerin kendi sözlerine olan bağlılıkları üzerine kurulmuştur.

“ Evvelden ikrar verip (nanay nanay zalim nanay kibar nanay)
Sonradan dönüş m'olur (yad ele bakma ciğerim yakma)” (Rep. No.: 1633)

Sivas türkülerinde bireylerin verdikleri sözler karşısında sergiledikleri tutumlar dile getirilmiştir. Dile getirilen bu ifadeler “dürüstlük” değeri ile ilgili bulunmuştur.

4.1.7. Sivas Türkülerinde “Estetik” Değeri ile İlgili Bulgular

Estetik, içerisinde birçok kavramı barındırmaktadır. “Estetik” değer bir nesnenin, sanat eserinin veya deneyimin görsel, işitsel veya duygusal olarak uyandırdığı güzellik ve tatmin hissi ile ilgilidir. Bu değer bireylerin algılarına, kültürel bağlamlarına ve kişisel deneyimlerine bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

> “Değer felsefesinin (axiology) önemli bir disiplini olan estetik, güzelin dışında yüce, dehâ, hoş, sanat, çirkin vb. gibi duyuma dayalı her olguyu konu edinebilmektedir. Bir objenin estetiğin konusu olabilmesi için öncelikle onun var olması, fark edilmesi ve algılanması gerekmektedir” (Işık, 2013, s. 14).

Tunalı, estetik tavrın görme ve işitme ile ilgisini vurgulamaktadır (2012, s.32). İnsanda güzellik duygusunun uyanmasına katkı sağlayan her türlü kavram estetik değer ile ilişkilendirilmektedir. (Üztemur, Sevigen ve İnel, 2024, s. 99). İnsanların bir nesne veya varlık karşısında hissettikleri hayranlık ve beğeni gibi duyguları, “güzel” olarak ifade edilmektedir. Güzel, estetik alanı içerisinde yer alan temel kavramlardan birisidir. Güzel, kişiden kişiye değişen bir kavramdır. Her topluma ait güzel anlayışı değişmektedir (Balcı, 2016, s. 4). “Estetik” değer; sanatsal bir bakış açısı edinmeyi, kültürel ve sanatsal değerleri koruyup geliştirmeyi; doğal güzelliklerin ve çevrenin korunmasına yönelik duyarlılık göstermeyi ve sorumluluk almayı; estetik yoluyla özgün yaratıcılığı ve ruhsal gelişimi teşvik etmeyi, sanatı yaşamın bir parçası hâline getirmeyi içermektedir (MEB, 2024a, s. 80).

Sivas türkülerinde en çok tespit edilen ikinci değer "estetik" değeridir. Sivas türkülerinde estetik değeri daha çok "güzel" kavramı ile ele alınmıştır.

"Estetik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 14'te belirtilmiştir.

Tablo 14.
Sivas Türkülerinde Estetik Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*	TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
9	1	477	1
76	1	498	1
136	1	512	1
210	1	538	1
223	2	543	2
224	1	544	2
244	2	568	1
246	2	589	2
247	2	595	1
250	1	607	3
259	1	626	3
263	2	650	1
269	2	686	1
290	1	697	1
297	3	748	1
301	2	836	1
303	1	909	1
308	2	953	1
309	3	967	3
331	2	999	1
332	1	1135	1
349	2	1146	1
359	1	1431	4
394	1	1633	1
396	1	1719	1
428	1	1825	2

437	1	3907	1
443	1	3914	1
449	1		
Toplam			84

Tablo 14 incelendiğinde 57 türküde "estetik" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Estetik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "1431" (*f* 4), "297" (*f* 3) "309" (*f* 3), "607" (*f* 3), "626" (*f* 3), "967" (*f* 3), "223" (*f* 2), "244" (*f* 2), "246" (*f* 2), "247" (*f* 2), "263" (*f* 2), "269" (*f* 2), "301" (*f* 2), "308" (*f* 2), "331" (*f* 2), "349" (*f* 2), "543" (*f* 2), "544" (*f* 2), "589" (*f* 2), "1825" (*f* 2), "9" (*f* 1), "76" (*f* 1), "136" (*f* 1), "210" (*f* 1), "224" (*f* 1), "250" (*f* 1), "259" (*f* 1), "290" (*f* 1), "303" (*f* 1), "332" (*f* 1), "359" (*f* 1), "394" (*f* 1), "396" (*f* 1), "428" (*f* 1)," "437" (*f* 1), "443" (*f* 1), "449" (*f* 1), "477" (*f* 1), "498" (*f* 1), "512" (*f* 1), "538" (*f* 1), "568" (*f* 1), "595" (*f* 1), "650" (*f* 1), "686" (*f* 1), "697" (*f* 1), "748" (*f* 1), "836" (*f* 1), "909" (*f* 1), "953" (*f* 1), "999" (*f* 1), "1135" (*f* 1), "1146" (*f* 1), "1633" (*f* 1), "1719" (*f* 1), "3907" (*f* 1), "3914" (*f* 1)'tür. 57 türkü içerisinde "estetik" değerinin sıklığı 84 (*f* 84) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "estetik" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 308 olan "Alçacık Duvar Üstü" isimli türkünün ikinci ve üçüncü bölümünde "estetik" değeri ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Türkünün bu bölümlerinde güzel ve çirkin vurgusu yapılmaktadır. "Ak gerdana beşibirlik takayım" ifadesi güzelliği ve estetik bir bakış açısını dile getirmektedir.

"Sallan gel boyuna da bakayım amman
Ak gerdana beşibirlik takayım amman" (ikinci bölüm)
"Güzelleri sevdikçe (gelin gelin amman vay üstü)
(haydi de) Çirkinleri huy tutar" (üçüncü bölüm) (Rep. No.: 308)

TRT THM rep. no. 301 olan “Aman Ecel Aman Üç Gün Ara Ver” isimli türkünün üçüncü ve dördüncü bölümünde “estetik” değer ile ilgili ifadeler yer almaktadır. “Güzeller içinden seçtim ben seni” ve “boyunu boyuma ölçtüm ben seni” sevgilinin fiziki özelliklerinin dile getirildiği ifadelerdir. “Keki parmak” ifadesi “kalem gibi düzgün parmak” anlamına gelmektedir. Burada yine sevgilinin fiziki özelliği ifade edilmiştir.

“Kızmızı güllerden aşdım ben seni
Güzeller içinden seçtim ben seni
Kağıt arasında zencefil dalı
Boyunu boyuma ölçtüm ben seni” (üçüncü bölüm)
“Süpürgesin yolmuş gelir ırmaktan
Bir entari geymiş altı parmaktan
Yüzükler görünmez keki parmaktan
Akan sular gel eylenin eylenin
Coşkun çaylar dur eylenin eylenin” (dördüncü bölüm) (Rep. No.: 301)

TRT THM rep. no. 543 olan “Bugün Ben Güzeller Şahını Gördüm” isimli türkünün birinci ve ikinci bölümlerinde “estetik” değerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Türkünün birinci bölümünde yer alan “güzeller şahı”, “beli ince”, “kaşları da kemane”, “sürmeli gözleri ceylana benzer” ifadeler güzelleme ifadeleridir. Burada yapılan tasvirler okuyucunun veya dinleyicinin zihninde bahsedilen güzelliğin resmini oluşturmaktadır. Güzellik estetik ile ilişkili bir kavramdır. “Cemal” kelimesi yüz güzelliği anlamına gelmektedir. Burada kişi, tasvir ettiği kişinin yüzünü cennet ile kıyaslamaktadır. Cennetin o güzellik karşısında değersiz kaldığını dile getirmektedir. Bu tür güzellemeler ve karşılaştırmalar estetik değer içermektedir. “Biçare İlyas da kapında hizmet” ifadesi ise bireyin güzellik karşısında hem bir hizmetkar olduğunu hem de çaresiz kaldığını dile getirmektedir.

“Bugün ben güzeller şahını gördüm
Beli ince kaşları da kemane benzer,
Alemde bulunmaz böyle bir güzel
Sürmeli gözleri ceylane benzer” (birinci bölüm)
“Lütfunla sevdiğim eyle bir kamet,

Cemalin görenler istemez cennet

Biçare İlyas da kapında hizmet

Reddetme sevdiğim meftuna benzer" (üçüncü bölüm) (Rep. No.: 543)

TRT THM rep. no. 953 olan "Bülbül Bir Yumurta Guzlar" isimli türkünün ikinci bölümünde "estetik" değer ifadeleri yer almaktadır. Bu bölümde "gül" kelimesinin tekrar etmesi ve sevgilinin gülüşünün, saçlarının, kendisinin güle benzetilmesi ile kişinin güzelliği vurgulanmaktadır. Sevgilinin duruşunun ve gülüşünün bir bütünlük oluşturduğu dile getirilmiştir. Gül kelimesi edebiyatta duyguların ifadesinde ve güzelliklerin vurgulanmasında sıklıkla kullanılmaktadır. Gül bir çiçek olarak güzellik, zariflik ve naiflik gibi pek çok unsurun simgesidir. Bülbül ise edebiyatta aşk ve güzellik sembolü olarak da yer almaktadır. Gül ve bülbül imgeleri türküde hem duygusal hem de şiirsel bir estetik oluşturmaktadır.

"Duruşu gül gülüşü gül

Gaşları gül saçları gül

Kendisi gül bülbül ey bülbül ey ey" (Rep. No.:953)

Estetik değerinin türkülerde genel olarak insan, güzellik ve estetik açıdan yer aldığı tespit edilmiştir. Türkülerde yer alan ifadeler estetik değerinin de temel kavramı olan güzellik ile ilgilidir. Türkülerde sevgilinin güzelliği benzetmeler ile dile getirilmiştir. Tespit edilen ifadelerde insana ait güzellik ve insanın güzele olan bakış açısının türkülere yansıması görülmektedir.

4.1.8. Sivas Türkülerinde "Mahremiyet" Değeri ile İlgili Bulgular

"Mahremiyet" bireylerin özel hayatlarının korunması, kişisel bilgilerin gizliliği ve bireysel alanlarının ihlal edilmemesi anlamına gelir. Bu kavram hem toplumsal hem de bireysel düzeyde önemli bir değerdir. Gizlilik olarak tanımlanan mahremiyet insandan insana, kültürden kültüre ve toplumdan topluma farklı anlamları içermektedir. Mahremiyet kavramının içerisine giren unsurlar çeşitlilik göstermektedir. İnsanların kişisel hayatları, duyguları ve düşünceleri ile ilgili hassasiyetleri de mahremiyet içerisinde yer alabilmektedir.

“Mahremiyet” değeri bireyin kendisinin, ailesinin veya diğer bireylerin bilgilerini ve kişisel alanını koruma sorumluğunu ve bireylerin mahremiyetine saygı göstermeyi gerektirmektedir. Başkalarının özgürlüklerine saygı duymak, kişisel sınırlarına dikkat etmek mahremiyet değerinin önemli bir parçasıdır. Millî ve manevi değerlerin mahremiyet sınırlarını korumak mahremiyet değeri içerisinde yer almaktadır (MEB, 2024a, s. 81). “Mahremiyet” değerine yönelik ifadeler incelenen Sivas türkülerinde tespit edilmiştir.

“Mahremiyet” değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 15’te belirtilmiştir.

Tablo 15.
Sivas Türkülerinde Mahremiyet Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
250	1
303	1
315	3
394	1
440	1
450	1
748	1
820	1
856	1
3909	1
Toplam	12

Tablo 15 incelendiğinde 10 türküde “mahremiyet” değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. “Mahremiyet” değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; “315” (*f 3*), “250” (*f 1*), “303” (*f 1*), “394” (*f 1*), “440”(*f 1*), “450” (*f 1*), “748” (*f 1*), “820” (*f 1*), “856” (*f 1*), “3909” (*f* 1)’dur. 10 türkü içerisinde “mahremiyet” değerinin sıklığı 12 (*f* 12) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan “mahremiyet” değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 315 olan "Fincanı Taştan Oyarlar" isimli türkünün sözlerinde mahremiyet değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. Türküde yer alan ifadelerde iki kişi arasındaki özel bir durumun toplum tarafından duyulmaması, gizli kalması isteği dile getirilmektedir. Bu gizlilik mahremiyet olarak ele alınmıştır.

"Sen bize gelme duyarlar balam duyarlar"
"Sen bize gelme sezerler balam sezerler"
"Sen bize gelme söz olur" (Rep. No.: 315)

TRT THM rep. no. 303 olan "Aşağıdan Gelir Eli Develi" isimli türkünün üçüncü bölümünde mahremiyet değeri ile ilgili ifadeler tespit edilmiştir. Türküde yer alan "peçe" ifadesi kişinin yüzünü gizlediği bir örtüyü simgelemektedir. Yüzün görünmesi için peçenin kaldırılması beklenmektedir.

"Kaldırsa peçesin görsem yüzünü
Eller arif olmuş söz olur gelin" (Rep. No.: 303)

TRT THM rep. no. 440 olan "Dost Dost Diye Hayalına Yeldiğim" isimli türkünün son bölümünde mahremiyet değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. "Yüzünü benden saklamak" ifadesi, bir kişinin bir başkasına karşı bir tür gizlilik veya mahremiyet koruma çabası içinde olduğunu gösteriyor. Bu, kişisel alanın, duygusal durumların veya fiziksel özelliklerin gizli tutulması anlamında değerlendirilebilir. Bu ifadeler mahremiyet değerine yönelik ifadeler olarak ele alınmıştır.

"Veli'm eydir ak göğsünü açarken
Şimdi mi saklıyor yüzünü benden" (Rep. No.: 440)

Sivas türkülerinde "mahremiyet" değerinin genellikle ikili ilişkiler üzerinden ele alındığı tespit edilmiştir. Türkülerdeki mahremiyet ifadeleri çoğunlukla duygusal bağlarda ve bireyler arasındaki samimiyetin ifadesinde kendini göstermektedir.

4.1.9. Sivas Türkülerinde "Merhamet" Değeri ile İlgili Bulgular

Bir kişinin veya bir canlının yaşadığı olumsuz bir durum nedeniyle bireyin hissettiği üzüntü ve acıma duygusu (TDK, 2023, s. 2339) "merhamet" olarak tanımlanmaktadır. Bu değer yeryüzündeki bütün canlılara karşı sorumluluk hissetmeyi; onlara karşı sevgi, şefkat beslemeyi ve vicdanlı davranmayı gerektirmektedir (MEB, 2024a, s. 82). Merhamet aynı zamanda başkalarının acılarını veya zorluklarını anlamak, onlara duyarlı olmak ve bu acıları hafifletmek amacıyla empati gösterme veya yardım etme isteğidir. Herhangi birine karşı duyulan derin bir anlayış ve şefkat duygusunu içerir. İnsan ilişkilerinde önemli bir değer olarak kabul edilir ve çoğu kültürde yüceltilir. Bireylerin sosyal bağlarını güçlendirir, toplumda yardımlaşma ve destek duygusunu artırır. Merhamet, sadece insana değil hayvanlara ve doğaya karşı da gösterilir ve bu yönüyle geniş bir anlam taşır. Sivas türkülerinde "merhamet" değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir.

"Merhamet" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 16'da belirtilmiştir.

Tablo 16.
Sivas Türkülerinde Merhamet Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
215	1
256	1
301	1
336	2
512	1
538	1
589	1
626	1
686	1
740	3
784	1
826	4
953	1
999	1
1166	1
3914	1
Toplam	22

Tablo 16 incelendiğinde 16 türküde "merhamet" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Merhamet" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "826" (*f* 4), "740" (*f* 3), "336" (*f* 2), "215" (*f* 1), "256" (*f* 1), "301" (*f* 1), "512"(*f* 1), "538" (*f 1*), "589" (*f 1*), "626" (*f 1*), "686" (*f 1*), "784" (f 1), "953" (*f* 1), "999" (*f* 1), "1166" (*f* 1), "3914" (*f* 1)' tür. 16 türkü içerisinde "merhamet" değerinin sıklığı 22 (*f* 22) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "merhamet" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 826 olan "Seherde Ağlayan Bülbül" isimli türkünün birinci, üçüncü ve beşinci bölümünde merhamet değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. "Sen ağlama ben ağlayım" ifadeleri, bireyin başkalarının acılarını kendi acısı gibi hissettiğini ve onların duygularını paylaşma isteğini ortaya koyar. Burada bülbül, bir sembol olarak acı çeken bir varlığı temsil etmektedir. "Ben" ifadesi, bu acıyı dindirmek için kendini feda etmeye hazır bir kişiyi simgeliyor. Bu durum merhametin özünü yansıtır; bir başkasının acısını hafifletmek için kendi duygularını bir kenara koymayı ve başkası için bir şeyler yapmayı içerir.

"Seherde ağlayan bülbül
Sen ağlama ben ağlayım
Ciğerim dağlayan bülbül
Sen ağlama ben ağlayım" (Rep. No.: 826)

TRT THM rep. no. 512 olan "Ezim Ezim" isimli türküde yer alan "sen ağlama yüreğime dert olur" ifadesi başkalarının acılarını ve duygularını önemsemeyi, onlara merhamet göstermeyi ifade eder. Burada bir kişinin başka birinin üzüntüsünden etkilenmesi ve onun acısını paylaşma isteği dile getirilmiştir. Duygusal bir bağ ve empati hissi, merhametin temel unsurlarındandır. Bu durumda kişinin acısını hissetmek ve onun için üzülmek merhametin bir göstergesidir. Bu dizeler insanların birbirine karşı duyarlı olması gerektiğini ve duygusal destek sunmanın önemini de dile getirmektedir.

"Telgrafın direkleri (de) dört olur

Sen ağlama yüreğime dert olur," (Rep. No.: 512)

TRT THM rep. no. 953 olan "Bülbül Bir Yumurta Guzlar" isimli türküde "Sen ağlama ben ağlayım" dizesi, kişinin acısını başkasıyla paylaşma isteğini ve onun acısını hafifletme arzusunu yansıtır. Bu durum, merhamet ve empati duygusunu pekiştirir.

"Bülbülün kanadı sarı

Ben ağlarım zarı zarı

Sende mi yitirdin yari

Sen ağlama ben ağlayım" (Rep. No.:953)

Sivas türkülerinde genellikle kişinin başka bir canlının acısı karşısında etkilendiğini ve acıyı paylaşmak istediğini vurgulayan ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeler "merhamet" değerine yönelik ifadeler olarak belirlenmiştir.

4.1.10. Sivas Türkülerinde "Mütevazılık" Değeri ile İlgili Bulgular

"Mütevazılık" kişinin kendini alçakgönüllü bir şekilde ifade etmesi, başarılarını ya da yeteneklerini abartmaması ve başkalarına karşı saygılı bir tutum sergilemesi anlamına gelir. TYMM'de bireyin sabırlı, duyarlı, kendini bilen, kibir ve gösterişten uzak duran bir yapıya sahip olması (MEB, 2024a, s. 82) şeklinde tanımlanmaktadır. İncelenen Sivas türkülerinde bu değere yönelik bir bulgu tespit edilmemiştir.

4.1.11. Sivas Türkülerinde "Özgürlük" Değeri ile İlgili Bulgular

"Özgürlük" değeri bireyin kendi iradesiyle hareket etme, düşünme ve karar verme yetisine sahip olması anlamına gelir. Farklı felsefi, sosyal ve politik bağlamlarda değişik şekillerde yorumlanabilir. Temel haklar içerisinde de yer alan özgürlük; seçim yapabilmeyi, hayatını istediği biçimde şekillendirebilmeyi, bireylerin kendilerini keşfedebilmelerini, faydalı yönlerini ortaya koyabilmelerini ve gelişimlerini sürdürebilmelerini sağlayan; içerisinde pek çok unsuru barındıran bir kavramdır (Dedeoğlu, 2014, s. 5888). Özgürlük aynı zamanda

başkalarının özgürlüğünü kısıtlamamayı da beraberinde getirir. TYMM'de "Cesur, girişimci ve kararlı olmayı; özgürlüklerini kullanırken kişisel ve toplumsal haklara saygı göstermeyi, kapsar" (MEB, 2024a, s. 83) şeklinde tanımlanmaktadır. Sivas türkülerinde "özgürlük" değerini çağrıştıran ifadeler tespit edilmiştir.

"Özgürlük" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 17'de belirtilmiştir.

Tablo 17.
Sivas Türkülerinde Özgürlük Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık (f)
544	1
784	1
Toplam	2

Tablo 17 incelendiğinde 2 türküde "özgürlük" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Özgürlük" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "544" (*f* 1) ve "784" (*f* 1)'tür. 2 türkü içerisinde "özgürlük" değerinin sıklığı 2 (*f* 2) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "özgürlük" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 544 olan "Çamlıbel'e Süreydim Yolumu- Köroğlu Kır At Güzellemesi" isimli türkünün üçüncü bölümünde "özgürlük" değerini çağrıştıran ifadeler yer almaktadır. Tarih boyunca atlar çeşitli kavramların simgesi olarak görülmüştür. İnsanlar için at, cesaret, özgürlük, dostluk, güç gibi birçok unsuru temsil etmektedir. Bu türküde bir atın özelliklerinden bahsedilmektedir. "Kaçarsa kurtulur" ifadesi özgürlük olarak ele alınmıştır.

"Başını başımdan yukarı tutar
Haykırır köpüğü başından atar
Kaçarsa kurtulur kovarsa tutar
Alma gözlü kız perçemli kıratım" (Rep. No.: 544)

TRT THM rep. no. 784 olan "Ne Ötersin Dertli Dertli- Dertli Bülbül-" isimli türkünün son bölümünde "özgürlük" değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. Bu dizelerde bülbül motifi kullanılarak özgürlük ve esaret simgelenmiştir. Bülbüller özgürce uçan, güzel sesleri ile bilinen, doğada yaşayan bir kuş türüdür. "Bülbüllerin nesli misin" ifadesi ile bize bülbüllerin bu özellikleri hatırlatılmak istenmektedir. "Kafeslerde besli misin" ifadesi bir canlının özgürlüğünün kısıtlandığı anlamını çağrıştırmaktadır. Kafeslerde beslenmek hapsedilmek, doğal yaşamından uzaklaştırılmak, özgürlüğünü kaybetmek ile bağdaştırılmaktadır. "Benim gibi yaslı mısın" ifadesinde ise kişi yaşadığı duygusal durumu bülbülün durumuna benzetmektedir. Bülbülün kara giymiş olması özgürlüğünü kaybetmiş olmasına yorumlanmaktadır. Kara, hüznün ve acının simgesidir. Bu dizelerde kaybedilen özgürlük, hüzün ve esaretle dile getirilmiştir.

"(Ah) Bülbüllerin nesli misin
(ah) Kafeslerde besli misin
Benim gibi yaslı mısın
Niçin geydin kara bülbül" (Rep. No.: 784)

Sivas türkülerinde tespit edilen "özgürlük" değerine yönelik ifadelerde hayvan metaforlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu metaforlar ile birlikte "özgürlük" değeri çağrıştırılmaktadır.

4.1.12. Sivas Türkülerinde "Sabır" Değeri ile İlgili Bulgular

"Sabır" değeri genellikle zor durumlarla başa çıkma yeteneği olarak tanımlanır ve birçok kültürde ve felsefede önemli bir erdem olarak kabul edilir. Bireylerin kişisel gelişim sürecinde önemli bir rol oynar. Zorluklarla karşılaşmak, bireylerin kendilerini geliştirmelerine ve daha olgun bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olur. TYMM'de

duygu, düşünce ve eylemlerin etkili bir şekilde yönetilmesini sağlayan olumlu bir görüş açısına sahip olmak, zor ve olumsuz durumlarla başa çıkmak, istikrarlı davranmak, sorumlulukları yerine getirmek (MEB, 2024a, s. 84) sabır değeri olarak tanımlanmıştır.

Türkçe Sözlük'te sabır yaşanan olumsuz olaylara veya üzücü durumlara (yoksulluk, haksızlık ve acı gibi) dayanmak ve bu durumlar karşısında erdemli bir şekilde beklemek; gerçekleşmesi mümkün olan bir durumu telaşa kapılmadan bekleme erdemi (TDK, 2023, s. 2805) olarak tanımlanmaktadır. Türkülerde bu iki anlam açısından da "sabır" değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

"Sabır" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 18'de belirtilmiştir.

Tablo 18.
Sivas Türkülerinde Sabır Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
9	1
43	1
76	1
244	1
349	1
0396	1
686	1
697	1
953	1
1166	1
1234	1
1822	1
Toplam	12

Tablo 18 incelendiğinde 12 türküde "sabır" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Sabır" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "9" (*f* 1), "43" (*f* 1), "76" (*f* 1), "244" (*f* 1), "349" (*f*

1), “0396” (*f* 1), “686” (*f* 1), “697” (*f* 1), “953” (*f* 1), “1166” (*f* 1), “1234” (*f* 1), “1822” (*f* 1)’ dir. 12 türkü içerisinde “sabır” değerinin sıklığı 12 (*f* 12) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan “sabır” değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 3914 olan “Elif’im Yar Beyim Yar” isimli türküde yer alan “Gündüzün gecesi var, kahırlanma sevdiğim, bu işin nicesi var” ifadeleri hayatın döngüselliğine ve karşılaşılan olumsuz durumların geçici olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu ifadeler her güzel anın, mutluluğun ardından zor zamanların gelebileceğini ancak bunun normal bir döngü olduğunu ifade eder. Hayatın içinde mutluluklar kadar sıkıntıların da yer aldığını kabul eden bir bakış açısını yansıtır. Bu yüzden sabır değeri bu türküde yer almaktadır.

“Elif'in hecesi var
Gündüzün gecesi var
Kahırlanma sevdiğim
*Bu işin nicesi var” (*Rep. No.: 3914)

TRT THM rep. no. 697 olan “Suya Giden Bacılar” isimli türkünün ikinci bölümünde “sabır” değerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu dizelerde sabır, kişinin yaşamındaki zorluklara karşı gösterdiği dayanıklılık ve metanetin bir ifadesi olarak öne çıkmaktadır. “Fırın içinde kürek” ifadesi, zorlu ve ateşli bir ortamı temsil ederken, “ne yanarsın a yürek” dizesi, kalbin acı çektiğini ve zor bir süreçten geçtiğini vurgular. Her dert ve sıkıntıya katlanmanın gerekliliği, insanın yaşamındaki zorluklarla başa çıkabilme yeteneğini simgeler. Bu bağlamda “her dertlere katlandın” ifadesi, geçmişte yaşanan sıkıntılara rağmen gösterilen sabrı ve dayanıklılığı vurgulamaktadır. “Buna da katlan yürek" kısmı, mevcut durumun da üstesinden gelinmesi gerektiğini belirtir. Sabır, hem kişinin içsel gücünü artırır hem de kişiye zorlukların üstesinden gelmesi için bir araç oluşturur.

“Fırın içinde kürek (oy oy oy aman)
Ne yanarsın a yürek,
Her dertlere katlandın (oy oy oy aman)
Buna da katlan yürek,” (Rep. No.:697)

TRT THM rep. no. 953 olan “Bülbül Bir Yumurta Guzlar” isimli türkünün ilk bölümünde “sabır” değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. Bu türküde “sabır” teması, bülbülün yumurtasını gizlemesi ve on bir ay boyunca yolunu gözlemesiyle dile getirilmiştir.

“Bülbül bir yumurta guzlar
Ganadın altına gizler
On bir ay bir yolu gözler
Parelendi bülbül ey bülbül ey” (Rep. No.: 953)

Sivas türkülerinde zorluklar karşısında güçlü kalmanın dile getirildiği ifadeler “sabır” değerine yönelik ifadeler olarak belirlenmiştir. “Sabır” değerinin tespit edildiği ifadelerde genellikle olumsuz durumların birgün geçeceğine yönelik bir inanç olduğu görülmektedir.

4.1.13. Sivas Türkülerinde “Sağlıklı Yaşam” Değeri ile İlgili Bulgular

“Sağlıklı yaşam” bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan iyi olma hâlini ifade eder. Bu değer beden sağlığını korumanın yanı sıra zihinsel sağlığı da önemser. Bu durum özsaygı, öz disiplin ve kendine bakım gibi değerlerin geliştirilmesine yardımcı olur. TYMM’de “sağlıklı yaşam” değeri “yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmeyi; sosyal ve sportif etkinliklere katılmayı, bağımlılıktan kaçınmayı, bağımlılıkla mücadele etmeyi ve insan sağlığını önemsemeyi kapsar” (MEB, 2024a, s. 84) şeklinde tanımlanmaktadır. Türkülerde bu değere ait bulguya rastlanılmamıştır.

4.1.14. Sivas Türkülerinde “Saygı” Değeri ile İlgili Bulgular

“Saygı” değeri, insan ilişkilerinde temel bir unsurdur ve sosyal etkileşimlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gereklidir. Saygı, bir kimseye veya bir şeye karşı dikkatli ve titiz davranmayı gerektiren; onun değerine, üstünlüğüne, geçmişine, yaşına ve kutsallığına atfedilen özen ve hürmet olarak tanımlanmaktadır. Saygı, başkalarına karşı da özenli davranmak ve rahatsızlık vermemektir (TDK, 2023, s. 2873). Bu değer aynı zamanda bireyin bir tür sorumluluk hissetmesine de sebep olmaktadır. İkili ilişkilerde ve toplumsal yaşamda

rahatsızlık vermemek amacıyla dikkatli ve titiz davranışlar sergilemek bir tür saygı göstergesidir. "Saygı" değeri bireyler arasında karşılıklı anlayış ve hoşgörü oluşturur. İnsanların farklı düşüncelere, inançlara ve değerlere sahip olduğunu kabul etmek ve bunlara saygı göstermek, toplumsal barış ve uyum açısından oldukça önemlidir. TYMM'de "saygı" değeri nazik olmanın, ilkeli bir tutum sergilemenin, empati kurmanın ve etkili bir iletişim sağlamanın koşuludur. Aynı zamanda sağlıklı bir yaşam tarzının benimsenmesi; bireyin kendisine, çevresine, millî ve manevi değerlerine önem vermesi (MEB, 2024a, s. 85) olarak tanımlanmaktadır.

"Saygı" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 19'da belirtilmiştir.

Tablo 19.
Sivas Türkülerinde Saygı Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
336	1
555	1
589	1
1506	1
1735	1
Toplam	5

Tablo 19 incelendiğinde 5 türküde "saygı" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Saygı" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "336" (*f* 1), "555" (*f* 1), "589" (*f* 1), "1506" (*f* 1), "1735" (*f* 1)'tir. 5 türkü içerisinde "saygı" değerinin sıklığı 5 (*f* 5) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "saygı" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 336 "Ben De Şaştım Bu Gönlümün Elinden" isimli türkünün ikinci bölümünde yer alan "Güzel senin bende gönlün yok ise, sen bana kardaş de (aman) ben sana

bacı" ifadeleriyle kişinin karşısındaki insanın duygularına saygı gösterdiği ifade edilmektedir. Bu ifadelerde saygı değeri yer almaktadır.

"Bahçenizde var mı elma ağacı
Dökülmüş yaprağı (aman) kalmış ağacı
Güzel senin bende gönlün yok ise
Sen bana kardaş de (aman) ben sana bacı" (Rep. No.: 336)

TRT THM rep. no. 589 olan "Çekin Halay Dizilsin" isimli türküde saygı değeri tespit edilmiştir. Bu dizelerde yer alan "çiçekler selama durdu ve mor menevşe boyun eğdi" ifadeleri bahçeye giren kişiye karşı duyulan derin sevgi ve saygının bir ifadesi olarak ele alınabilir. Bu ifadeler kişinin bahçeye girişiyle birlikte doğanın, özellikle de çiçeklerin, bir saygı duruşunda bulunduğunu, yani o kişi karşısında bir tür hürmet gösterdiğini anlatır. Çiçeklerin selam durması, bu kişinin önemini ve saygınlığını pekiştirir. Bu ifadeler bahsedilen kişi ve doğa arasındaki ilişkiyi, doğanın insan karşısındaki duygusal tepkisini ve saygısını simgeleyen bir metafor olarak da yorumlanabilir.

"Salındı bahçeye girdi
Çiçekler selama durdu
Mor menevşe boyun eğdi
Gül kızardı hicabından
Ah bir yar elinden
Yandım bir yar elinden" (Rep. No.:589)

TRT THM rep. no. 555 olan "Durnamın Kanadı Yeşil" isimli türkünün birinci bölümünde bireyin sevdiği kişiye karşı duyduğu saygının bir ifadesini görmekteyiz. Buradaki "sevdiğim başa yaraşır" ifadesi, sevilen kişiye duygulan saygının ve değerin altını çizmektedir.

"Durnamın kanadı yeşil
Suya iner hışır hışır
Sevdiğim başa yaraşır
Yeridi durnam yeridi" (Rep. No.: 555)

Sivas türkülerinde "saygı" değerinin sevilen kişiye karşı gösterildiğine yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeler ikili ilişkilerde sevginin "saygı" değerini de beraberinde getirdiğini göstermektedir.

4.1.15. Sivas Türkülerinde "Sevgi" Değeri ile İlgili Bulgular

Evrensel değerlerden birisi olan "sevgi" insan için önemli bir yere sahiptir. "Sevgi" insan ilişkilerinin en temel ve en güçlü duygularından biridir. Aile sevgisi, arkadaş sevgisi, hayvan sevgisi, aşk ya da insanlığa duyulan sevgi gibi birçok farklı biçimde ortaya çıkabilir. "Sevgi" insanların birbirine bağlanmasını sağlar, duygusal destek sunar ve bireylerin mutluluğunu artırır. Türkçe Sözlük'te sevgi değeri "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu" (TDK, 2023, s. 2919) olarak tanımlanmaktadır. Sevgi, sosyal bir varlık olan insan için hayatın anlamını derinleştirmektedir. İnsan hayatı boyunca sevgiye ihtiyaç duymaktadır. "Sevgi" insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır ve bireylerin mutluluğu, huzuru ve sosyal ilişkileri üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Sevgi değeri bireyin ailesine, arkadaşlarına ve ülkesine karşı sadık, dürüst ve özverili olmasının yanı sıra, barışçıl bir bakış açısı geliştirmesini; doğaya ve doğada var olan bütün canlılara karşı merhametli bir tutum sergilemesini (MEB, 2024a, s. 86) gerektirmektedir. Tanımlardan da anlaşıldığı üzere sevginin birçok çeşidi bulunmakta ve içerisinde birçok duyguyu barındırmaktadır. İncelenen türkülerde en çok yer alan değerin "sevgi" değeri olduğu tespit edilmiştir.

"Sevgi" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 20'de belirtilmiştir.

Tablo 20.
Sivas Türkülerinde Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*	TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
9	3	538	3
19	2	543	2
45	1	547	2
76	1	555	2

87	3	568	1
104	1	587	2
136	2	589	3
203	1	595	3
210	2	607	1
215	1	626	3
223	1	650	1
224	2	667	5
244	1	686	1
246	1	697	1
247	2	755	1
250	2	774	1
269	4	779	1
272	1	784	1
277	2	785	1
279	1	819	1
292	2	820	2
297	4	826	2
301	2	836	1
303	2	856	1
308	2	909	3
309	4	919	2
314	4	953	2
324	1	967	1
331	1	1020	2
332	2	1135	3
336	1	1146	3
344	2	1234	1
345	2	1431	3
349	1	1633	1
383	2	1680	1
0396	1	1719	2
396	3	1732	2
437	2	1735	2
443	2	1822	2
449	2	1825	1
450	1	1966	4
463	2	3907	1
498	2	3909	1

508	1	3914	2
512	1		
Toplam			164

Tablo 20 incelendiğinde 89 türküde "sevgi" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Sevgi" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "667" (*f* 5), "269" (*f* 4), "297" (*f* 4), "309" (*f* 4), "314" (*f* 4), "1966" (*f* 4), "9" (*f* 3) "87" (*f* 3), "396" (*f* 3), "538" (*f* 3), "589" (*f* 3), "595" (*f* 3), "626" (*f* 3), "909" (*f* 3), "1135" (*f* 3), "1146" (*f* 3), "1431" (*f* 3), "19" (*f* 2), "136" (*f* 2), "210" (*f* 2), "224" (*f* 2), "247" (*f* 2), "250" (*f* 2), "277" (*f* 2), "292" (*f* 2), "301" (*f* 2), "303" (*f* 2), "308" (*f* 2), "332" (*f* 2), "344" (*f* 2), "345" (*f* 2), "383" (*f* 2), "437" (*f* 2), "443" (*f* 2), "449" (*f* 2), "463" (*f* 2), "498" (*f* 2), "543" (*f* 2), "547" (*f* 2), "555" (*f* 2), "587" (*f* 2), "820" (*f* 2), "826" (*f* 2), "919" (*f* 2), "953" (*f* 2), "1020" (*f* 2), "1719" (*f* 2), "1732" (*f* 2), "1735" (*f* 2), "1822" (*f* 2), "3914" (*f* 2), "45" (*f* 1), "76" (*f* 1), "104" (*f* 1), "203" (*f* 1), "215" (*f* 1), "223" (*f* 1), "244" (*f* 1), "246" (*f* 1), "272" (*f* 1), "279" (*f* 1), "324" (*f* 1), "331" (*f* 1), "336" (*f* 1), "349" (*f* 1)," "0396" (*f* 1), "450" (*f* 1), "508" (*f* 1), "512" (*f* 1), "568" (*f* 1), "607" (*f* 1), "650" (*f* 1), "686" (*f* 1), "697" (*f* 1), "755" (*f* 1), "774" (*f* 1), "779" (*f* 1), "784" (*f* 1), "785" (*f* 1), "819" (*f* 1), "836" (*f* 1), "856" (*f* 1), "967" (*f* 1), "1234" (*f* 1), "1633" (*f* 1), "1680" (*f* 1), "1825" (*f* 1), "3907" (*f* 1), "3909" (*f* 1)'dur. 89 türkü içerisinde "sevgi" değerinin sıklığı 164 (*f* 164) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "sevgi" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 498 olan "Açıl Mor Menevşem" isimli türküde sevgi değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. İkinci dörtlükte özellikle ikinci mısrada yer alan "benim sana yandığımı bilirsin" ifadesiyle şairin birine duyduğu sevgi dile getirilmiştir. Yine aynı dörtlüğün "bir tanem" sözleriyle de sevgi değeri pekiştirilmiştir. "Seni seven gözler" ifadesi ile söz sanatı yapılmıştır. Menevşem olarak ifade edilen kişiye karşı duyulan sevgi belirtilmiştir. Sevgi teması üçüncü dörtlükte de yer almakla beraber "uykuya dalmış" ifadesi

ile örtük anlatım yapılmıştır. "Uykuya dalmış" ifadesi ile ölüm çağrıştırılsa da tam olarak anlamı bilinmemektedir.

"Çadır almış nerelerden gelirsin
Benim sana yandığımı bilirsin"(ikinci bölüm)
"Seni seven gözler uykuya dalmış
Menevşem (oy) bir tanem (ey) haydi de haydi" (üçüncü bölüm) (Rep. No.:498)

TRT THM rep. no. 774 olan "Ağılın Altı Kenger" isimli türkünün dördüncü bölümünde sevgi değerine yönelik ifade tespit edilmiştir. Burada karşı cinse olan sevginin insan üzerindeki etkisi dile getirilmiştir. Bu dizelerde sevgi ve aşk kavramları yer almaktadır. "Aşk adamı söyledir" ifadesi ile aşkın insan üzerindeki etkisine vurgu yapılmaktadır. Bu türküde yer alan ifadeler, aşkın insana derin duygular hissettirdiği ve bu duyguların kişiyi hem mutlu hem de hüzünlü kılabileceği mesajını taşımaktadır.

"Öyledir yar öyledir
Aşk adamı söyledir
Dert adamı ağladır"(Rep. No.:774)

TRT THM rep. no. 543 olan "Bugün Ben Güzeller Şahını Gördüm" isimli türkünün ikinci ve üçüncü bölümünde sevgi değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. "Âşık oldum o yare ben hayal içinde, mest etti ol beni mestane benzer" ifadelerinde, âşık olunan kişinin güzelliği ve büyüsü karşısında yaşanan hayranlık ve etkilenme duygusu ifade edilmektedir. Bu türküde karşı cinse olan sevgi dile getirilmektedir.

"Âşık oldum o yare ben hayal içinde
Mest etti ol beni mestane benzer" (ikinci bölüm)
"Biçare İlyas da kapında hizmet
Reddetme sevdiğim meftuna benzer" (üçüncü bölüm) (Rep. No.:543)

Sivas türkülerinde "sevgi" değerine yönelik ifadelerin genellikle karşı cinse olan sevginin dile getirildiği ifadeler olduğu tespit edilmiştir. Türkülerde karşı cinse olan sevginin "ayrılık, hasret" temaları ile birlikte de ifade edildiği görülmektedir. Bunun dışında türkülerde ilahi aşka, evlat sevgisine, hayvan sevgisine, ait bulgular da tespit edilmiştir. Sevgi değerinin

"bülbül ve gül" metaforu üzerinden vurgulandığı türküler, sevgi değerinin ifade edilmesine yönelik bir diğer bulgudur.

4.1.16. Sivas Türkülerinde "Sorumluluk" Değeri ile İlgili Bulgular

"Sorumluluk" değeri bireylerin kendi eylem ve kararlarından, bu eylem ve kararların sonuçlarından haberdar olmaları ve bu sonuçlara karşı duydukları yükümlülüklerdir. "Sorumluluk" değeri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir değerdir. Bu değer bireylerin kendi yaşamlarını yönetme becerisini geliştirir. Kişi, sorumluluk alarak kendi hedeflerine ulaşmada daha etkili olabilir. "Sorumluluk" değeri toplumda olumlu bir değişim yaratma gücüne sahiptir. Bireyler toplumsal sorunlara duyarlılık göstererek ve bu sorunlarla ilgili sorumluluk alarak topluma katkıda bulunabilirler. Bu değer aynı zamanda başkalarının ihtiyaçlarını ve duygularını anlama yeteneği ile de bağlantılıdır. Sorumlu bireyler, çevrelerindeki insanlara karşı duyarlı olurlar. Kendine ve çevresine yönelik sorumluluklarını eksiksiz ve zamanında yerine getirmeyi; his, düşünce ve davranışlarının sonuçlarını kabullenmeyi içerir (MEB, 2024a, s. 87).

İncelenen türkülerde sorumluluk değeri, insan ilişkilerinin getirdiği sorumluluk ve üstlenilen görevlerin yerine getirilmesindeki sorumluluk gibi farklı şekillerde ele alınmıştır.

"Sorumluluk" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 21'de belirtilmiştir.

Tablo 21.
Sivas Türkülerinde Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
303	1
428	1
589	1
740	2
Toplam	5

Tablo 21 incelendiğinde 4 türküde "sorumluluk" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Sorumluluk" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "740" (*f* 2), "303" (*f* 1), "428" (f 1), "589" (*f* 1)'dur. 4 türkü içerisinde "sorumluluk" değerinin sıklığı 5 (*f* 5) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "sorumluluk" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 589 olan "Çekin Halay Dizilsin" isimli türküde sorumluluk değeri ile ilgili ifadeler türkünün yedinci bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde yer alan "Sana bir nişan versem, koynunda taşır mısın" ifadesi, verilen nişanın bir sorumluluk ve taahhüt gerektirdiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda bu ifade de ikili ilişkilerin de sorumluluk getirdiği anlamı çıkarılabilir. Bu ifadeden yola çıkarak kişiye bir sorumluluk yüklendiği ve bu açıdan bakıldığında sorumluluk değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

"Gemici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Sana bir nişan versem
Koynunda taşır mısın" (Rep. No.:589)

TRT THM rep. no. 740 olan"Koyun Seni Güde Güde Getirdim" isimli türkünün ilk bölümünde yer alan yer alan "koyun seni güde güde getirdim, getirdim de ağ kuzuna yetirdim" ifadesi bir sorumluluğu dile getirmektedir. Kişinin bakmakla yükümlü olduğu hayvana karşı getirdiği sorumluluk ifade edilmektedir. "Koyun seni salamadım çayıra" ifadesinden ise yine hayvana karşı olan bir sorumluluğun yerine getirilemediğini anlamaktayız. Türkünün genelinde ise kişinin yerine getiremediği sorumlulukları karşısındaki hüznü yansıtılmaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak "sorumluluk" değerine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

"Koyun seni güde güde getirdim
Getirdim de ağ kuzuna yetirdim" (birinci bölüm)
"Koyun seni salamadım çayıra
Ayaklarım değmez oldu bayıra" (ikinci bölüm) (Rep. No.:740)

TRT THM rep. no. 428 olan “Köprüye Varınca -Kızılırmak-” isimli türkünün son bölümünde sorumluluk değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. “Anası der ben kızımı verememem” ifadesi, annenin çocuk üzerindeki koruyucu ve sahip çıkan tutumunu dile getirmektedir. “Babası der ben sözümden dönemem” ifadesi ile verilen sözün ve o söze bağlı kalmanın sorumluluğu işaret edilmektedir. Anne ve babanın çocukları ile ilgili aldıkları kararlar ve verdikleri sözler, sorumluluklarının bir göstergesidir. Aile bireylerinin sorumlulukları ve tutumları bu ifadelerde ön plana çıkmaktadır.

“Anası der ben kızımı verememem
Babası der ben sözümden dönemem” (Rep. No.: 428)

Sivas türkülerinde bireylerin üstlendikleri görevlerin yerine getirilmesine yönelik çabaları dile getirilmektedir. Kişinin verdiği sözlere karşı sorumluluk hissetmesi de türkülerde “sorumluluk” değerine yönelik olan ifadelerdendir.

4.1.17. Sivas Türkülerinde “Tasarruf” Değeri ile İlgili Bulgular

Maddi kaynakların etkin yönetimi, bireylerin ve toplumların sürdürülebilir bir ekonomik gelecek inşa etmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Tasarruf değeri TYMM’de “Maddi kaynakları planlı ve kontrollü harcamayı, israftan kaçınmayı, tutumlu olmayı, birikim yapmayı, sahip olduklarının değerini bilmeyi ve bilinçli tüketici olmayı kapsar” (MEB, 2024a, s.88) şeklinde ifade edilmektedir. İncelenen Sivas türkülerinde tasarruf değerine yönelik bulguya rastlanılmamıştır.

4.1.18. Sivas Türkülerinde “Temizlik” Değeri ile İlgili Bulgular

“Temizlik” değeri, bireylerin ve toplumların yaşam kalitesini doğrudan etkileyen önemli bir kavramdır. Değerler eğitimi açısından temizlik hem fiziksel hem de ruhsal yönü olan bir olgudur. Temizlik, bireylerin sağlığını korumak için gereklidir. Temizlik değerine verilen önem bireylerin ahlaki ve sosyal değerlerini de yansıtır. Temiz bir ortamda yaşamak; bireylerde sorumluluk, disiplin ve saygı gibi değerlerin gelişmesine katkı sağlar. Temizlik

eğitimi, çevre bilincinin de yerleşmesine yardımcı olur. TYMM'de bireyin kişisel hijyen ve bakımına özen göstermesi hem kendisine hem de çevresine saygı duyması, yaşadığı alanın ve çevrenin temizliğine dikkat etmesi ile toplumun genel yaşam standardına ve sürdürülebilirliğine katkıda bulunması gerektiği ifade edilmektedir (MEB, 2024a, s. 89).

"Temizlik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 22'de belirtilmiştir.

Tablo 22.
Sivas Türkülerinde Temizlik Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık *(f)*
256	2
303	1
836	1
Toplam	4

Tablo 22 incelendiğinde 3 türküde "temizlik" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Temizlik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "256" (*f* 2), "303" (*f* 1), "836" (*f* 1)'dır. 3 türkü içerisinde "temizlik" değerinin sıklığı 4 (*f* 4) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "temizlik" değerine yönelik örnek ifadeler ve yorumlar yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 303 "Aşağıdan Gelir Eli Develi" isimli türkünün üçüncü bölümünde temizliğe vurgu yapılmaktadır. "Topla fistanını toz olur gelin" ifadesinde kıyafetin tozlanmamasına temiz kalmasına dikkat çekilmektedir.

"Aşağıdan gelir hozalı gelin
Topla fistanını toz olur gelin" (Rep. No.:303)

TRT THM rep. no. 256 olan "İpek Mendil Dane Dane" isimli türkü kaybedilen bir kişinin arkasından yakılan bir ağıttır. Bu türkünün ilk bölümünde iki temizlik vurgusu yapılmaktadır. Birincisi bir nesnenin temizliği iken ikincisi İslam dinini temsil eden cenaze

yıkama ile birlikte temizlenmeyi dile getirmektedir. İslam inancında hem fiziksel olarak hem ruhsal olarak temizlik büyük öneme sahiptir. Cenaze yıkanması, vefat eden kişiye karşı gösterilen saygının vefatından sonra da devam ettiğini göstermektedir.

"İpek mendil dane dane
Yudular serdiler güne ana
Ana Celal'i yudular
Başucunda döne döne (celal oy oy)"(Rep. No.:256)

TRT THM rep. no. 836 olan "Pınardan Dudu geçti" isimli türkünün ilk bölümünde yer alan "Elini yudu geçti" ifadesi "temizlik" değerine yönelik vurgu olarak ele alınmıştır. Pınarın suyu ile elin yıkanması temizlenme eylemini dile getirmektedir. Pınardan akan su, temiz suyu ifade etmektedir. Elin yıkanması ise bu temizliğin somut bir göstergesidir.

"Pınardan dudu geçti
Elini yudu geçti" (Rep. No.: 836)

Sivas türkülerinde "temizlik" değerine yönelik ifadelerin doğrudan verildiği görülmektedir. Genel olarak bireysel temizlik ifadelerde yer almaktadır.

4.1.19. Sivas Türkülerinde "Vatanseverlik" Değeri ile İlgili Bulgular

"Vatanseverlik", bireylerin kendi ülkelerine duyduğu derin sevgi, bağlılık ve sadakati ifade eden bir değerdir. Bu değer genellikle bireylerin ulusal kimlikleri, kültürel mirasları ve toplumsal dayanışmaları ile ilişkilendirilir. "Vatanseverlik" sadece coşku ve duygusal bir bağ değil, aynı zamanda bireylerin ülke için fedakârlık yapmasını, ulusal değerlere sahip çıkmasını ve toplumun refahı için çalışmaya istekli olmasını içerir. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan değerlerden birisi de "vatanseverlik" değeridir. "Millî, manevi, insani, kültürel değerleri ve ülke varlıklarını korumayı, sevmeyi ve onlara saygı duymayı; bağımsızlığa önem vermeyi, ülkesi için sorumluluk almayı kapsar" (MEB, 2024a, 90) şeklinde tanımlanmaktadır. Vatanseverlik değeri türkülerde aynı zamanda memleket sevgisi ve gurbet vurgusu ile ele alınmaktadır. Memleket sevgisi, kişinin doğup büyüdüğü, kültürel ve sosyal bağlarının güçlü olduğu yer olan memleketine duyduğu bağlılık ve sevgi anlamına

gelir. Bu duygu, bireyin kimliğinin önemli bir parçasını oluşturur ve genellikle toplumsal değerler, gelenekler ve aile bağları ile şekillenir. Gurbet ise kişinin memleketinden uzaklaşması, başka bir yerde yaşamaya başlaması durumunu ifade eder. Kişinin memleketine duyduğu sevgi, genellikle vatanına olan bağlılığını da güçlendirir. Memleket sevgisi ve gurbet, vatanseverlikle iç içe geçmiş kavramlardır.

"Vatanseverlik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 23'te belirtilmiştir.

Tablo 23.
Sivas Türkülerinde Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
272	1
345	1
508	1
1506	2
1822	1
5162	4
Toplam	10

Tablo 23 incelendiğinde 6 türküde "vatanseverlik" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Vatanseverlik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla; "5162"(*f* 4), "1506" (*f* 2), "1822" (*f* 2), "508" (*f* 1), "272" (*f* 1), "345" (*f* 1)'tir. 6 türkü içerisinde "vatanseverlik" değerinin sıklığı 10 (*f* 10) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "vatanseverlik" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 1506 olan "Gelin Ağlayalım -Ata'ya Ağıt-" türküsü yoğun vatanseverlik duygusu taşıyan bir eser olarak öne çıkmaktadır. Türkünün ilk bölümünde yer alan "Gelin ağlayalım yurdu sevenler / bizi vareyleyen Atamız göçtü" ifadeleri, hem kaybın yasını tutma hem de vatansever bir birlikteliği ifade etme amacını taşımaktadır. Bu sözler, Atatürk'ün

Türk milletine olan katkılarını ve vatan için yaptıklarını anarak, onun yokluğunun yarattığı boşluğu dile getirmektedir. “Yurdu sevenler” ifadesi, vatanı seven tüm bireyleri bir araya getirerek ortak bir acının paylaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca “Bizi vareyleyen Atamız” ifadesi, Atatürk'ün Türk milletinin varoluşundaki rolünü ve millî bilinç oluşturmadaki etkisini öne çıkarmaktadır.

“Gelin ağlayalım yurdu sevenler
Bizi vareyleyen Atamız göçtü” (birinci bölüm) (Rep. No.: 1506)

TRT THM rep. no. 1822 olan “Sarardım Ben Sarardım” isimli türküde gurbete giden kişinin memleketine olan hasreti dile getirilmektedir. Türküde yer alan “Açtım’ola şu Sivas’ın gülü yaprağı” ifadesi, kişinin Sivas şehrinin doğal güzelliklerine olan sevgi ve özlemini yansıtmaktadır. Bu türküde memlekete olan hasret kişinin toprağına ve kültürüne duyduğu sevgi ve bağlılığı göstermektedir.

“Açtım’ola şu Sivas’ın gülü yaprağı
Çekti bizi şu yerlerin suyu toprağı” (Rep. No.: 1822)

TRT THM rep. no. 272 olan “Karlı Dağlar Karanlığın Bastı Mı” isimli türküde vatanı temsil eden unsurlara atıf yapılmaktadır. Vatanı temsil eden ögelere karşı duyulan derin sevgi, vatanseverlik olarak ele alınmaktadır. Bu türküde askere olan derin bir sevgi ve bağlılık dile getirilmiştir. “Allah şu askere ömürler vere” ifadesi, askere olan sevgi ve desteği dile getirmektedir. Bu ifadeler askerin hayatına ve görevine duyulan saygıyı gösterirken, bu kişinin vatanı koruma amacıyla yaptığı fedakarlığı da hatırlatmaktadır. Askerin, vatanın bekası için gösterdiği çaba ve cesaret, toplumda büyük bir değer olarak kabul edilir. Bu türküde yer alan ifadeler askerlerin fedakarlığı, milletin birliği, vatan sevgisi ile ilişkilendirilebilir.

“Allah şu askere ömürler vere oy oy
Tezkeresin alıp geriye döne” (Rep. No.: 272)

Sivas türkülerinde “vatanseverlik” değerine yönelik ifadelerin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Gurbet kavramının yanı sıra vatana ait unsurlara olan sevgi ve Ata’ya olan sevgi türkülerde dile getirilmiştir. Tüm bunlar “vatanseverlik” değeri ile ilişkilendirilmiştir.

4.1.20. Sivas Türkülerinde "Yardımseverlik" Değeri ile İlgili Bulgular

"Yardımseverlik", insanlar arasında dayanışmayı ve birlikteliği güçlendiren temel bir değerdir. Yardımseverlik, insanların birbirine destek olma, zor zamanlarda dayanışma gösterme ve ihtiyaç sahiplerine yardım etme eğilimidir. Bu değer, toplumların sosyal yapısını güçlendirir ve bireyler arasında güven, sevgi ve empati gibi önemli duyguların gelişmesine katkı sağlar. Yardımseverlik, sadece maddi yardımlarla sınırlı değildir; aynı zamanda duygusal destek, zaman ayırma ve bilgi paylaşma gibi manevi yardımları da kapsar. Bir kişinin yaşadığı zorluklar karşısında ona el uzatmak, onun yalnız olmadığını hissettirmek, toplumsal bağları güçlendirmek açısından önemlidir. Bu bağlamda yardımseverlik, bireylerin birbirine kenetlenmesine ve toplumun daha dayanışmacı bir yapıya bürünmesine olanak tanır.

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan değerlerden biri de "yardımseverlik" değeridir. "Yardımseverlik" değeri, insanlara ve diğer canlılara karşı duyarlı olmayı, onlara karşı sevgi ve merhamet duygularını barındırmayı gerektirir. Cömertlik, dayanışma, fedakârlık ve iyilikseverlik gibi değerleri içerir (MEB, 2024a, s. 91). Sivas türkülerinde "yardımseverlik değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir.

"Yardımseverlik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı Tablo 24'te belirtilmiştir.

Tablo 24.
Sivas Türkülerinde Yardımseverlik Değeri ile İlgili Bulgular

TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
359	1
1172	1
1581	2
3046	1
Toplam	5

Tablo 24 incelendiğinde 4 türküde "yardımseverlik" değerine yönelik ifadelerin olduğu görülmektedir. "Yardımseverlik" değerine yönelik ifadelerin tespit edildiği Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı sırasıyla;"1581" (*f* 2), "359" (*f 1*), "1172" (*f* 1), "3046" (*f* 1)'dır. 4 türkü içerisinde "yardımseverlik" değerinin sıklığı 5 (*f* 5) olarak tespit edilmiştir.

Aşağıda türkülerin içerisinde yer alan "yardımseverlik" değerine yönelik örnek ifadeler ve bu ifadelerin yorumları yer almaktadır.

TRT THM rep. no. 1581 olan "Gine Gam Yükünün Kervanı Geldi" isimli türkünün birinci ve ikinci bölümünde geçen "Çekemem bu derdi yavrum bölek seninle" ifadesi bir yardım arayışını dile getirmektedir ve bu ifade türküde iki ayrı bölümde geçmektedir. Bu yüzden sıklık değeri 2 (*f* 2) olarak belirlenmiştir. Bu dizeler "yardımseverlik" değerini çağrıştıran ifadeler olarak görülmüştür.

"Yine gam yükünün kervanı geldi
Çekemem bu derdi de yavrum bölek seninle" (birinci bölüm) (Rep. No.:1581)

TRT THM rep. no. 1172 olan "Kahpe Felek Şaşırttırdı Yolumu" isimli türkünün son bölümünde geçen aşağıdaki ifadelerde de yine bir yardım arayışı vardır. Kişinin komşularından yardım istediği, çocuklarını onlara emanet ettiği görülmektedir. Bu ifadeleri dile getiren kişi, komşularına güvenerek çocuklarını onlara emanet etmektedir. Bu durum, bireyin yalnızlığını ve çaresizliğini vurgularken, toplumsal dayanışmanın ve komşuluk ilişkilerinin önemine de dikkat çeker.

"Komşularım yavrum size emanet
Süremez çiftimi küçüktür gayet
Bir can için kime edeyim minnet" (Rep. No.:1172)

TRT THM rep. no. 359 olan "Baba Bugün Ter Sinemi Çürüttü" isimli türkünün son bölümünde yer alan ifadeler yardımseverlik değeri ile ilişkilendirilmiştir.

"Gel suyunu burdan al
Yorulma çaya gelin" (Rep. No.:359)

Sivas türkülerinde tespit edilen ifadelerde genellikle bir yardım isteğinin dile getirildiği görülmektedir. Bu ifadeler "yardımseverlik" değerine yönelik ifadeler olarak ele alınmıştır.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemi ile İlgili Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, *"Sivas türkülerinde hangi atasözleri ne sıklıkta kullanılmaktadır?"* sorusuyla ifade edilmiştir. İncelenen türkülerde atasözlerinin yer almadığı tespit edilmiştir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi ile İlgili Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi, *"Sivas türkülerinde hangi deyimler ne sıklıkta kullanılmaktadır?"* şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 25'te deyimler, deyimlerin yer aldığı Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı belirtilmiştir.

Tablo 25.
Sivas Türkülerinde Yer Alan Deyimler ile İlgili Bulgular

Sıra.	Deyim	TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
1	Ah et-	1506	1
2	Akıp git-	269	1
3	Aklına düş-	308, 215	2
4	Aklından çık-	595	1
5	Aklını başından al-	568, 1680	2
6	Aklını şaşır-	223	1
7	Alnına yazılmış ol-	836	1
8	Ayrı düş-	297	1
9	Bağrı demire dön-	999	1
10	Bağrına taş bas-	0396	1
11	Bağrını del-	1735, 344	2
12	Başına bela ol-	297	1
13	Başına bela al-	244	1
14	Beli bükül-	428	1
15	Belini bük-	1680, 1431	2
16	Bir çift sözü ol-	856	1
17	Bir hâl ol-	568	1
18	Boyun eğ-	589	1
19	Burnu havada ol-	303	1

20	Buz bağla-	324	1
21	Cana kıy-	443, 587	2
22	Ciğeri dağlan-	402	1
23	Ciğerini dağla-	826	1
24	Çaresiz kal-	1581	1
25	Deli divane ol-(divane olmak)	538	1
26	Dem sür-	244	1
27	Derde düş-	3046	1
28	Derde katlan-	349, 1166, 1234, 697	4
29	Derde sal-	740	1
30	Derdine düş-	1020, 19	2
31	Derdini çek-	919	1
32	Dili var-	477	1
33	Elden git-	1135	1
34	Geçit ver-	324	1
35	Göresi gel-	332	1
36	Gözü kör olsun	819	1
37	Haber al-	244, 1146	2
38	Haber gel-	512	1
39	Haber sor-	244	1
40	(Hâli) harap ol-	512	1
41	Haber ver-	344	1
42	Hasret kal-	402	1
43	Hasretine yan-	244	1
44	Hatırını say-	595	1
45	Huy tut-	308	1
46	İçi yan-	331	1
47	İşi gücü bırak-	305	1
48	(Gözleri) kan ağla-	246	1
49	Kan ağla-	1506	2
50	Kanına gir-	428	1
51	Karalar bağla-	136	1
52	Kaş yık-	269	1
53	Kısmetine düş-	498	1
54	Kul ol-	1735	1
55	Kurban olayım	774,301, 967, 104	5
56	Kül et-	345	1
57	Meyil düşür-	45	1
58	Murada er-	244	1
59	Naçar kal-	349	1
60	Sararıp sol-	568	1
61	Selama dur-	589	1
62	Selamı kes-	587	1
63	Sevdaya dal-	909	1
64	Sır ver-	250	1
65	Sıtma bağla-	547	1
66	Sıtma tut-	547	1
67	Söz ol-	303, 315	2
68	Sözünden dön-	428	1

69	Sözünü sakın-	440	1
70	Tuzağa düş-	686	2
71	Uğruna baş ver-	440	1
72	Uğruna can ver-	440	1
73	Umudunu kes-	76, 9	2
74	Uykuya dal-	498	1
75	Yan gel-	19	1
76	Yar ol-	292	1
77	Yemeden içmeden kesil-	203	1
78	Yol al-	305	1
79	Yol gözle-	953	1
80	Yola gel-	0396	1
81	Yolundan geri kal-	589	1
82	Yüreği tutuş-	396	1
83	Yüreğine dert ol-	512, 740	4
84	Yüz çevir-	440	1
85	Yüzüne gül-	292	1
86	Zapt et-	5162	1
87	Ziyan ol-	104	1
Toplam			106

Tablo 25 incelendiğinde Sivas türkülerinde toplam 87 farklı deyimin yer aldığı belirlenmiştir. Türkülerde 87 deyimin sıklığı 106 (*f* 106) olarak tespit edilmiştir. Türkülerde sıklığı en fazla olan deyimler sırasıyla şöyledir; "Kurban olmak" (*f* 5), "Derde katlanmak" (*f* 4), "Yüreğine dert olmak" (f 4), "Aklını başından almak" (*f* 2), "Bağrını delmek" (*f* 2), "Belini bükmek" (*f* 2), "Cana kıymak" (*f* 2), "Derdine düşmek" (*f* 2), "Haber almak" (*f* 2), "Kan ağlamak" (*f* 2), "Sıtma tutmak" (*f* 2), "Tuzağa düşmek" (*f* 2), "Umudunu kesmek" (*f* 2). 87 türkü içerisinde tespit edilen deyimlerin sıklığı 106 (*f* 106)'dır.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi ile İlgili Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi *"Sivas türkülerinde hangi ikilemeler ne sıklıkta kullanılmaktadır?"* sorusuyla ifade edilmiştir. Bu alt probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26'da ikilemeler, ikilemelerin yer aldığı Sivas türkülerinin repertuvar numarası ve sıklığı belirtilmiştir.

Tablo 26.
Sivas Türkülerinde Yer Alan İkilemeler ile İlgili Bulgular

Sıra.	İkileme	TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
1	Aman aman	246, 449, 1135	6
2	Amanlı amanlı	449	1
3	Anan baban	538	1
4	Anam anam	359	3
5	Ardı sıra	3909	1
6	Ata ata	748	1
7	Baştan aşa	603	1
8	Baştan başa	603, 324	2
9	Bazı bazı	269	1
10	Beni beni	0396	2
11	Boy boya	508, 76	2
12	Bozuk bozuk	477	5
13	Bölük bölük	1735, 508, 76	3
14	Çatma çatma	589	1
15	Cıvıl cıvıl	589	1
16	Civil civil	650	1
17	Çırpını çırpını	345	1
18	Dağlar dağlar	247	3
19	Damdan dama	626	1
20	Dane dane	256	1
21	Derin derin	909	1
22	Dertli dertli	784	1
23	Dilin dişin	3914, 290	2
24	Dolanı dolanı	279	1
25	Dost dost	440	1
26	Dosta düşmana	1732	1
27	Doya doya	309	1
28	Döne döne	256	1
29	Dumanlı dumanlı	449	2
30	Düzüm düzüm	297	1
31	Eğlen eğlen	9	4
32	El ele	508, 76	2
33	Ellere ellere	1431	1
34	Elvan elvan	331	1
35	Emzik emzik	223	1
36	Eylenin eylenin	301	2
37	Ezim ezim	512	1
38	Ey ey	344	3
39	Gah gah	626	3
40	Gece gündüz	244	1
41	Gel gel	308, 224, 383	4
42	Gelin gelin	909, 308	10
43	Geliver geliver	1732	2
44	Genci ihtiyar	1506	2
45	Geriye geriye	324	1

46	Güde güde	740	1
47	Gül gül	308	1
48	Gülüm gülüm	9	1
49	Gümanlıyım gümanlı	396	1
50	Gümenli gümenli	449	1
51	Haydi haydi	104	2
52	Hâlin hatırın	336	1
53	Hışır hışır	555	1
54	Horlayı horlayı	544	1
55	İnce mince	1719	1
56	İşi gücü	305	1
57	İşin gücün	104	1
58	Kendi kendine	437	4
59	Kımır kımır	589	1
60	Konu komşu	402	1
61	Koyun kuzu	919	1
62	Köşe köşe	650	1
63	Kuğul kuğul	589	1
64	Laleler laleler	1020	12
65	Laleli sünbüllü	512	1
66	Nereye nereye	324, 1680	2
67	Nenni nenni	290	2
68	Oylum oylum	210	1
69	Oymak oymak	210	1
70	Oy oy	272, 345, 256, 748,	25
71	Öksüz yetim	1506	2
72	Öte öte	748	1
73	Parça parça	1172	1
74	Pare pare	383	1
75	Parlayı parlayı	544	1
76	Pili pili	626	5
77	Piligah piligah	626	2
78	Şorlayı şorlayı	544	1
79	Taştan taşa	324	1
80	Tavralı tavralı	589	1
81	Tel tel	450	2
82	Tuta tuta	748	1
83	Vah vah	508, 1135	7
84	Vay vay	359, 508	5
85	Yana yana	203	5
86	Yane yane	667	1
87	Yar yar	547, 277, 45, 359	17
88	Yaşa yaşa	5162	1
89	Yavri yavri	246, 19	8
90	Yemenli yemenli	449	1
91	Yeni yeni	437	1
92	Yite yite	748	1
93	Zarı zarı	953, 826	2
94	Zorlayı zorlayı	544	1
Toplam			223

Tablo 26 incelendiğinde Sivas türkülerinde toplam 94 farklı ikilemenin yer aldığı görülmektedir. Türkülerde 94 ikilemenin sıklığının 223 (*f* 223) olduğu tespit edilmiştir. Türkülerde sıklığı en fazla olan ikilemeler sırasıyla şöyledir; "yar yar" (*f* 17), "laleler laleler" (*f* 12), "gelin gelin" (*f* 10), "aman aman" (*f* 6)'dır. Tespit edilen ikilemeler çeşitlilik göstermektedir. Aynı kelimenin tekrarı (anam anam, yane yane, tuta tuta, vay vay…); yansıma sözcüklerin tekrarı (şorlayı şorlayı, civil civil, hışır hışır…) yakın anlamlı veya birbiriyle ilişkili sözcüklerin tekrarı (işin gücün, koyun kuzu, anan baban, öksüz yetim…); zıt anlamlı kelimelerin tekrarı (dost düşman) ile oluşturulan ikilemeler bu çeşitliliğe örnek olarak verilebilir. 94 türkü içerisinde tespit edilen deyimlerin sıklığı 223 (*f* 223)'tür.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemi ile İlgili Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi, *"Sivas türkülerinde hangi kalıp sözler ne sıklıkta kullanılmaktadır?"* sorusuyla ifade edilmiştir. Kalıp sözlerin tespitinde Doğan Aksan'a ait "Türkçenin Sözvarlığı" isimli kitaptan, Hürriyet Gökdayı'nın "Türkçede Kalıp Sözler" isimli çalışmasından ve Tuna Uysal tarafından 2021 yılında hazırlanan "Türkiye Türkçesindeki Kalıplaşmış İfadelerin Kültür Dil Bilimi Açısından İncelenmesi" isimli doktora tezinden faydalanılmıştır. Bu alt probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27'de kalıp sözler, kalıp sözlerin yer aldığı türkülerin repertuvar numarası ve sıklığı belirtilmiştir.

Tablo 27.
Sivas Türkülerinde Yer Alan Kalıp Sözler ile İlgili Bulgular

Sıra.	Kalıp Söz	TRT THM Rep. No.	Sıklık (*f*)
1	Allah da seni yaksın	215	1
2	Allah şu askere ömürler vere	272	1
3	Anan baban hayrına	538	1
4	Ahdettim	394	1
5	Başıma almışım cümle belayı	244	1
6	Bahtım kara	19	1
7	Belki seni bana yazar	309	4
8	Binler yaşa	5162	1

9	Bir güzelin uğruna	437	1
10	Bir tanem	498	3
11	Bu derde kim katlanır	697	1
12	Çok yaşasın bin yaşasın	5162	3
13	Dilerim Allahtan gül benzin sola	0396	1
14	Doğurmaz olaydın	0396	1
15	Dünyada ettiğini ahrette çeker misin	210	1
16	El aman	1506	3
17	Elbet	303	1
18	Kesilsin elin dili	820	1
19	Eller ne derse desin	277	1
20	Esirgesin yaradan	315	1
21	Felek bildiğini işler	826	1
22	Görüşelim	324	1
23	Gözümün nuru	589	1
24	Güzeller şahı	543	1
25	Hâlin hatırın sorayım	336	1
26	Haydi de	308, 437, 3914	12
27	Haydi de haydi	498	3
28	Kara gözlüm	1431, 136	5
29	Kısmetim	498	1
30	Kıyma bana	538	1
31	Kömür gözlüm	909, 3914	2
32	Mevlam alnıma yazmış	836	1
33	Nasıl	428	1
34	Nazlı yar	595, 344, 383	3
35	Nereye	1680, 1020	13
36	Nerden	1825, 314	2
37	Ne derler	607	1
38	Neyleyim	755	1
39	Nolur	104, 345	9
40	Ne olur	272	4
41	Sana neler dedi	603	1
42	Selam götür	301	1
43	Selam söylen	345	1
44	Seni beni yaradanın aşkına	104	1
45	Şen olsun	319	1
46	Şirin dillerin	336	1
47	Taş taşı	394	1
48	Tatlı şirin sözlerin	3907	1
49	Uçan kuştan haber almak	1146	1
50	Vermem seni ellere	396	1
51	Yaradan'ın aşkına	309	4
52	Yemin ettim	394	1
Toplam			108

Tablo 27 incelendiğinde Sivas türkülerinde toplam 52 farklı kalıp sözün (ilişki sözleri) yer aldığı görülmektedir. 52 türkü içerisinde tespit edilen kalıp sözlerin (ilişki sözleri) sıklığı 108 (*f* 108)'dir. Türkülerde sıklığı en fazla olan kalıp sözler sırasıyla şöyledir; "nereye" (*f* 13), "haydi de" (*f* 12), "nolur" (*f* 9), "belki seni bana yazar" (*f* 4), "ne olur" (*f* 4), "nazlı yar" (*f* 3)'dır.

BÖLÜM V

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Türküler, Türk milletinin köklü kültürel mirasının bir parçasıdır. İnsanlar aşk, özlem, sevinç, hüzün gibi birçok insani duygunun yanı sıra toplumsal olaylar, savaş, göç, gurbet, ölüm gibi daha pek çok konuyu türkülerde ve ağıtlarda işlemiştir. Türkülerin sözlerine bakarak Türk toplumunun duyguları, tarihi, kültürü, dili, değerleri, inancı, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi edinebiliriz. Türküler tüm bunları nesilden nesile aktaran önemli bir araçtır. Toplumsal belleği güçlendirici bir role sahiptir. Sözleri genellikle derin anlamlar içerir ve halkın sanatsal ifadesinin örneklerini sunar.

Türküler bünyesinde Türk toplumuna ait birçok değeri barındırmaktadır ve Türk dilinin özgün ve yerel kullanımlarına örnekler sunmaktadır.

Bu çalışmada, TRT Türk halk müziği repertuvarında bulunan ve Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen (101 kırık hava, 17 uzun hava) Sivas türküleri, içerisinde barındırdıkları değerler ve söz varlığı açısından incelenmiştir. Değerlerin tespitinde analiz çerçevesini 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan yirmi değer oluşturmaktadır. Bu yirmi değerin türkülerde nasıl ve ne sıklıkta işlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkülerde tespit edilen değerlerin genel bir çerçevesini çizebilmek adına değerlere yönelik sıklık tablosu oluşturulmuş ve tespit edilen değerler alıntılar ile örneklendirilmiştir.

Araştırmanın söz varlığı bölümünde türküler içerisinde yer alan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözler (ilişki sözleri) tespit edilmiştir. Tespit edilen söz varlığı unsurları alfabetik olarak sıralanmış, tespit edildiği türkünün repertuvar numarası ve tespit edilen söz varlığının sıklığına yönelik tablolar oluşturulmuştur.

TRT Türk halk müziği repertuvarında bulunan ve Muzaffer Sarısözen tarafından derlenen 118 türküde, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan yirmi değerden on yedisinin yer aldığı, üç değerin ise türkülerde yer almadığı tespit edilmiştir. Türkülerde; "adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, özgürlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik" değerleri yer almaktadır. "Mütevazılık, sağlıklı yaşam ve tasarruf" değerlerine yönelik ifadeler yer almamaktadır. İncelenen 118 Sivas türküsünde tespit edilen 17 değerin sıklığı 368 (*f* 368) olarak belirlenmiştir Türkülerde işlenen değerler ve bu değerlere ait sıklık bilgisi şu şekildedir:

1. Sivas türkülerinde en çok tespit edilen değer 164 sıklık ile "sevgi" (*f* 164) değeridir. Türkülerde sevgi değerinin ilahi aşk, aileye duyulan sevgi, karşı cinse duyulan sevgi, hayvan sevgisi olarak çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Sevgi değerine yönelik ifadeler toplam 89 türküde bulunmaktadır. Sevgi değeri türkülerde en çok işlenen değerlerden biridir.

2. "Estetik" değeri 84 (*f* 84) sıklık ile türkülerde en çok yer alan ikinci değerdir. Türkülerde estetik değeri daha çok "güzel" kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bireylerin güzellik algısının benzetmeler yoluyla dile getirildiği görülmüştür. Estetik değerine yönelik ifadeler toplam 57 türküde tespit edilmiştir.

3. "Merhamet" değerine yönelik ifadelerin sıklığı 22 (*f* 22) olarak tespit edilmiştir. Merhamet değeri toplam 16 türküde işlenmiştir. Bir kişinin karşısındaki insanın içinde bulunduğu duruma yönelik hissettiği duygular, merhamet değerine ilişkin ifadeler olarak ele alınmıştır. Sadece insanlara değil aynı zamanda hayvanlara karşı olan merhamet de türkülerde işlenmiştir.

4. “Çalışkanlık” değeri türkülerde yapılan işlerin dile getirilmesi ile ifade edilmiştir. Kişilerin yaptıkları işler karşısında verdikleri emek dile getirilmiştir. Çalışkanlık değerine yönelik ifadelerin yer aldığı toplam 9 türkü tespit edilmiştir. Bu türkülerde çalışkanlık değerinin sıklığı 14 (*f* 14) olarak belirlenmiştir.

5. “Sabır” değerine yönelik ifadelerin yer aldığı toplam 12 türkü tespit edilmiştir. Bu 12 türküde sabır değerinin sıklığı 12 (*f* 12)’dir. Türkülerde sabır değerine genellikle beklemenin insan üzerindeki etkisini dile getiren ifadelerde yer verilmektedir. Türkülerde sabır değeri, kişi için önem verdiği bir şeyi ya da birini beklemek olarak anlamlandırılmıştır.

6. “Mahremiyet” değerine yönelik ifadelerin yer aldığı toplam 10 türkü tespit edilmiştir. Mahremiyet değerinin türkülerde sıklığı 12 (*f* 12) olarak belirlenmiştir.

7. “Dostluk” değerine yönelik ifadelerin yer aldığı 7 türkü tespit edilmiştir. Tespit edilen türkülerde dostluk değerinin sıklığı 11 (*f* 11) olarak belirlenmiştir. Dostluk değerinin işlendiği türkülerde dosta olan sevgiyi dile getiren ifadeler bulunmaktadır. Aynı zamanda dosttan ayrı düşmenin bireye hissettirdiği üzüntü de türkülerde ifade edilmiştir.

8. “Adalet” değerinin türkülerde genellikle bireylerin yaptığı eylemlerin karşılığını iyi ya da kötü almasını dileyen ifadeler ile işlendiği görülmektedir. Adalet değeri ile ilgili ifadelerin olduğu toplam 6 türkü tespit edilmiştir. Bu türkülerde adalet değerine yönelik ifadelerin sıklığı 6 (*f* 6) olarak belirlenmiştir.

9. “Vatanseverlik” değerine yönelik ifadelerin yer aldığı toplam 6 türkü tespit edilmiştir. Tespit edilen türkülerde vatanseverlik değerine yönelik ifadelerin sıklığı 10 (*f* 10)’dur. Vatanseverlik ile ilgili ifadeler dolaylı olarak vatana ait unsurlara karşı sevginin dile getirilmesi şeklinde türkülerde yer almaktadır. Memleket sevgisi, gurbet kavramının dile getirilmesi de türkülerde vatanseverlik değerine yönelik ifadeler olarak ele alınmıştır.

10. “Duyarlılık” değerine yönelik ifadeler 3 türküde tespit edilmiştir. Tespit edilen 3 türküde duyarlılık değerinin sıklığı 5 (f 5) olarak belirlenmiştir. Duyarlılık türkülerde kişilerin çevresindeki insanların acılarına karşı olan hassasiyetleri ile dile getirilmiştir.

11. “Saygı” değerine yönelik ifadeler 5 türküde toplam 5 (f 5) kez işlenmiştir. Saygı değerinin sevilen kişiye duyulan davranışın göstergesi olarak işlendiği görülmüştür. Aynı zamanda kişinin karşısındaki insanın duygularına karşı gösterdiği özeni dile getiren ifadeler de bulunmaktadır.

12. “Sorumluluk” değerine yönelik ifadelerin 4 türküde geçtiği tespit edilmiştir. Sorumluluk değerinin türkülerde sıklığı 5 (f 5) olarak tespit edilmiştir. Türkülerde bireye karşı, hayvana karşı, yapılan işe karşı kişinin üzerine düşen sorumluluk dile getirilmektedir.

13. “Yardımseverlik” değeri türkülerde bireylerin karşısındaki kişinin işini kolaylaştırmak için söylediği ifadeler ile dile getirilmiştir. Toplam 4 türküde yardımseverlik değerine yönelik ifadeler tespit edilmiştir. Bu değerin türkülerde sıklığı 5 (f 5)’tir.

14. “Dürüstlük” değeri ile ilgili ifadelerin yer aldığı toplam 3 türkü tespit edilmiştir. Bu türkülerde dürüstlük değerinin sıklığı 4 (f 4) olarak belirlenmiştir.

15. “Temizlik” değerine yönelik ifadelerin yer aldığı 3 türkü tespit edilmiştir. Temizlik değerinin türkülerde sıklığı 4 (f 4)’tür.

16. Türkülerde aile bütünlüğünün bozulması durumunda bireylerin yaşadığı üzüntünün dile getirildiği görülmektedir. Bireyler dağılan aile birliğinin acısını türkülerde işlemiştir. Bu ifadeler “aile bütünlüğü” değerine yönelik ifadeler olarak ele alınmıştır. Aile bütünlüğüne yönelik ifadeler toplam 3 türküde tespit edilmiştir. Bu türkülerde aile bütünlüğü değerinin sıklığı 3 (f 3)’tür.

17. “Özgürlük” değerine yönelik ifadelerin yer aldığı 2 türkü tespit edilmiştir. Bu iki türküde özgürlük değerinin sıklığı 2 (f 2) olarak belirlenmiştir. Türkülerde yer alan özgürlük ifadelerinin hayvanlar üzerinden dile getirildiği görülmüştür.
18. Sivas türkülerinde mütevazılık, sağlıklı yaşam ve tasarruf değerlerine yönelik herhangi bir bulgu bulunmamaktadır.

Alan yazını incelendiğinde türküler üzerine yapılmış çalışmalarda benzer bulgular olduğu tespit edilmiştir. Kızılkaya (2011), hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde türkülerde yer alan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve özdeyişlerin halkın bilinçlenmesinde ve kültürlenmesinde önemli bir rol oynadığını dile getirmiştir. Turhan ve Kova (2012) Neşet Ertaş, Aşık Veysel, Özay Gönlüm ve Aşık Mahsuni Şerif''e ait 17 eseri incelediği çalışmada, eserlerin değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Eserlerde tespit edilen değerler arasında “adalet, dürüstlük, doğruluk, sevgi, saygı” gibi ortak metinde bulunan değerler ve bu değerlerin dışında birçok değer olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, değerler eğitiminde halk müziğinin kullanılabileceği ve bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Serttaş (2012) “Sivas Türkülerinde ‘Sevgili’ Teması” isimli makalesinde TRT THM repertuvarında bulunan Sivas türkülerini incelemiştir. Bu inceleme sonucunda Sivas türkülerinde sevgiliye yönelik türkülerin oldukça fazla olduğunu dile getirmiştir. “Bu türkülerde ‘âşık’; sevgilisinin ‘gül yüzüne, kalem kaşına, tatlı diline, fidan boyuna, kınalı ellerine, yüzüne tel tel dökülen zülüflerine’ vurgundur” (Serttaş, 2012, s.13). A. Aslan (2016) Âşık Şeref Taşlova’ya ait şiirleri incelediği yüksek lisans tezinde şiirlerin “çalışkanlık, dostluk, sevgi, hoşgörü, dürüstlük” gibi birçok değeri barındırdığı sonucuna ulaşmıştır. Dilek (2019), yüksek lisans tezinde Neşet Ertaş’a ait türkülerin “adalet, dostluk, dürüstlük, vatanseverlik, sevgi, saygı, yardımseverlik, öz denetim, sorumluluk ve sabır” gibi değerleri barındırdığını tespit etmiştir. Gökdemir (2019) yüksek lisans tezinde türkülerin, değerlerin kazandırılmasında ve toplumsal çözülmenin engellenmesinde önemli bir rol oynadığını saptamıştır. G. F. Önal, Önal ve Genç (2023) kaynak kişisi Neşet Ertaş olan türküleri incelemiştir. Değerler eğitimi açısından incelenen türkülerde en çok yer alan değerin “sevgi” değeri olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada “sevgi” değerinin yanı sıra

“adalet, sorumluluk, saygı, hoşgörü” gibi birçok değerin türkülerde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlhan (2023a), doktora tezinde TRT THM repertuvarında yer alan türküleri kök değerler açısından incelemiştir. Bu çalışmada değerlerin tespiti için alt tema ve kodlardan oluşan “Türkülerin Değerler Eğitimine Uygunluğu” isimli tarama formu geliştirmiştir. Geliştirilen bu tarama formu on kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) esas alınarak hazırlanmıştır. Çalışmada türkülerde en çok yer alan değerin “sevgi” değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bölgeler içerisinde “sevgi” değerinin en çok işlendiği türkülerin İç Anadolu bölgesine ait olduğu tespit edilmiştir. Türkülerde en az tespit edilen değer “sorumluluk” değeri olmuştur. “Saygı” değerinin hiçbir yörenin türkülerinde tespit edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bizim çalışmamızda ise “saygı” değerine yönelik ifadeler türkülerde tespit edilmiştir. “Sivas” yöresine ait 98 türküde değer tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebinin analiz çerçevesini oluşturan değerlerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda Sivas yöresine ait türkülerde en çok işlenen temanın “sevgi” olduğu sonucunu elde etmiştir. İlhan (2023b) tarafından yapılan Âşık Daimi’ye ait türkülerin değerler açısından incelendiği çalışmada 26 türkü MEB (2018b) tarafından belirlenen 10 kök değer açısından incelenmiştir. İncelenen türkülerde en fazla yer alan değerin “sevgi” değeri olduğu tespit edilmiştir. Yine bu çalışmada “dostluk” değerinin de azımsanmayacak derecede türkülerde dile getirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dursun ve Karagöz Dursun (2023) tarafından Ardahan türkülerinin kök değerler açısından incelendiği çalışmada, incelenen 24 türküden 18’inde “sevgi” değeri tespit edilmiştir. Kurtoğlu (2017) “Aşık Veysel’in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak” isimli çalışmasında Aşık Veysel’e ait 158 şiiri incelemiştir. İncelenen bu şiirlerde en çok yer alan değerin “sevgi” değeri olduğu sonucuna ulaşmıştır. “Sevgi” değerinin yanı sıra incelenen şiirlerde 66 farklı millî veya evrensel değer olduğunu tespit etmiştir. Tespit edilen değerler arasında ortak metinde yer alan “adalet, çalışkanlık, dürüstlük, dostluk, saygı, sabır, tasarruf” gibi değerlerin yanı sıra pek çok değer bulunmaktadır. Sevgi değeri, türkülerde en çok ele alınan değer olması nedeniyle, bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla alan yazınındaki diğer çalışmalar arasında benzerlik bulunmaktadır. Türkülerde Anadolu

insanın “sevgi” değerine verdiği önem ortaya çıkmaktadır. “Sevgi” değerinin yanı sıra Anadolu insanının evrensel ve ulusal değerleri türkü sözlerine yansıttığı görülmektedir.

Elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda Sivas türkülerinin değer açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazınında konu ile ilgili çalışmalarda yer alan ortak sonuç, Türk halk müziğinin değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu, sözlerinde pek çok evrensel ve ulusal değeri barındırdığı yönündedir. Türkçe derslerinde değerler eğitimi ve kültür aktarımı açısından Türk halk müziğinden faydalanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sivas türkülerinde tespit edilen söz varlığı unsurlarına yönelik bulgular şu şekildedir;

1. İncelenen 118 Sivas türküsünde atasözlerinin yer almadığı tespit edilmiştir
2. Sivas türkülerinde 87 farklı deyim tespit edilmiştir. Tespit edilen deyimlerin türkülerde sıklığı 106 (*f* 106)’dır.
3. Sivas türkülerinde 94 farklı ikileme tespit edilmiştir. Tespit edilen ikilemelerin türkülerde sıklığı 223 (*f* 223)’tür.
4. Sivas türkülerinde 52 farklı kalıp söz (ilişki sözleri) tespit edilmiştir. Bu kalıp sözlerin türkülerde sıklığı 108 (*f* 108)’dir.

Karagöz Dursun ve N. Bahşi (2023), Malatya yöresine ait 50 türküyü söz varlığı açısından incelemiştir. Çalışmada geleneksel kültürün türkü sözlerine yansımasının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik “günlük hayat, aşk, sevgili, dış mekân ve coğrafi özellikler, bina, doğa unsurları vs.” gibi başlıkları ifade eden söz varlığı unsurları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda türkülerin bir yöreye ait bilgileri sözlerinde barındırdığı, kültürel ve yöresel izler taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu aynı zamanda kültürün türkülere yansıdığının da bir göstergesidir. Türkülerin derslerde kullanımının kültürel zenginliklerin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynayacağı çalışmada vurgulanmıştır.

T. G. Şahin ve Kayhan (2023) “Neşet Ertaş” türkülerinde yer alan söz varlığı üzerine yapmış oldukları çalışmada sözleri Neşet Ertaş’a ait olan 125 türküyü incelemiştir. Türküler

atasözleri, deyimler, kalıp sözler ve farklı söz varlığı unsurları açısından ele alınmıştır. Türkülerde toplam 9 atasözü, 254 deyim, 116 kalıp söz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkülerin diğer incelenen söz varlığı unsurları açısından da zengin bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda "Neşet Ertaş" türkülerinin Türkçe ve Yabancılara Türkçe derslerinde kültür aktarımını gerçekleştirmek amacıyla kullanılabilir olduğu ifade edilmiştir.

Suyer (2023) "Hikâyeli Türkülerin Söz Varlığı" isimli yüksek lisans tezinde Merdan Güven'e ait "Kırık Sazın Türküsü" adlı eserde yer alan 50 türküyü söz varlığı açısından incelemiştir. Farklı söz varlığı unsurları açısından incelenen türkülerde 2 atasözü ve 93 deyim olduğu tespit edilmiştir. Atasözlerinin az olması bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Kama (2019), Türkülerde deyimler üzerine çalıştığı yüksek lisan tezinde "İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu" bölgesine ait türkülerde yer alan deyimleri tespit etmiştir. 4200 türkü içerisinde 1252 deyim tespit etmiştir. H. Coşkun (2019), Türkülerde yer alan deyimleri tespit etmek amacıyla hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde "Karadeniz, Marmara, Akdeniz ve Ege" bölgelerine ait türküleri incelemiştir. İncelenen türkülerde sözlüklerde yer alan toplam 1320; sözlüklerde yer almayan 609 deyim tespit etmiştir. Bu veriler göz önüne alındığında türkülerin deyimler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir.

D. Yıldırım (2024), hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde türkülerde toplam 47 deyim; 88 ikileme; 7 atasözü tespit etmiştir. Genel olarak bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında atasözlerinin çok fazla kullanılmadığı, deyimlerin kısa ve özlü sözler olmasından kaynaklı atasözlerine oranla türkülerde daha çok kullanıldığı ifade edilmiştir (s.131).

Sarıgül (2024) hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde Malatya türkülerinin ikilemeler, deyimler ve söz varlığı açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu dile getirmiştir (s.326). Tanyıldız (2024), Hatay türkülerinde deyimlerin sıklıkla kullanıldığını, türkülerde kullanılan ikilemelerin ise türkülerin etkisini artırdığını ifade etmiştir.

Öztürk (2019), Ardahan türkülerine yönelik hazırlamış olduğu çalışmada kültürel motifler ve söz varlığı açısından 22 türküyü incelemiştir. Türkülerin yöreye ait kültürel ögeler açısından zengin bir söz varlığına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç doğrultusunda kültürel motiflerin gelecek nesillere aktarılmasında türkülerin kullanımının önemli olduğunu ifade etmiştir.

Türkülerde söz varlığı üzerine yapılan çalışmalarda genellikle türkülerin sözlerinde kültürel ögeler barındırdığı ve gelecek nesillere bu ögelerin aktarımında türkülerin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Bu bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur:

1. Sivas türkülerinde en sık işlenen değerin sevgi ve estetik değeri olduğu belirlenmiştir. Türküler 20 değerden 17'sini sözlerinde barındırmaktadır. Sivas türkülerinin 2024 TYMM'nde yer alan değerlerin büyük çoğunluğunu kapsadığı, değer açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu yüzden bu türküler sınıf düzeylerine göre seçilebilir ve Türkçe derslerinde kullanılabilir.
2. Türküler sadece değer aktarımı olarak değil aynı zamanda öğrencilerin temel dil becerilerinin gelişmesine de katkı sağlamak için kullanılabilir. Temel dil becerileri ile ilgili yapılacak etkinliklerde türküler kullanılarak öğrencilerin derse olan dikkatleri toplanabilir.
3. Türküler temaya giriş etkinliklerinde kullanılabilir.
4. Bu çalışmadan yola çıkarak her il için türkü çalışması yapılabilir ve eğitimde kullanılacak türküler için yöresel bir arşiv oluşturulabilir. Türkülerin derslerde kullanımı ile öğrencilerin ait oldukları kültürü daha iyi tanımaları sağlanabilir.
5. Türkülerde yer alan toplumsal meseleler derslerde tartışılarak öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi geliştirilebilir.

6. Türküler insanların duygularının yansıması olarak ortaya çıkmıştır. İncelenen türkülerde duygular ön plandadır. Bu açıdan bakıldığında türküler üzerine psikolojik ve duygusal açıdan bir araştırma yapılabilir. Yapılacak araştırmada türkülere yansıyan duygular tespit edilerek yöre insanı hakkında bilgi edinilebilir.
7. Türkülerde tespit edilen söz varlığının Türk kültürü ile ilişkisi incelenebilir.
8. Günümüzde sosyal medyada popülaritesi artan Türküler üzerinden, deyimlerin genç kuşaklar tarafından nasıl algılandığı ve kullanıldığı üzerine bir araştırma yapılabilir.
9. Türkülerde kullanılan dil unsurlarının, öğrencilerin dil gelişimine ve kelime dağarcığına olan katkısı üzerine bir çalışma yapılabilir.
10. Türkülerde yer alan söz varlığı unsurlarının kültüre dair ögeler barındırdığı tespit edilmiştir. Türkçe derslerinde kültürel içerikli etkinliklerde türküler kullanılabilir.
11. Türküler Türkçe derslerinde drama tekniği ile birleştirilerek hem müzikal hem de söz varlığı açısından zengin bir ders saati geçirilebilir.
12. Türkülerdeki değerler sezdirme yöntemiyle öğrencilere verilerek eğitimin amaçlarına uygun olarak kullanılabilir.

KAYNAKLAR

Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1461-1474.

Akbaş, O. (2004*). Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akçay, A. ve Tunagür, M. (2017). Türkiye'de değerlerin tespitine yönelik yapılmış yüksek lisans tezleri üzerine bir içerik analizi. *EKEV Akademi Dergisi, 71*, 53- 72.

Aksan, D. (2006). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Engin.

Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Aksan, D. (2021). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Bilgi.

Aksoy, Ö. A. (1978a). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1 atasözleri sözlüğü*. Ankara*:* Türk Dil Kurumu.

Aksoy, Ö. A. (1978b). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2 deyimler sözlüğü*. Ankara*:* Türk Dil Kurumu.

Albayrak, F. (2017). *Köktürk ve Uygur Dönemi eserlerindeki değerler ve bu değerlere ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde atasözleri.* İstanbul: Kapı.

Altın, F. T. (2010). *Mevlâna'nın eserlerinde dostluk ve samimiyet değerlerinin işlenişi ve eğitimi açısından tahlili.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Arıcı, A. F. ve, Er, Z. (2017). Değerler eğitimi aracı olarak türküler: bir içerik analizi. *IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 19.

Aslan, A. (2016). *Âşık Şeref Taşlıova'nın şiirlerindeki değer eğitimi unsurlarının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

Aspers, P. and Corte, U. (2019). What is qualitative in qualitative research. *Qualitative sociology*, *42*, 139-160.

Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 7*(19), 39-45.

Aydın, Ş. (2018). *Sivaslı ozan Hasan Erdoğan'ın ozanlık geleneğindeki önemi ve 13 eserinin derlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ayrancı, B. B. ve Pilav, S. (2017). Türkçe öğretim programı (2017) temaları için Ege bölgesi halk edebiyatı ürünlerinin kullanılması. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, *2*(3), 77-97.

Bahşi, B. (2023). Selanik türkülerinin söz varlığı ve kültürel motifler açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 8*(1), 144-155.

Balcı, Y. B. (2016). *Kuramsal estetik.* Ankara: Pegem.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(2), 368-388.

Bars, M. E. (2017). Kültürel değerlerin aktarımında halk edebiyatı ürünlerinden yararlanma. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(2), 217-228.

Baş, B. ve Karadağ, Ö. (2012). Söz varlığı üzerine yurt dışında ve Türkiye'de yapılan temel araştırmalar. *Millî Eğitim Dergisi, 42*(193), 81-105.

Bayat, R. (2019). *TRT Türk halk müziği repertuvarında bulunan Van yöresi türkülerinin ortaöğretim müzik derslerinde kullanılabilirliği üzerine bir inceleme.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bilgin, M. (2006). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı.

Bozbıyık, R. (2024). *Âşık Ruhsatî'nin şiirlerinde geçen kök değerlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Bozkırlı, K. Ç. (2015). *Kutadgu Bilig'deki eğitsel ögelerin tespiti ve bu ögelere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi.* Doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Börekçi, E. (2022). *Okul öncesi öğretmenlerinin kullandıkları şarkıların değerler eğitimi açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Budak, Z. (2021). *TRT Türk halk müziği repertuvarında bulunan Elâzığ-Harput türkülerinin ilköğretim müzik derslerinde kullanılabilirliğinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bulut, B. (2013). *Etkin dinleme eğitiminin dinlediğini anlama, okuduğunu anlama ve kelime hazinesi üzerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Electronic Turkish Studies, 8*(13).

Bulut, S. (2019). *TRT Türk halk müziği repertuvarındaki türkülerin müzik öğretim programlarındaki değerlere göre değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021*). Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.

Ceylan, O. (2021). Muzaffer Sarısözen (1899-1963) Türk halk müziği sanatçısı ve derleyicisi. Atatürk Ansiklopedisi https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/364/Muzaffer_ Sar%C4%B1s%C3%B6zen_ (1899-1963) sitesinden erişilmiştir.

Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies, 9*(2).

Coşkun, C. (2020). Tümceye kattığı anlam bağlamında ikilemeler. *HOMEROS, 3*(3), 113-128.

Coşkun, H. (2019). *Türkülerde deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz bölgeleri).* Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Çakır, B. (2016*). Sivas yöresine ait türkülerin ritim kalıpları ve bu ritim kalıplarının müzik eğitiminde uygulanabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Çelikkaya, T. (2022). *Karakter ve değer eğitimi*. Ankara: Pegem.

Çetişli, İ. (2016). II. Meşrutiyet döneminde milliyetçilik düşüncesi ve Türk edebiyatına yansıması. Çetişli, İ., Çetin, N., Doğan, A., Gür, Â., Karataş, C., Demir, Ş., (Ed.), *II. Meşrutiyet dönemi Türk edebiyatı* içinde (s.157-165). Ankara: Akçağ.

Çoraklı, Ş. (2001). Türkçe'nin yaratma gücü: ikilemeler. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (17), 55-56.

Dalmış, D. (2012). *Heidegger ve Foucault'nun dil felsefesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dedeoğlu, S. G. (2014). Özgürlük, mahremiyet, demokrasinin değeri ve bilişim toplumunda maruz kaldığı tehditler. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *9*(34), 5887-5897. https://doi.org/10.19168/jyu.03813.

Demir, N. (2017). *Anadolu Türk masallarından derlemeler*. İstanbul: Ötüken.

Demir, N. (2020). *Üniversiteler için Türkçe dil bilgisi*. Ankara: Altınordu.

Demir, N. (2021). *Türk dili araştırmaları, Türkçe sahibini arıyor.* Ankara: Altınordu.

Demir, N. ve Kurt, B. (2019). Avrupa ortaokullarında okutulan ana dili ders kitaplarında Türk imgesi. *Internatıonal European Conference On Interdıscıplınary Scıentıfic Researches November* 15-17.139-147.

Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, A. M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(15), 69-88.

Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(2), 244-255.

Develi, H. (2012). *Dil doktoru: dile ve Türkçeye dair yazılar*. İstanbul: Kesit.

Dilek, O. (2019). *Neşet Ertaş türkülerindeki sosyal bilgiler dersi değerleri.* Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, E. (2015). *Sivas türkülerinde irfâni boyut*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel.

Dönmez, Ö. ve Uyanık, G. (2022). Farklı ülkelerde değerler eğitimi ve değer eğitimi programlarından örnekler. *Temel Eğitim Araştırmalar Dergisi, 2*(1), 74-88

Dursun, D. ve Karagöz Dursun, B. (2023). TRT repertuvarında yer alan Ardahan türkülerinin müziksel özellikler ve değerler eğitimi açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 9*(2), 256-266. https://doi.org/10.22252/ijca.1406368.

Eker, Ü. (2012). Tarihi metin aktarımlarında deyimler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*,*1*(1), 124-157.

Erden, M. (2015). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş.

Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.

Ergün, M. (2009). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Pegem.

Ergün, M. (2011). *Eğitim felsefesi (3.baskı).* Ankara: Pegem.

Ermahiş, O. (2022), *Sivas Türküleri özelinde usûl-hece vezni ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Ertürk, S. (1982). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe.

Fichter, J.H. (2001). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, Çev.). Ankara: Anı.

Gemalmaz, E. (2010). *Türkçenin derin yapısı*. Ankara: Belen.

Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*: 341-369.

Gökalp, Z. (2019). *Türkçülüğün Esasları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim. https://kdm.anadolu.edu.tr/TurkKlasikleri/Turkculugun_Esaslari.pdf sayfasından erişilmiştir.

Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig, (44),* 89-110.

Gökdemir, S. (2019). *7. sınıf sosyal bilgiler dersinde türkülerle değerler eğitimi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Göktürk, H. (2022). *Değerler Eğitimi Bağlamında Aşık Tarzı Türk Şiir Geleneğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Gül, F. ve Soysal, B. (2009). Dil ve düşünce ilişkisi üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, *13*, 65-76.

Güllü, U. (2022). *TRT Türk halk müziği repertuvarında bulunan Semâh formundaki türkülerin makamsal geçki ve ritmik kalıplar açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.

Güngör, E. (2007). *Türk kültürü ve milliyetçilik.* İstanbul: Ötüken.

Güven, A. Z. (2021). Değerler eğitimi bağlamında bir ozan: Neşet Ertaş. *International Journal of Languages' Education and Teaching*,*5*(1), 79-89.

Güvenç, B. (2010). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Boyut.

Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal Of Eucation, 30*(2), 169-202.

Hatiboğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme: genişletilmiş ikinci baskı*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Heidegger, M. (1997.). *Özdeşlik ve ayrım.* (N. Açа, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.

Hengirmen, M. (1998). *Türkçe temel dilbilgisi.* Ankra: Engin.

Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitim*. İstanbul: Timaş.

Işık, A. (2013). *Din ve estetik: felsefi bir inceleme*. İstanbul: Ötüken.

İlhan, S. Y. (2023a). *TRT Türk halk müziği repertuvarının değerler eğitimi, müzikal boyutlar ve müzik derslerinde kullanılabilirliği açısından incelenmesi.* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

İlhan, S. Y. (2023b). Âşık Daimiye ait türkülerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 22-37.

Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk millî kültürü*. İstanbul: Ötüken.

Kağan, M. (2020). Değerlerin tanımı ve sınıflandırılması. Kağan, M. ve Yılmaz, N. (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* içinde (s. 29-42). Ankara: Pegem.

Kahraman, B. (2023). *Malatya Arguvan yöresi türkülerinin ortaöğretim müzik eğitiminde kullanılabilirliği.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kama, Ş. (2019). *Türkülerde deyimler (İç, Doğu, Güneydoğu Anadolu bölgeleri).* Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Kantemir, E. (1981). *Yazılı ve sözlü anlatım: I. yazılı anlatım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Kaplan, N. K. (2020). *Denizli yöresi türkülerinin söz varlığı*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaplan. M. (2002). *Sevgi ve İlim*. İstanbul: Dergâh

Karaağaç, G. (2009), *Dil tarih ve insan.* İstanbul: Kesit.

Karagöz Dursun, B. ve Bahşi, N. (2023). Malatya türkülerinde söz varlığı. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi (10),* 632-647.

Karagöz, B. (2018). Emin Özdemir'in çocuk kitaplarına değerler eğitimi bağlamında bir bakış: bir çözümleme çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31*, 64-85.

Karakuş, G. (2018). *Sivas ili aşıklık geleneği ve geleneğin bugünkü temsilcilerinden aşık Şentürk İyidoğan.* Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Karaoğlu, K. (2019). *TRT repertuvarında bulunan Sivas Türkülerinin makam-ayak, tür ve usul yönünden incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Karaöncel, F. (2022). Sivas yöresi halk kültüründe eğlence. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *8*(1), 166-185. https://doi.org/10.31463/aicusbed.1059337.

Karataş, A. (2023). *Erzurum türkülerinin ortaöğretim müzik dersinde değerler eğitimi kapsamında kullanılabilirliğinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Erzurum.

Karataş, H. (2014). Geleneğin kuşaklara aktarımı bağlamında bir Çatalzeytin düğün Türküsü. *Millî Folklor*, 26(11), 138-148.

Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(1), 141-153.

Kaya, D. (2007). Osmanlılar döneminde Sivas sempozyumu bildirileri. Ş. Boyraz. (Ed.), *Âşık edebiyatının Sivas'taki ilk temsilcileri* içinde (s. 199- 214). Sivas: Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Kayapınar, U. (2019). *Sivas İmranlılı Ozan İsa koç türkülerinin derlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Kayapunar Kesgül, C. (2022). *Sivas ağıtlarının halkbilimi yöntemleriyle incelenmesi.* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kerimoğlu, C. (2019). *Genel dilbilime giriş*. Ankara: Pegem.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(15), 170-189.

Kızılkaya, Ö. F. (2011). *Âşık Mustafa Ruhani'nin şiirlerinde yer alan eğitsel temalar.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Kiriş, M. ve Ablak, S. (2023). Sivaslı halk ozanı Serdarî'nin şiirlerinin kök değerler açısından incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, *8*(2), 275-297.

Korkmaz, Z. (2003). *Gramer terimleri sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Kova, Ö. (2014). *TRT repertuvarında bulunan deyiş ve semahların müzikal analizi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Kömcü, S. (2023). *İlkokul 4. sınıf Türkçe dersinde kök değerlerin eğitiminde Barış Manço şarkılarının kullanımı.* Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kurtoğlu, F. S. (2017). Âşık Veysel'in şiirlerini değerler eğitimi açısından okumak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (83), 101-123.

Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kurudayıoğlu, M. ve Çakıcı, E. (2013). Türk edebiyatı dersinin öğretiminde değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1*(3), 41-57.

Kuşdil, E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Scwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi, 15*(45), 59-76.

Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 33*(150), 64-73.

Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan felsefesi*. İstanbul: Remzi.

Mengüşoğlu, T. (2015). *İnsan felsefesi*. Ankara: Doğubatı.

Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2021). *Nitel veri analizi: genişletilmiş bir kaynak kitap.* (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem.

Millî Eğitim Bakanlığı (2010*). İlk Ders Genelgesi.* Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018b). *İlkokul ve ortaokul müzik dersi öğretim programı 1-2-3-4-5-6-7-8. sınıf* Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı, (2024a). *Türkiye yüzyılı maarif modeli: öğretim programları ortak metni.* Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı. (1981). Temel eğitim okulları Türkçe eğitim programı genel amaçlar. *Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 44*(2098), 327-356.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6, 7, 8. sınıflar).* Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024b). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı* (5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara: MEB.

Millî Eğitim Temel Kanunu "1739 Sayılı Kanun". (1973). *T.C. Resmî Gazete*, 14574, 5101-5113.

Miyasoğlu, M. (1999). *Kültür hayatımız*. Ankara: Akçağ.

Önal, G. F., Önal, H.ve Genç, O. (2023). Kırşehir türkülerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi: Neşet Ertaş örneği. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 7*(2), 183-198.

Özarslan, M. (2019). Erzurum türküleri üzerinden kurulan dostluk: Muzaffer Sarısözen ve Hâfız Faruk Kaleli. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, (18),* 22. http://dx.doi.org/10.12992/TURUK809.

Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(1), 30-45.

Özçelik, O. (2021). *Elâzığ türkülerindeki ahlaki değerler.* Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Özer Yürük, D. (2019). *Âşık Murat Çobanoğlu'nun on birli hece ölçüsü ile yazılan şiirlerindeki değerler eğitimi unsurlarının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

Öztaş Değirmenci, E. (2023). *Değerler eğitimi boyutuyla kültürel ve yapısal bakımdan Arguvan türküleri.* Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, M. K. (2019). Ardahan türkülerinin söz varlığı ve kültürel motifler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7*(1), 179-189.

Pilav, S. (2008). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin söz varlığı üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Pilav, S. ve Erdoğan, Ş. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi, 45*(210), 351-371.

Pilav, S., Demir, H. A. ve Demir, H. (2015). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi, 45*(206), 16-29.

Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe sözlük*. İstanbul: YKY.

Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türk atasözleri sözlüğü*. Ankara: Arkadaş.

Sağlam, A. (2016). Değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisinin veli görüşlerine göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20*(3), 723-742.

Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 18*(1), 45-51.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4*(1), 227-250. http://doi.org/10.33400/kuje.843306.

Sallabaş, M. (2012). Ömer Seyfettin hikayelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(18), 59-68.

Sarıçiçek, A. T. (2023). *TRT repertuvarında bulunan Sivas türkülerinde bir inceleme.* Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.

Sarıgül, N. (2024). *Malatya türkülerinin dil özellikleri.* Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Schaefer, M. P. (2012). Determining methods for teaching character education in elementary schools. Northcentral University.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and content of human values?. *Journal Of Social Issues, 50*(4), 19-45.

Sert, F. (2017). Elâzığ Harput türküleri üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, (1), 65-86.

Serttaş, Z. (2012). Sivas Türkülerinde "Sevgili" Teması. *International Journal of Social and Economic Sciences*,*2*(1), 11-14.

Sever, M. (2013). *Türk halk şiiri*. Kurmay.

Simen, B. (2024). *Ege türkülerinin dili (söz varlığı).* Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Spranger, E. (1928). *Types of men. The psychology and ethics of personality*. Niemeyer.

Suyer, Ü. G. (2023). *Hikâyeli türkülerin söz varlığı*. Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Şahin, H. (2018*). Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Şahin, H. (2019). Dede Korkut kitabında "vefa değeri". *Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* s.129- 148.

Şahin, Ö. F. (2016). *Kars türkülerinin dilin dört temel becerisi açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Şahin, T. G., ve Kayhan, B. (2023). Neşet Ertaş türkülerinde söz varlığı. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13*(1), 69-87.

Şen, Ş. (2018). *Antalya yöresi türkülerinin söz varlığı*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine.* Ankara.

Tanyıldız, E. M. (2024). *TRT THM repertuvarında bulunan Hatay türkülerinin söz ve müzik unsurlarının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Taşkın, A. (2022*). Konya türküleri üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.

Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. Ahi *Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(3), 1-17.

Tekşan, K. ve Süğümlü, Ü. (2018). Türkülerin Türkçe eğitiminde kullanılabilirliği. *Sakarya University Journal of Education,* 8(4), 286-299.

Temürtürkan, D. (2022). *Sivas türkülerinde mitolojik unsurlar*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Tergip, A. (2014). Türk atasözü ve deyimlerinde kötüleme ifadeleri. *CIU Cyprus International University, 20*(80), 275-294.

Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul: Remzi.

Tural, S. K. (1988). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(*2), 227-259.

Turhan, M. (1987). *Kültür değişmeleri sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı. https://archive.org/details/mumtaz-turhan-kultur-degismeleri-sosyal-psikoloji-bakimindan-bir-tetkik/page/n5/mode/2up sayfasından erişilmiştir.

Turhan, M. ve Kova, Ö. (2012). Değerler eğitimi açısından Türk halk müziği ve halk ozanları: Neşet Ertaş, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Özay Gönlüm bağlamında bir inceleme. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 117-128.

Türk Dil Kurumu (2023). *Türkçe sözlük a-j*. Ankara: TDK.

Türk Dil Kurumu (2023). *Türkçe sözlük k-z*. Ankara: TDK.

Türk Dil Kurumu (2024). *Güncel Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr/sayfasından erişilmiştir.

Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak "değer ve değerler eğitimi". R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem Akademi.

Uyar Kara, A. (2023). *Yozgat türkülerinin makam, değerler eğitimi ve söz içeriği bakımından ortaöğretim müzik derslerinde kullanılabilirliği.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uysal, T. (2021). *Türkiye Türkçesindeki kalıplaşmış ifadelerin kültür dil bilimi açısından incelenmesi.* Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ülken, H. Z. (2016). *Bilgi ve değer*. Ankara: Doğu Batı.

Ünalan, Ş. (2004). *Dil ve kültür. (2. Baskı).* Ankara: Nobel.

Üztemur, S., Sevigen, E. ve İnel, Y. (2021). "Barış Abi" yle değer öğretimi: Barış Manço eserlerinde değerler. *Başkent University Journal Of Education, 8*(1), 93-103.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul. Multılingual.

Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis.

Wach, E., and Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis.

Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi (2. Baskı).* Ankara: Akçağ.

Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7*(18), 107-120.

Yığman, S. (2019). *Değerler eğitimi açısından Âşık Veysel'in şiirleri.* Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. *(Güncellenmiş 12. Baskı).* Ankara: Seçkin.

Yıldırım, D. (2024). *Çukurova yöresi türkülerinde söz varlığı unsurları.* Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yıldız, S. (2023). *Âşık Şenlik'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Yücel, H. (2011). Türk halk müziği üzerine bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, *26*(1), 1-13.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...